

Stichting
Pensioenfonds
Forbo

Stichting Pensioenfonds Forbo
Industrieweg 12, 1566 JP Assendelft
Postbus 13, 1560 AA Krommenie
Telefoon: 075 - 647 72 17
www.pensioenfondsforbo.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41231178

Verslag over het boekjaar
1-1-2022 t/m 31-12-2022

Inhoud

	Pagina
Bestuur en organisatie	5
Voorwoord	
Algemeen	7
Beleggingsadviescommissie	7
Communicatiecommissie	7
Risicocommissie	7
Meerjarenoverzicht	9
Verslag van het bestuur	
Het pensioenfonds	11
Missie, visie en strategie	12
Ontwikkelingen en gebeurtenissen 2022	13
Financiële positie van Pensioenfonds Forbo	18
Pensioenregeling 2022	22
Communicatie	23
Beleggingen	26
Toelichting financiële cijfers	36
Uitbestedingsbeleid	46
Verslag van de visitatiecommissie	
Samenvatting Bevindingen Visitatie 2023	55
Reactie van het bestuur	59
Verslag van het verantwoordingsorgaan	
Algemeen	61
Reactie van het bestuur	63
Verslag van de Compliance Officer	
Inleiding	65
Reactie van het bestuur	67
Vooruitblik 2023	69

Jaarrekening

Balans per 31 december	72
Staat van baten en lasten	74
Kasstroomoverzicht	76
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	77
Toelichting op de balans per 31 december	83
Toelichting op de staat van baten en lasten	90
Resultaatbestemming	95
Risicoparagraaf	96

Overige gegevens

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming	107
Actuariële verklaring	107
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	109

Bijlagen

Overzicht belegd vermogen	117
Bijlage Duurzaam beleggen	119
Begrippenlijst	131

Bestuur en organisatie

(samenstelling in 2022)

Bestuur

<i>Benoemd namens de werkgever</i>	<i>Functie</i>	<i>Vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
F.A. Heil	voorzitter	01-05-2019	01-05-2027
D. Manné	secretaris	07-02-2012	onbepaald
U. Hofman	bestuurslid	01-07-2020	01-07-2024
<i>Benoemd namens de pensioengerechtigden en de werknemers</i>			
W. Smit	bestuurslid	01-10-2019	01-03-2022
A.D. Keetlaer	bestuurslid/vicevoorzitter	01-01-2007	01-11-2022
P. de Boer	vicevoorzitter/ penningmeester	01-08-2021	01-08-2025
G.P.J. van Bruggen	aspirant-bestuurslid	01-09-2022	
T.W. Breeuwer	aspirant-bestuurslid	01-01-2023	

Dagelijks bestuur

F.A. Heil	voorzitter
D. Manné	lid

Beleggingsadviescommissie

C.W. Bosch	voorzitter (externe deskundige)
A.D. Keetlaer	lid (tot 01-11-2022)
W. Smit	lid (tot 01-03-2022)
Vacature	per 01-03-2022
Vacature	per 01-11-2022

Communicatiecommissie

D. Manné	voorzitter
G.P.J. van Bruggen	aspirant-lid

Risicocommissie

U. Hofman	voorzitter
D. Manné	lid (tot 01-06-2022)
W. Rijkhoff-Jonker	lid (tot 31-12-2022)
E.P. Beukema	lid (vanaf 01-01-2023)

F. van Rijn externe adviseur

Sleutelfunctiehouders

J.J.M. Tol	SFH Actuarieel
U. Hofman	SFH Risicobeheer
E.P. Beukema	SFH Interne Audit (tot 31-12-2022)
H. Sieraad	SFH Interne Audit (vanaf 01-01-2023)

Visitatiecommissie

J. Ruben	voorzitter
F. Rijksen	lid
F. Lemkes	lid

Verantwoordingsorgaan

T.W. Breeuwer	voorzitter (namens deelnemers, tot 01-01-2023)
W. Rijkhoff-Jonker	voorzitter (namens pensioengerechtigden, vanaf 01-01-2023)
H. Ellens	secretaris (namens pensioengerechtigden)
E. van der Weide	lid (namens deelnemers)
L.G. van den Ing	lid (namens werkgever)
C.M. Hoogland	lid (namens deelnemers)
A. Verhijde	aspirant-lid (namens deelnemers)
T. Faber	aspirant-lid (namens pensioengerechtigden)

Compliance officer

W. Rijkhoff-Jonker	tot 31-12-2022
E.P. Beukema	vanaf 01-01-2023

Aangesloten ondernemingen

Forbo Flooring B.V.
Forbo-Novilon B.V.
Forbo Eurocol Nederland B.V.

Organisatie

Waarmerkend actuaris	Triple A Risk Finance, J.J.M. Tol
Adviserend actuaris	WTW, R.T. Schilder
Accountant	BDO Audit & Assurance B.V., W.J.P. Hoeve
Administrateur	AZL N.V.
Vermogensbeheer	MN Services Vermogensbeheer B.V.
Fiduciair vermogensbeheer	MN Services Vermogensbeheer B.V.
Internetsite	www.pensioenfondsforbo.nl

Voorwoord

Voor u ligt het verslag over het boekjaar 2022 (hierna: het verslagjaar) van Stichting Pensioenfonds Forbo (hierna Pensioenfonds Forbo of SPF).

De belangrijkste zaken in 2022 voor Pensioenfonds Forbo waren:

Algemeen

- Gevolgen van Covid-19 op de financiële situatie van het pensioenfonds
- Bezetting bestuur en gremia
- Statutenwijziging
- Premiestelling en opbouw
- Ontwikkeling en impact Wet Toekomst Pensioenen
- Indexatie opgebouwde pensioen
- Evaluatie uitbesteding en dienstverlening
- Update beleidsdocumenten

Beleggingsadviescommissie

- Bezetting Beleggingsadviescommissie
- Maatschappelijk verantwoord beleggen
- Beleggingsplan 2023
- Kennis van vermogensbeheer
- Nieuw pensioenakkoord

Communicatiecommissie

- Communicatie lagere opbouw
- Communicatie tussentijdse indexatie
- Gepensioneerdenbijeenkomsten

Risicocommissie

- Ontwikkelingen op risicogebied
- Risicorapportages en monitoring

Het was weer een bewogen jaar waarin we een mooi herstel van onze dekkingsgraad hebben gezien, en waarbij ook eindelijk weer indexatie mogelijk was. Een jaar ook waarin het vizier nog steeds wordt gericht op de aanstaande overgang naar een nieuw pensioen contract.

We wensen u veel leesplezier en staan altijd klaar om uw vragen te beantwoorden.

Meerjarenoverzicht

	2022	2021	2020	2019	2018
Aantallen					
Actieve deelnemers	1.014	1.028	1.051	1.081	1.084
Gewezen deelnemers	736	703	706	682	666
Pensioengerechtigden	809	800	795	811	828
Totaal	2.559	2.531	2.552	2.574	2.578
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen ¹⁾	385.751	586.106	608.436	522.779	406.722
Beleggingsopbrengsten ²⁾	-141.289	1.236	55.684	83.042	-6.221
Rendement op basis van total return	-25,7%	0,2%	11,4%	20,7%	-1,5%
Vermogen inclusief bestemmingsreserve	415.744	553.843	549.378	490.272	404.796
Vermogen exclusief bestemmingsreserve	415.744	553.843	545.961	485.419	399.943
Reserves					
Algemene reserve	42.034	66.640	25.384	22.780	8.689
Bestemmingsreserve	0	0	3.417	4.853	4.853
Voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	373.644	487.120	520.485	462.548	391.137
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	66	83	92	91	117
Totaal voorzieningen	373.710	487.203	520.577	462.639	391.254

1) Exclusief lopende interest en inclusief saldo depotbanken (zie ook beleggingsbijlage).

2) Inclusief directe kosten vermogensbeheer.

	2022	2021	2020	2019	2018
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers ¹⁾	12.582	12.006	10.874	10.874	10.652
Pensioenuitkeringen	9.215	8.383	7.918	7.918	7.415
Dekkingsgraad					
Aanwezige dekkingsgraad	111,2%	113,7%	104,9%	104,9%	104,9%
Beleidsdekkingsgraad	116,8%	109,8%	98,6%	103,3%	107,0%
Vereiste FTK (o.b.v. de feitelijke beleggingsmix)	118,9%	118,2%	117,4%	117,5%	118,4%
Vereiste FTK (o.b.v. de strategische beleggingsmix)	118,1%	117,0%	116,3%	117,0%	117,8%
Minimaal vereist eigen vermogen	104,1%	104,2%	104,2%	104,2%	104,2%

1) Exclusief onttrekking premiedepot.

Verslag van het bestuur

Het pensioenfonds

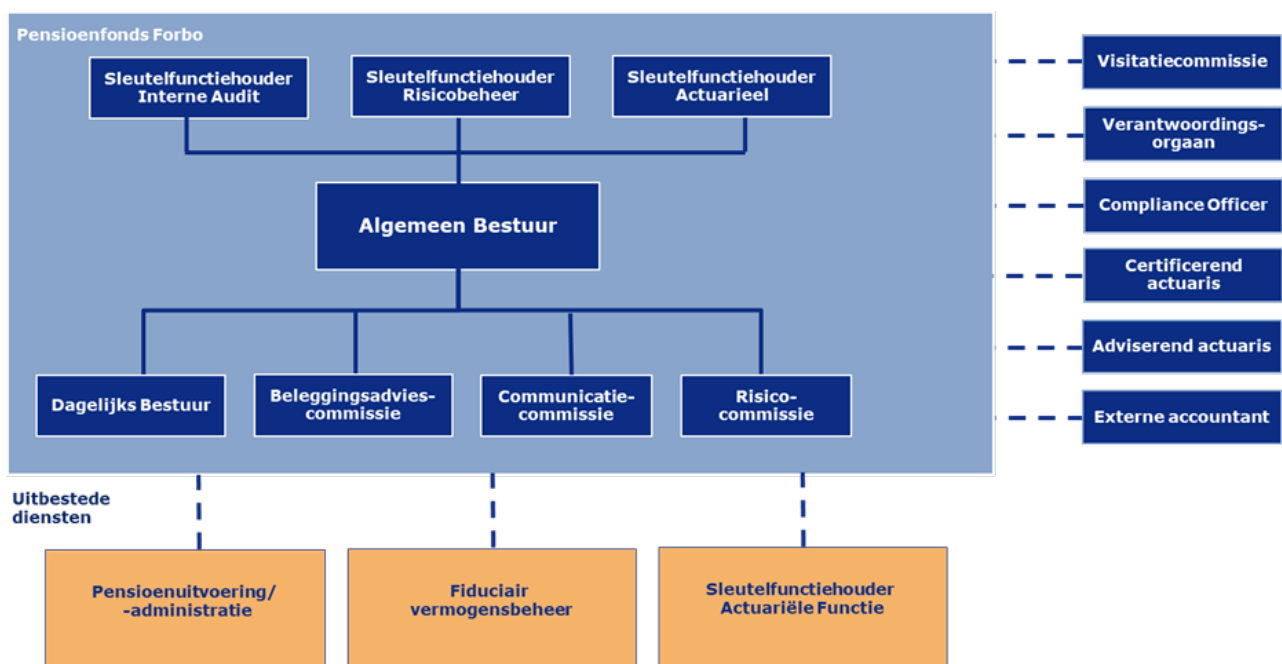
Inleiding

Pensioenfonds Forbo is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie. Het fonds heeft de stichting als rechtsvorm en is opgericht per notariële akte op 31 december 1964. Pensioenfonds Forbo is statutair gevestigd in Zaanstad. Dit verslag wordt uitgebracht in overeenstemming met de statuten van het fonds. De in het verslag vermelde bedragen zijn op basis van duizenden euro opgenomen, tenzij anders staat vermeld.

Statutaire doelstelling

Pensioenfonds Forbo stelt zich ten doel: conform pensioenreglement en statuten de pensioenregeling uit te voeren die geldt voor werkgevers, werknemers, gewezen werknemers en hun nabestaanden. De pensioenaanspraken worden gefinancierd met bijdragen van werkgevers en werknemers. De pensioenregeling voorziet deelnemers in een ouderdomspensioen, een partnerpensioen en een nabestaandenpensioen.

Het bestuur heeft de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, zoals bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet vastgesteld en vastgelegd in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN). Bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding voor de uitvoering van de pensioenregeling zijn deze door het bestuur als uitgangspunt genomen.

Missie, visie en strategie

Missie

Pensioenfonds Forbo heeft als missie om haar (gewezen) deelnemers met een goed gevoel met pensioen te laten gaan en haar pensioengerechtigden met een goed gevoel met pensioen te laten zijn. Het doel van Pensioenfonds Forbo is het uitvoeren van de pensioenregeling in letter en geest, zoals overeengekomen met de sociale partners van de aangesloten Forbo-entiteiten. Dit moet gebeuren op correcte en transparante wijze, en wel zodanig dat de toegezegde pensioenen tijdig worden uitgekeerd. Behoud van koopkracht wordt hierbij nagestreefd. Hiertoe zal het pensioenfonds de ingelegde gelden beheren als goed huisvader met een zo hoog mogelijk rendement tegen een verantwoord risico. Heldere en transparante communicatie naar de (gewezen) deelnemers is hiervan een integraal onderdeel.

Visie

Deelnemers en betrokken sociale partners van Pensioenfonds Forbo hebben groot vertrouwen in het bestuur. Daarnaast zijn de aangesloten ondernemingen financieel gezond te noemen. Het bestuur is enthousiast en betrokken. Om, in de veranderende omgeving, ook op termijn de belangen van de deelnemers op een duurzame en kosten verantwoorde manier te behartigen, bestudeert Pensioenfonds Forbo welke uitvoeringsmogelijkheden het best passend zijn.

Strategie

Het pensioenfonds stelt de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden centraal. Dit komt vooral tot uitdrukking in de aandacht voor communicatie, de mate van transparantie en de reële verwachtingen die het pensioenfonds bij deelnemers wil wekken.

De communicatie naar de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden moet zorgen voor betrokkenheid bij en vertrouwen in het pensioenfonds en de kennis vergroten over pensioenen in het algemeen en de eigen pensioensituatie in het bijzonder. Wij zetten de communicatie in middels bijeenkomsten, nieuwsbrieven en personeelsbladen en voor complexe onderwerpen maken wij soms gebruik van een versimpelde animatie. Daarnaast moet persoonlijke communicatie helder en begrijpelijk zijn opgesteld.

Door blijvend de beleggingsportefeuille te monitoren en de renteveranderingen te volgen kunnen we tijdig inspelen op veranderingen in de markt welke voor Pensioenfonds Forbo van belang zijn. Het beleggingsbeleid is gericht op de lange termijn waarbij hedendaagse ontwikkelingen niet uit het oog worden verloren. Op deze manier houden wij de schommelingen van de actuele dekkingsgraad binnen de bandbreedtes waarbij opwaartse druk wordt gestimuleerd.

Betrouwbaarheid van de systemen bij de administrateur en deskundigheid van de mensen zijn cruciale factoren. Flexibiliteit in de systemen is van belang om ook de toekomstige veranderingen tegen verantwoorde kosten te kunnen implementeren.

Binnen het bestuur is blijvend aandacht voor de workload van bestuurders, er wordt gekeken welke externe ondersteuning benodigd is om zo nodig bestuurders te ontlasten. Ook ondersteuning van derden binnen de eigen organisatie kan hierbij een helpende hand bieden.

Het gehele bestuur volgt blijvend alle ontwikkelingen op pensioengebied zodat tijdig op deze ontwikkelingen ingesprongen kan worden wanneer dat nodig is.

Ontwikkelingen en gebeurtenissen 2022

Gevolgen van Covid-19 op de financiële situatie van het pensioenfonds

In 2022 is Covid steeds meer naar de achtergrond verdwenen en konden het bestuur en de diverse gremia weer hoofdzakelijk volgens de gangbare wegen functioneren. Hoewel voorzichtigheid nog geboden was herstelden ook de financiële markten zich weer van de effecten van de coronapandemie.

Bezetting bestuur en gremia

Bestuur

In het afgelopen jaar zijn er wederom de nodige ontwikkelingen geweest op bestuurlijk gebied. Erwin Smit is per 1 maart 2022 uit dienst getreden van Forbo en daarmee ook uit het bestuur van het pensioenfonds. Ook Ton Keetlaer is per 1 november 2022 teruggetreden uit het bestuur. Beide bestuursvacatures zijn direct aan het Verantwoordingsorgaan (hierna VO) voorgelegd en inmiddels heeft het VO twee kandidaat bestuurders voorgedragen. Dit zijn Gert van Bruggen, hij is inmiddels sinds 1 september als aspirant-bestuurder namens de werknemers van Novilon en Eurocol bij het bestuur aangesloten, en Dirk Breeuwer, welke de zetel namens de pensioengerechtigden zal overnemen. Dirk is sinds 1 januari 2023 bij het bestuur als aspirant aangesloten. Het bestuur is voornemens om beide aspirant-bestuurders na de zomer aan te melden bij DNB om ze voldoende tijd te geven om in te werken en extra pensioen kennis te vergaren.

Beleggingsadviescommissie

Met het vertrek van Erwin Smit per 1 maart en Ton Keetlaer per 1 november uit het bestuur, ontstonden ook direct twee vacatures in de Beleggingsadviescommissie (BAC). Om te bewaken dat het gehele bestuur goed is vertegenwoordigd in de BAC en zo afdoende counter vailing power ten opzichte van de vermogensbeheerder te bieden, is besloten om steeds 2 bestuurders, per overlappende toerbeurt bij de BAC vergaderingen aanwezig te laten zijn. Voor de korte termijn biedt dit, naast de externe deskundige als voorzitter van de BAC, voldoende comfort maar voor de langere termijn zal gekeken worden naar een sterkere oplossing.

Verantwoordingsorgaan

Met de voordracht van Dirk Breeuwer, voorzitter van het VO, als beoogd bestuurder van het pensioenfonds, ontstond een vacature voor deze functie in het VO. Wendy Rijkhoff, Compliance Officer van het pensioenfonds, heeft zich gemeld om zitting te nemen in het VO en zich kandidaat gesteld voor de zetel van de voorzitter. Het VO was zeer content met deze aanmelding en heeft Wendy unaniem tot voorzitter benoemd per 1 januari 2023.

Compliance Officer

Door de overstap van Wendy Rijkhoff naar het Verantwoordingsorgaan ontstond een vacature voor de functie van Compliance Officer. Tegelijkertijd gaf Ernst Paul Beukema aan dat hij door veranderingen in zijn takenpakket bij de werkgever, de functie van Sleutelfunctiehouder Interne Audit niet meer naar tevredenheid zou kunnen vervullen. De invulling van de functie van Compliance Officer beoordeelde hij wel als passend, waarmee Ernst Paul deze functie per 1 januari 2023 van Wendy overneemt.

Sleutelfunctiehouder Interne Audit

Na de aankondiging van Ernst Paul Beukema dat hij de functie van Sleutelfunctiehouder Interne Audit niet meer naar tevredenheid zou kunnen vervullen, is het dagelijks bestuur op zoek gegaan naar kandidaten voor deze functie. Al snel werd duidelijk dat een geschikte kandidaat buiten de Forbo organisatie gezocht zou moeten worden. Na een korte selectieperiode heeft het Dagelijks bestuur, Hans Sieraad van ARC People voorgedragen als best passende kandidaat om deze functie te vervullen. Het bestuur is met deze voordracht akkoord gegaan en DNB heeft ingestemd met de benoeming van Hans Sieraad als Sleutelfunctiehouder Interne Audit van Pensioenfonds Forbo.

Met al deze wijzigingen zijn alle vacatures op korte termijn ingevuld en zijn het bestuur en de diverse gremia binnen korte termijn op voldoende sterkte gebracht.

Statutenwijziging

Met alle wijzigingen binnen het bestuur en diverse gremia en met de komst van het nieuwe Pensioenstelsel ziet het bestuur een knelpunt bij de afloop van de laatste termijn van Danielle Manné die de secretarisfunctie vervult. Zij is juist degene die fulltime voor het bestuur werkzaam is, de meeste achtergrondkennis van het fonds en juridische pensioen kennis heeft. Wanneer zij onverhoopt het bestuur zou moeten verlaten door afloop van de maximale zittingstermijn zou veel historische- en juridische pensioen kennis en kunde van het bestuur van Pensioenfonds Forbo verloren gaan, wat de stabiliteit en continuïteit van het bestuur in gevaar kan brengen. Ook de visitatiecommissie en het verantwoordingsorgaan hebben de zorg geuit over het zich voordoen van deze situatie.

Het bestuur ziet de waarborg voor behoud van bovengenoemde kennis en kunde het best geëffectueerd door af te wijken van de Code Pensioenfonds en de zetel van de huidige bestuurder met de secretarisfunctie voor onbepaalde tijd te laten invullen. Bij onverhoopt tijdelijk wegvallen is voor de korte termijn back-up binnen het bestuur aanwezig. Bij langere afwezigheid of vertrek zal een nieuwe bestuurder en tijdelijk aanvullende externe ondersteuning gezocht moeten worden. Deze statutenwijziging en daarmee afwijking van de Code Pensioenfonds, door onbepaalde benoeming van de secretaris, is met de toezichthouders van DNB besproken. DNB begrijpt de keuze van het bestuur en heeft hier geen opmerkingen over.

Hiertoe zijn de statuten van het fonds per 23 maart 2023 aangepast. De gewijzigde statuten zijn terug te vinden op de website van het pensioenfonds.

Premiestelling en pensioenopbouw

De premieafpraak voor de periode 2020 tot 2023 is met een jaar verlengd. Deze afspraak kent een jaarpremie van in totaal 23% van de salarissom. In 2022 bleek de afgesproken premie niet voldoende om de volledige opbouw van 1,875% te financieren. Hierdoor is voor het jaar 2022 de opbouw verlaagd naar 1,419%.

Om zorg te dragen dat er geen ongewenste situatie zal ontstaan bij een overlijden in actieve dienst door deze verlaagde opbouw, heeft het bestuur ervoor gekozen om de verzekering voor het nabestaandenpensioen bij overlijden uit actieve dienst te verhogen naar de beoogde toekomstige opbouw van 1,875%.

Bij overlijden na uitdiensttreding of pensioneren wordt het nabestaandenpensioen toegekend gebaseerd op de werkelijke pensioenopbouw.

Ontwikkelingen en impact Wet Toekomst Pensioenen

De stuurgroep die is opgericht om op een gestructureerde wijze te komen tot de vele te nemen besluiten die de Wet Toekomst Pensioenen behelst, is in 2022 drie keer bij elkaar gekomen. De verantwoordelijkheden liggen op verschillende tafels. Door het nog uitblijven van definitieve lagere regelgeving, zijn nog niet alle gevolgen voor de pensioenregeling, Forbo-werknemers en deelnemers van Pensioenfonds Forbo te overzien. Er zijn wel stappen gemaakt om kennis en inzicht te verkrijgen over de omvang en impact van deze enorme pensioentransitie.

De uitkomsten van het risicopreferentieonderzoek zijn in de stuurgroep besproken en zullen mede als leidraad dienen voor de opzet van de nieuwe regeling.

Het bestuur blijft in continue overleg met alle betrokken partijen om ontwikkelingen zo snel en goed mogelijk te bespreken.

Indexatie opgebouwde pensioenen

Pensioenfonds Forbo heeft in 2022 gebruik gemaakt van de verruimde mogelijkheden voor toeslagverlening. Hierdoor kon er in 2022 een toeslag van 3,28% over het jaar 2021 gegeven worden en per 1 januari 2023 6,5% toeslag over 2022. Het bestuur heeft bij deze toeslagbesluiten de belangen en impact voor alle deelnemers meegewogen. De onderbouwing en verantwoording van de gevolgen van deze toeslagverleningen zijn terug te vinden op de website van het fonds. De uitkeringen van de indexaties hebben plaatsgevonden in januari en februari van 2023. De indexatie is wel reeds in de voorziening ultimo 2022 verwerkt.

Evaluatie uitbesteding en dienstverlening

Pensioenfonds Forbo heeft in 2022 haar uitbestedings- en dienstverleningsrelaties geëvalueerd en in het bestuur besproken. Er hebben zich met betrekking tot de pensioenadministratie enkele issues voorgedaan, welke met de pensioenuitvoeringsorganisatie (PUO) besproken zijn. Opvolging van issues wordt nauwgezet gemonitord en tegelijk met de reguliere werkzaamheden besproken in een maandelijks overleg met de PUO. Dit heeft geen impact op de opgebouwde aanspraken en de betaling van de uitkeringen.

Update Beleidsdocumenten

Jaarlijks beoordeelt het bestuur haar beleidsdocumenten en actualiseert deze indien nodig. Zo zijn in 2022 het hoofddocument van de ABTN, het Crisisplan en de Organisatie-inrichting geactualiseerd. Het pensioenreglement is per 1 januari 2023 geactualiseerd en per 23 maart 2023 zijn de Statuten aangepast en opnieuw bij de notaris bekrachtigd. Alle geactualiseerde- en bestaande beleidsdocumenten zijn beschikbaar op de website van Pensioenfonds Forbo.

Beleggingsadviescommissie

Bezetting beleggingsadviescommissie

In 2022 hebben twee leden de Beleggingsadviescommissie (BAC) verlaten. Erwin Smit heeft elders een functie aangenomen en Ton Keetlaer is volledig met pensioen gegaan. Om voldoende bezetting te behouden en interactiviteit te waarborgen tussen de BAC en het bestuur, is er een roulatie systeem opgezet waarbij iedere vergadering twee vertegenwoordigers vanuit het bestuur deelnemen en Caroline Bosch als voorzitter voor een constante factor zorgt. Tevens wordt er gezorgd voor een overlap van bestuursvertegenwoordigers bij iedere opeenvolgende vergadering. Zodoende is er altijd één vertegenwoordiger voldoende op de hoogte van de lopende zaken vanuit de voorgaande vergadering. Daarnaast neemt Caroline Bosch vanaf 2022, als voorzitter van de BAC, ook deel aan bestuursvergaderingen waarin belangrijke BAC onderwerpen worden besproken. Zo wordt er gewaarborgd dat beleggingsonderwerpen voldoende aandacht krijgen in het bestuur en hier gedegen kennis van kan worden genomen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Op gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen hebben in 2022 zowel de gerelateerde wet- en regelgeving als de verdere implementatie van maatschappelijk verantwoord beleggen in de portefeuille veel aandacht gekregen. Op het gebied van wet- en regelgeving is er aandacht besteed aan de transparantie en verantwoordingsvereisten die voor het pensioenfonds gelden vanuit de nieuwe Europese duurzaamheidswetgeving, de Sustainable Finance Disclosure Regulation (hierna: SFDR). De eerste vereisten die volgden uit deze wetgeving golden al per 2021. Het pensioenfonds heeft toen een aantal keuzes moeten maken omtrent de mate waarin duurzaamheid wordt meegenomen in het beleggingsbeleid. In 2022 heeft het bestuur middels verschillende adviesstukken beoordeeld of de keuzes nog passend waren naar aanleiding van de ontwikkelingen die in 2022 rondom deze wetgeving hebben plaatsgevonden. De BAC heeft daarbij beoordeeld of de opt-out voor artikel 4 en de classificatie als een artikel 8 fonds passend zijn bij het bestaande beleid en de karakteristieken en operationele mogelijkheden van het pensioenfonds.

Vervolgens heeft de BAC aandacht besteed aan het tijdig in orde brengen van de nieuwe verantwoordingsvereisten van de SFDR die in 2022 bekend zijn gemaakt en die uit de gemaakte classificatiekeuzes volgen (zie hiervoor de bijlage aan het eind van het jaarverslag). Per 1 januari 2023 moet het pensioenfonds hieraan voldoen. Dit betreft het opnemen op de website van duurzaamheidsinformatie en de zogenoemde precontractuele informatie per 1 januari 2023. Op het gebied van portefeuille implementatie is er binnen de BAC in 2022 stil gestaan bij het verder doorvoeren van maatschappelijk verantwoord beleggen in verschillende onderdelen van de portefeuille van het pensioenfonds. Zo is er binnen de BAC gekeken naar het doorvoeren van de bewuste selectie methodiek binnen de Aandelen opkomende markten portefeuille en het toepassen van duurzaamheidscriteria binnen de High Yield en Investment Grade credit portefeuille. De BAC heeft beoordeeld of deze ontwikkelingen passen bij de maatschappelijk verantwoorde inspanningen die het pensioenfonds met de portefeuille wil bewerkstelligen, zonder nog enige afbreuk te hebben gedaan aan andere portefeuilledoelstellingen van het pensioenfonds. De BAC wil de voortgang van deze implementatie binnen de relevante strategieën blijven monitoren om zodoende zicht te houden op welke voortgang er wordt behaald.

De BAC heeft in 2022 ook stil gestaan bij een aantal onderwerpen die van toepassing zijn op het algemene beleid en invulling van de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds. Dit gaat met name om wijzigingen in de beleggingsstrategieën of -beleid die gelden voor de invulling van portefeuilles onderdelen van het pensioenfonds.

Er is hierbij samen met de vermogensbeheerder gekeken naar eventuele aanpassing van huidige strategieën om de karakteristieken van de portefeuille te kunnen verbeteren. Hieruit is bijvoorbeeld gevolgd dat het pensioenfonds naast reguliere staatsobligaties (schuld papier van overheden), ook obligaties toestaat uitgegeven door de Europese Unie. Daarnaast is er gekeken naar het beleid omtrent de invulling van de swapportefeuille. In 2021 had het bestuur namelijk besloten een deel van de swapportefeuille om te zetten naar central clearing. In 2022 heeft de daadwerkelijke uitvoering plaatsgevonden en heeft de BAC een voorstel ingebracht voor een passend toekomstig beleid dat kan gelden bij het aangaan van nieuwe renteswaps. Het bestuur heeft dit beleid omarmd.

Beleggingsplan 2023

Jaarlijks wordt er door de BAC en de Vermogensbeheerder vooruit gekeken naar het aankomende jaar, waarbij de vraag wordt gesteld of de beleggingsportefeuille in zijn geheel nog voldoet. Hierbij wordt gekeken of er overeenstemming is in de portefeuillesamenstelling en bandbreedtes met de investmentbeliefs en het risicoprofiel van het fonds. Hieruit volgt het beleggingsplan voor het komend jaar dat leidend is voor de Vermogensbeheerder en BAC. Het beleggingsplan wordt in de laatste bestuursvergadering van het jaar door het bestuur vastgesteld. In 2022 is hierbij expliciet aandacht besteed aan de onrust in de economie en financiële sector, mede veroorzaakt door de oorlog in Oekraïne, en op welke wijze dit invloed had op de portefeuille van het pensioenfonds.

Kennis van vermogensbeheer

In zijn algemeenheid was er in 2022 natuurlijk ook aandacht voor de kennisontwikkeling. Hiervoor zijn er in het jaar diverse kennissessies georganiseerd in samenwerking met de vermogensbeheerder.

Dit waren sessies en/of workshops over het landenbeleid in de matching portefeuille en de EMD portefeuille, productontwikkeling en innovatie bij de vermogensbeheerder en sessies omtrent het nieuwe pensioenakkoord. Deze sessies stonden open voor alle bestuursleden en leden van het Verantwoordingsorgaan. Wij zijn van mening dat hiermede de kennis en deskundigheid van de BAC verder is versterkt.

Nieuwe pensioenakkoord

De inrichting van de pensioenregeling in het nieuwe stelsel heeft de aandacht. De BAC wil het komende jaar zicht blijven houden op de verschillende ontwikkelingen die zullen spelen richting de transitie naar het nieuwe stelsel. Dit onderwerp zal daarom apart geagendeerd terug blijven komen binnen de BAC.

Communicatiecommissie

In 2022 heeft de communicatiecommissie over diverse onderwerpen voornamelijk digitaal maar ook per post gecommuniceerd. De belangrijkste onderwerpen waren de verlaagde opbouw en de tussentijdse indexatie van de opgebouwde pensioenen. Ook de ontwikkelingen met betrekking tot de Wet Toekomst Pensioenen kwamen veelvuldig aan bod.

Communicatie verlaagde opbouw

In 2022 is een verlaagde opbouw gerealiseerd ten opzichte van de beoogde opbouw van 1,875%. De communicatie over deze verlaagde opbouw is tijdig opgestart en alle actieve- en arbeidsongeschikte deelnemers hebben persoonlijk een brief ontvangen over deze verlaagde opbouw en de gevolgen hiervan. In deze brief is ook uitgelegd dat er een verhoogde aanvullende verzekering is afgesloten voor het nabestaandenpensioen bij overlijden in actieve dienst.

Communicatie tussentijdse indexatie

Met het besluit medio 2022 om gebruik te maken van de verruimde mogelijkheden voor toeslagverlening kwam ook een verplichte communicatieronde. Het fonds heeft ervoor gekozen om zowel per brief als per mail en op de website over deze toeslagverlening te

communiceren. Het fonds heeft twee keer een toeslagverlening kunnen doen waarbij er ook twee keer is gecommuniceerd via zoveel mogelijk kanalen. Hierbij zijn de wettelijke voorgeschreven richtlijnen gevolgd.

Gepensioneerdenbijeenkomsten

Voor de gepensioneerden was er in december 2022 eindelijk weer de mogelijkheid om persoonlijk bij de gepensioneerden-bijeenkomsten aanwezig te zijn. Deze bijeenkomsten worden door de werkgever georganiseerd tegelijk met de uitreiking van het kerstpakket. Ook het pensioenfonds was hierbij aanwezig om de aanwezigen te informeren over de komst van het nieuwe pensioenstelsel en de indexatie. De bijeenkomsten werden goed bezocht en de waardering voor de inbreng van het pensioenfonds was groot.

Risicocommissie

Ontwikkelingen op risicogebied

Over 2022 geldt net als vorig jaar 2021 dat de toprisico's van het fonds, te weten: lage rente en daardoor het niet houdbaar zijn van de volledige pensioenopbouw, druk op de financiële positie/herstelkracht en toekomstvastheid van de regeling, door het bestuur worden gemonitord en daar waar mogelijk acties op worden uitgevoerd. Over 2022 is de dekkingsgraad fors gestegen, waardoor de financiële positie van het fonds is verbeterd. Samen met de geboden wettelijke mogelijkheden (motie van Dijk) heeft dit voor het eerst sinds lange tijd geleid tot indexatietoekenningen. Dit was extra wenselijk vanwege de zeer hoge inflatie van met name het afgelopen jaar 2022. Echter door de toegekende indexaties is de huidige dekkingsgraad ook aan het eind van 2022 onder het vereist eigen vermogen, waardoor ruimere beleidsmogelijkheden worden beperkt door het in herstel zijn van het fonds.

Ruimere beleidsmogelijkheden ontstaan pas wanneer het herstelplan is beëindigd. Hierbij is het ook van belang te bepalen hoe het fonds, gedurende de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel, de transitiefase strategisch wenst in te vullen. Daartoe wordt in de tweede helft van 2023 een nieuwe ALM studie door het fonds opgestart.

Net als vorig jaar heeft het bestuur marktrisico en renterisico als de grootste financiële risico's aangemerkt. Deze risico's blijven binnen de gestelde risicotoleranties, passend bij de bandbreedte van het afgesproken risicoprofiel. Er is geen aanleiding voor verdere actie. Ten aanzien van de sterk gestegen inflatie met name over het afgelopen jaar 2022, is ook specifiek gekeken naar de mogelijkheden om het inflatierisico af te dekken. Vooralsnog is door het bestuur geoordeeld dat er geen beleidsmogelijkheden voor handen zijn om daar alsnog op in te spelen. Bij de ALM studie zal opnieuw hiernaar gekeken worden. Het bestuur monitort de ontwikkelingen in het kader van het project nieuw pensioencontract aan de hand van de IRM kwartaalrapportage, waarin vanaf 2022 de projectrisico's zijn opgenomen.

Binnen de operationele risico's geldt net als vorig jaar dat de interne omzetting bij AZL naar het nieuwe pensioenstelsel, naast het op orde krijgen van de kwaliteit van de huidige afgesproken dienstverlening, een belangrijk aandachtspunt is. Echter met name door onderbezetting geldt dat AZL niet aan de reguliere afgesproken dienstverlening kan voldoen. Dit laat zich op korte termijn ook moeilijk oplossen, waardoor het bestuur ervoor heeft gekozen dit tijdelijk te accepteren. Door het bestuur is over 2022 met name ingezet op een juiste prioritering van uit te voeren werkzaamheden bij AZL voor het fonds. Daarnaast krijgt bij beide strategische uitbestedingspartners ontwikkelingen op – en het goed borgen van IT-informatiebeveiligingsbeleid de nodige aandacht. Dit omdat cyberrisico's steeds meer toenemen. Verder is door het ontbreken van incidenten en meldingen aan de Compliance Officer vooralsnog geen aanleiding om meer aandacht te vragen bij het bestuur t.a.v. het beheersen van de compliance risico's. Ten aanzien van de niet financiële doelstellingen is het bestuur daardoor van oordeel in control te zijn.

Risicorapportages en monitoring

De risicocommissie bestond uit 3 leden. Maar halverwege het jaar is gekozen om vanwege de span of control bij bestuursleden de risicocommissie te beperken tot twee leden, te weten een bestuurslid en tevens Sleutelfunctiehouder Risicobeheer en de Compliance Officer. De sleutelfunctiehouder risicobeheer (tevens lid van het bestuur) is de voorzitter van de risicocommissie. De

risicocommissie wordt ondersteund door een extern adviseur. Binnen de risicocommissie worden onder meer de (risico)rapportages van uitbestedingspartners behandeld, worden actuele ontwikkelingen en issues besproken en wordt een IRM-kwartaalrapportage vervaardigd die aan het bestuur wordt gerapporteerd.

De belangrijkste ontwikkelingen in 2022 waren voornamelijk de verdere doorontwikkeling van de risicorapportages en de monitoring van de geïdentificeerde risico's en de monitoring van issues bij de pensioenuitvoeringsorganisatie waarbij verder onderzoek is gedaan naar de interne organisatie en beleidsvastlegging aldaar.

Financiële positie van Pensioenfonds Forbo

(Beleids)dekkingsgraad

Met de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de feitelijke dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. Alle beleidsmaatregelen moeten gebaseerd zijn op deze beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad van Pensioenfonds Forbo bedroeg ultimo 2022 116,8% (ultimo 2021 was dit 109,8%).

Verloop feitelijke dekkingsgraad

	Feitelijke dekkings- graad 2022
Primo 2022	113,7%
Premie	-0,5%
Uitkering	0,3%
Indexering	-10,3%
Renteverandering	53,5%
Overrendement	-28,7%
Wijziging grondslagen	-1,1%
Overig	-15,7%
Ultimo 2022	111,2%

Het resultaat op de premie is in het boekjaar negatief. De ontvangen premiebijdrage (na aftrek van de uitvoeringskosten in het boekjaar) was onvoldoende om de aanwezige dekkingsgraad primo jaar op peil te houden. De dekkingsgraad is hierdoor met 0,5%-punt gedaald.

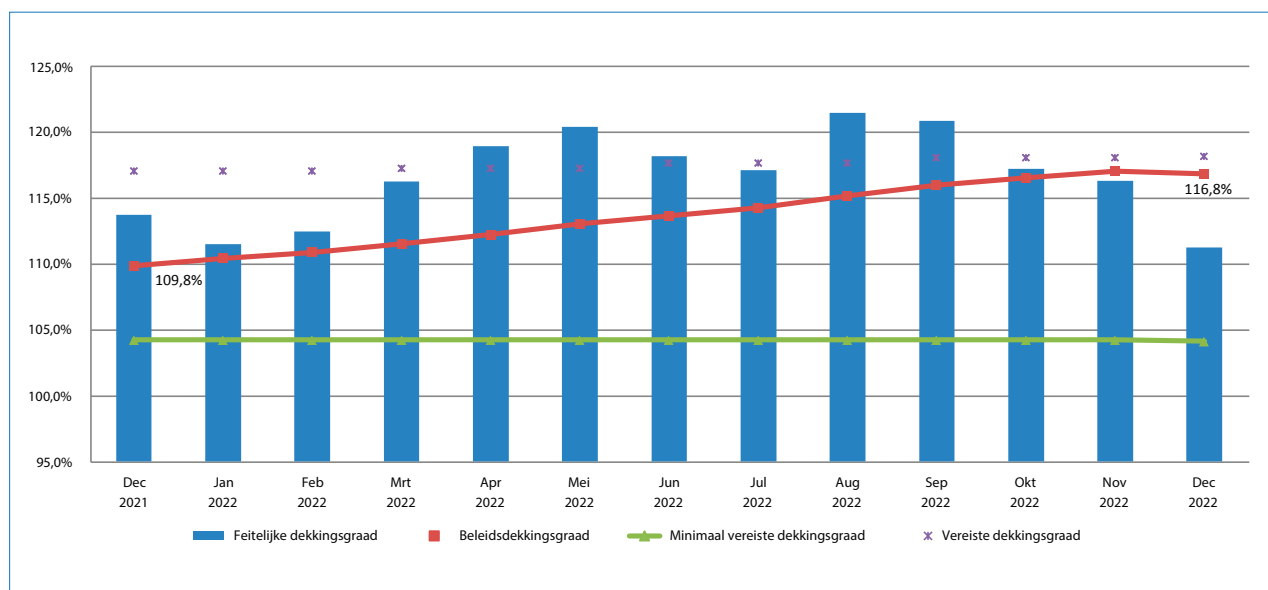
Het effect van de verrichte uitkeringen op de dekkingsgraad is met 0,3%-punt positief, doordat de dekkingsgraad van het pensioenfonds begin 2022 boven de 100% lag.

In 2022 is besloten om per 1 januari 2023 de pensioenaanspraken en rechten te verhogen met 6,5%. Hiermee is in de technische voorziening per 31 december 2022 reeds rekening gehouden. Daarnaast is met terugwerkende kracht per 1 januari 2022 een toeslag verleend van 3,28% over de pensioenaanspraken en rechten. Per saldo is hierdoor de dekkingsgraad met 10,3%-punt gedaald.

De door DNB voorgeschreven rentetermijnstructuur voor het vaststellen van de technische voorziening is eind 2022 voor alle looptijden gestegen ten opzichte van eind 2021. De gemiddelde rentevoet is gestegen van 0,6% naar 2,6%. Per saldo heeft de renteverandering een verhogend effect gehad op de dekkingsgraad van 53,5%-punt. Door de negatieve beleggingsopbrengsten is het pensioenvermogen in het boekjaar afgenomen. Hierdoor is de dekkingsgraad gedaald met 28,7%-punt. Hierin is ook rekening gehouden met de benodigde interesttoevoeging aan de voorziening van 0,486% negatief.

Door de overgang op de recente overlevingstafel, de actualisering van de ervaringssterfte en de wijziging van de kostenvoorziening zijn de TV gestegen. Dit heeft een negatief effect op de dekkingsgraad van 1,1%-punt.

Het effect op de dekkingsgraad dat is gepresenteerd als 'overig', wordt veroorzaakt doordat alle gepresenteerde effecten worden bepaald ten opzichte van de dekkingsgraad aan het begin van het boekjaar, doordat overige mutaties niet worden meegenomen en door afronding van de overige effecten. Dit is conform de door DNB voorgeschreven methodiek voor het herstelplan. Het effect van overige oorzaken op de dekkingsgraad bedraagt 15,7% negatief. Het effect van overige oorzaken is relatief groot. Dit komt met name doordat de effecten vanwege renteverandering en overrendement relatief groot zijn dit jaar en omdat deze afzonderlijk worden beschouwd ten opzichte van de dekkingsgraad begin boekjaar. Hierdoor ontstaat een relatief groot kruiseffect.

De dekkingsgraad per 31 december 2022 komt door al deze oorzaken per saldo 2,5%-punt lager uit en is 111,2%.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend als het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden. De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2021 was 109,8% en is per 31 december 2022 116,8%. Als gevolg van de middeling wijkt de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad af van het verloop van de actuele dekkingsgraad.

Reële dekkingsgraad

Naast de beleidsdekkingsgraad is de reële dekkingsgraad een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van het pensioenfonds. De reële dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan.

Ultimo 2022 bedroeg de reële dekkingsgraad 88,1% (ultimo 2021 was dit 88,6%). Ultimo 2022 bedroeg de marktwaardedekningsgraad (de waarde van de beleggingen en de waarde van de verplichtingen worden beide berekend met behulp van de marktrente) 110,9% (ultimo 2021: 110,5%).

Vereiste dekkingsgraad en herstelplan

De vereiste dekkingsgraad bedroeg per 31 december 2022 118,1%. Hiermee ligt de beleidsdekkingsgraad van Pensioenfonds Forbo (116,8%) onder de vereiste dekkingsgraad. Hierdoor is er sprake van een reservetekort.

Deze lagere werkelijke dekkingsgraad is voornamelijk te verklaren doordat de impact van de renteverandering en het overrendement afwijkt van de aanname in het herstelplan. Daarnaast zijn de overlevingsgrondslagen en de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten geactualiseerd in 2022 wat heeft geleid tot een daling van de dekkingsgraad van 1,1%. In het herstelplan was hier geen rekening mee gehouden.

Verder heeft het bestuur in 2022 besloten om, middels de verruimde mogelijkheden voor toeslagverlening, de pensioenaanspraken en -rechten per 1 januari 2022 (met terugwerkende kracht) en per 1 januari 2023 te verhogen met respectievelijk 3,28% en 6,5%. Dit heeft een negatieve impact van 10,3% op de dekkingsgraad. In het herstelplan was geen rekening gehouden met deze toeslagverlening.

In het herstelplan is vastgelegd welke maatregelen worden ingezet om binnen tien jaar het vereist eigen vermogen te behalen. Het bestuur heeft de maatregelen geprioriteerd die in het herstelplan genomen kunnen worden om te voorkomen dat de dekkingsgraad wegzakt onder de kritieke grens.

1. Indien de dekkingsgraad zich bevindt boven de vereiste dekkingsgraad, kunnen de ALM-stuurmaatregelen Indexatie en Beleggingsbeleid veranderen.
 - Deze maatregel is niet ingezet in 2022.
2. De premie wordt door sociale partners vastgesteld en vervolgens na afloop van de cao overeenkomst voor de toekomstige pensioenopbouw aangepast en uitgedrukt als een vast percentage van de pensioengrondslagsom en de som van de voor dat jaar van toepassing zijnde ploegentoeslagen.
 - De premie is geen sturingsmaatregel voor Pensioenfonds Forbo en is derhalve niet als maatregel ingezet in 2022.
3. Indien de dekkingsgraad zich begeeft onder de grens van de vereiste dekkingsgraad, maar zich bevindt boven de minimaal vereiste dekkingsgraad kan het bestuur op basis van een herstelplan wederom de ALM-stuurmaatregelen inzetten om de dekkingsgraad mogelijkerwijs bij te sturen. In het herstelplan werkt Pensioenfonds Forbo uit hoe het binnen de maximale resterende duur van het herstelplan weer voldoet aan het strategisch vereiste dekkingsgraad op basis van beleidsdekkingsgraad.
 - De maximale hersteltermijn (10 jaar) is gehandhaafd. Uit het herstelplan is gebleken dat Pensioenfonds Forbo zonder inzet van de overige maatregelen binnen de maximale hersteltermijn zal kunnen herstellen uit het tekort.
4. Indien de dekkingsgraad wegzakt onder de kritieke grens, dan heeft het bestuur als uiterste maatregel het korten van de rechten. Het bestuur hanteert hierbij als uitgangspunt dat er niet meer gekort wordt dan strikt noodzakelijk.
 - Deze maatregel is niet ingezet in 2022.
5. Indien Pensioenfonds Forbo langer dan 6 meetmomenten in een dekkingstekort verkeert én bovendien de actuele dekkingsgraad op dat moment eveneens lager is dan de dekkingsgraad bij het MVEV worden de aanspraken ineens en dusdanig onvoorwaardelijk gekort dat de niet-gemiddelde dekkingsgraad direct het niveau van de minimale vereiste dekkingsgraad bereikt. Deze korting mag gespreid worden geëffectueerd over de maximale resterende duur van het herstelplan zodat deze pas geleidelijk tot uiting komt in de pensioenuitkeringen.
 - Deze maatregel is niet ingezet in 2022.

6. Indien Pensioenfonds Forbo in reservetekort verkeert en naar verwachting niet binnen de maximale resterende duur van het herstelplan kan herstellen tot de vereiste dekkingsgraad zal er een korting ter grootte van 1/10e van het verschil tussen de vereiste dekkingsgraad en de aan het einde van het herstelplan verwachte beleidsdekkingsgraad worden doorgevoerd.
- Deze maatregel is niet ingezet in 2022.

Het volledige herstelplan kunt u vinden op de website van Pensioenfonds Forbo.

Haalbaarheidstoets

(Aanvangs-)Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets bestaat uit de aanvangshaalbaarheidstoets en de jaarlijkse haalbaarheidstoets en wordt uitgevoerd op basis van de door DNB voorgeschreven economische scenario's. De haalbaarheidstoets toetst de financiële opzet van het fonds op de lange termijn van 60 jaar en toetst of het verwachte pensioenresultaat voldoet aan de door het fonds zelf gestelde normen onder meerdere scenario's. Blijkt uit de haalbaarheidstoets dat het verwachte pensioenresultaat niet voldoet aan deze norm, dan treedt het fonds in overleg met sociale partners. Indien nodig zal het fonds maatregelen treffen om de financiële opzet van het fonds te verbeteren. Daarnaast wordt door middel van de aanvangshaalbaarheidstoets eveneens getoetst of het premiebeleid over de berekeningshorizon van 60 jaar realistisch en haalbaar is.

De aanvangshaalbaarheidstoets is in 2015 voor het eerst uitgevoerd en vastgesteld naar aanleiding van invoering van het nFTK per 1 januari 2015. De aanvangshaalbaarheidstoets zal opnieuw worden uitgevoerd en vastgesteld als het fonds besluit een nieuwe pensioenregeling uit te voeren of als er sprake is van significante wijzigingen in het premiebeleid, toeslagbeleid, beleggingsbeleid of de te gebruiken scenario's. De rapportagedatum is 1 januari van het boekjaar waarin de nieuwe regeling wordt ingevoerd of de wijziging van de huidige plaatsvindt. De resultaten worden bij DNB ingediend maximaal één maand nadat het fonds heeft besloten tot invoering van de nieuwe regeling of als er sprake is van significante wijzigingen in het premiebeleid, toeslagbeleid, beleggingsbeleid of de te gebruiken scenario's.

De ondergrenzen gehanteerd in de aanvangshaalbaarheidstoets van 2021 zijn vastgesteld in overleg met sociale partners. Bij eventueel toekomstig uit te voeren aanvangshaalbaarheidstoetsen zullen deze ondergrenzen opnieuw worden vastgesteld in overleg met sociale partners. Indien uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets blijkt dat de ondergrenzen worden overschreden treedt het bestuur in overleg met sociale partners.

De haalbaarheidstoets wordt jaarlijks uitgevoerd en vastgesteld en heeft eveneens als rapportagedatum 1 januari. De jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd op basis van de gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarstaten en wordt tegelijkertijd met die jaarstaten ingediend bij DNB.

In onderstaande tabel wordt de uitkomst van de haalbaarheidstoets ultimo september 2022 ivm indexatie 6,5% per 01-01-2023 toegelicht.

		Uitkomst excl. indexatie	incl. indexatie	Score
	Grens			
Mediaan pensioenresultaat vanuit feitelijke situatie	ondergrens 80,0%	89,6%	91,1%	Voldoende
Maximale relatieve afwijking ten opzichte van mediaan in geval van slecht weer scenario	bovengrens 35,0%	20,4%	21,0%	Voldoende

Pensioenregeling 2022

De pensioenregeling van Pensioenfonds Forbo zag er op 31 december 2022 op hoofdlijnen als volgt uit:

Regeling voor werknemers geboren op of na 1 januari 1950 en nieuwe toetreders vanaf 2006

Pensioenreglement 2015	Forbo Flooring en Forbo-Novilon	Forbo Eurocol Nederland
Pensioensysteem	Voorwaardelijk Geïndexeerd middelloon vast salaris c.q. ploegentoeslag	Voorwaardelijk geïndexeerd middelloon vast salaris
Pensioenrichtleeftijd	68 jaar	68 jaar
Pensioengevend salaris	13,5 x maandsalaris	14,04 x maandsalaris
Pensioengrondslag	Pensioengevend salaris minus franchise	Pensioengevend salaris minus franchise
Vakantietoeslag	Inbegrepen in pensioengevend salaris	Inbegrepen in pensioengevend salaris
Beoogd opbouw % ouderdomspensioen vast salaris	1,875%	1,875%
Werkelijk opbouw % ouderdomspensioen vast salaris	1,419%	1,419%
Beoogd opbouw % ouderdomspensioen ploegentoeslag	1,875%	n.v.t.
Werkelijk opbouw % ouderdomspensioen ploegentoeslag	1,419%	n.v.t.
Opbouw % nabestaandenpensioen	70%	70%
Nabestaandenpensioen	opbouwbasis	opbouwbasis
Franchise	€ 14.802	€ 14.802
Maximum pensioengrondslag	€ 114.866	€ 114.866
Eigen bijdrage werknemers	10,8% van de pensioengrondslag	10,8% van de pensioengrondslag
Vaste bijdrage werkgever	15,2% van som pensioengevende salarissen en ploegentoeslagen	15,2% van som pensioengevende salarissen

Naast voorgaande regeling voert het fonds een regeling voor deelnemers geboren voor 1 januari 1950 en de regeling 1974. In deze regelingen komen geen actieve deelnemers meer voor.

Voor de actuele pensioenreglementen wordt verwezen naar de website van het fonds: www.pensioenfondsforbo.nl.

Premiebeleid

De kostendekkendheid van de ontvangen premie wordt getoetst op basis van een gedempte premie op basis van verwachte rendementen conform de maximaal toegestane parameters. De feitelijke premie wordt vastgesteld op basis van een vaste premie methodiek (CDC). In geval de ontvangen premie niet kostendekkend is (bij hanteren van de 90% premiedekkingsgraad-eis), kan een opbouwkorting worden toegepast. Indien de benodigde premie lager uitkomt dan de feitelijke premie, komt het verschil ten goede aan de algemene middelen.

Kostendekkende, gedempte en ontvangen premie

Artikel 129 van de Pensioenwet schrijft voor dat de pensioenpremie die het fonds ontvangt minstens gelijk moet zijn aan de kostendekkende premie zoals berekend conform de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN), tenzij aan de voorwaarden ten aanzien van de hoogte van beleidsdekkingsgraad, indexatie en ongedaan making van kortingen is voldaan.

- De *feitelijke premie* bedraagt conform afspraak 23% van de salarissommen. In 2022 is € 12,151 mln aan bijdragen ontvangen.
- De *zuivere kostendekkende premie* bestaat uit de kosten voor de opbouw van de pensioenaanspraken inclusief risico-onderdelen en excasso, evenals een solvabiliteitsopslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen en een opslag voor de uitvoeringskosten van het fonds. In 2022 bedraagt de ex-post zuivere kostendekkende premie € 15,126 mln.
- De zuivere kostendekkende premie wordt berekend op basis van de actuele rentetermijnstructuur. Daarentegen wordt de *gedempte kostendekkende premie* vastgesteld op basis van verwacht rendement. Bovendien wordt bij het vaststellen van

de gedempte kostendekkende premie een extra opslag meegenomen voor financiering van toekomstige voorwaardelijke toeslagverlening. Voor 2022 komt de ex-post gedempte kostendekkende premie uit op € 11,006 mln.

De feitelijke premie was in 2022 hoger dan de gedempte kostendekkende premie. Het fonds voert vanaf 2020 een aanvullende premiedekkingsgraadeis van 90%, gebaseerd op de twaalfmaands gemiddelde rente per 31 oktober van het voorgaande boekjaar. Op grond van deze premiedekkingsgraadeis was het in 2022 nodig om het opbouwpercentage te verlagen van 1,848% naar 1,419%. De opbouw van de diverse premies wordt in de toelichting op de staat van baten en lasten [10] verder toegelicht.

Toeslagenbeleid en toeslagverlening

Het bestuur beslist elk jaar of en in hoeverre de pensioenen en de aanspraken kunnen worden verhoogd. De voorwaardelijke verhoging (toeslagverlening) wordt betaald uit extra rendement op de beleggingen. De pensioenpremie bevat geen opslag voor toeslagverlening.

Pensioenfonds Forbo heeft de ambitie om de pensioenaanspraken en -rechten van actieve en gewezen deelnemers en pensioengerechtigden elk jaar te verhogen met de stijging van de 'consumenten prijzen afgeleid' zoals het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) die meet.

Het bestuur heeft in 2022 gebruik gemaakt van de tijdelijk versoepelde mogelijkheden voor toeslagverlening en besloten om de pensioenen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden per 1 januari 2022 te verhogen met 3,28%. Daarnaast is er, met gebruik maken van dezelfde tijdelijk versoepelde toeslagregels besloten om de pensioenen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden per 1 januari 2023 te verhogen met 6,50%.

Het bestuur heeft deze besluiten onderbouwd en de gevolgen voor alle deelnemers evenwichtig afgewogen. De verantwoording van de evenwichtige belangenafweging is terug te vinden op de website van Pensioenfonds Forbo. Voor het toeslagbesluit is de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds bepalend, daarnaast heeft het bestuur bepaald dat er een minimale dekkingsgraad van 110,0% wordt gehanteerd. De beleidsdekkingsgraad per 31 oktober 2022 bedroeg (na verwerking van de indexatie per 1 januari 2022) 116,5%.

De prijzen (afgeleide consumentenprijsindexcijfer voor alle huishoudens) stegen volgens het CBS in de periode oktober 2021 tot oktober 2022 met 16,9%. De gemiste indexatie van 10,4% zal in de administratie worden opgenomen.

Communicatie

Communicatie verlaagde opbouw

In 2022 is een verlaagde opbouw gerealiseerd ten opzichte van de beoogde opbouw van 1,875%. De communicatiecommissie heeft de communicatie van de verlaagde opbouw verzorgd en hiervoor verschillende uitingen gebruikt. In de personeelsbladen is de verlaagde opbouw toegelicht. Ook op de website, middels E-mail alerts en de digitale nieuwsbrief is hiervoor op meerdere momenten in het jaar aandacht geweest. De communicatie voor deze verlaagde opbouw is tijdig opgestart en alle actieve- en arbeidsongeschikte deelnemers hebben persoonlijk een brief ontvangen over deze verlaagde opbouw en de gevolgen hiervan. In deze brief is ook uitgelegd dat een verhoogde aanvullende verzekering is afgesloten voor het nabestaandenpensioen bij overlijden in actieve dienst.

Communicatie tussentijdse indexatie

Met het besluit medio 2022 om gebruik te maken van de tijdelijk verruimde mogelijkheden voor toeslagverlening kwam ook een verplichte communicatieronde. Het fonds heeft ervoor gekozen om zowel per brief als per mail en op de website over deze toeslagverlening te communiceren. Het fonds heeft twee keer een toeslagverlening kunnen doen waarbij er ook twee keer is gecommuniceerd via zoveel mogelijk kanalen. Hierbij zijn de wettelijk voorgeschreven richtlijnen gevolgd.

Gepensioneerdenbijeenkomsten

Voor de gepensioneerden was er in december 2022 eindelijk weer de mogelijkheid om persoonlijk bij de gepensioneerden-bijeenkomsten aanwezig te zijn. Deze bijeenkomsten worden door de werkgever georganiseerd tegelijk met de uitreiking van het kerstpakket. Ook het pensioenfonds was hierbij aanwezig om de aanwezigen te informeren over de komst van het nieuwe pensioenstelsel en de indexatie. De bijeenkomsten werden goed bezocht en de waardering voor de inbreng van het pensioenfonds was groot.

Wijzigingen bestuur en gremia

In 2022 is stilgestaan bij het afscheid van Ton Keetlaer als bestuurder.

Digitale nieuwsbrief

In de digitale nieuwsbrief is blijvend een interview opgenomen met een jong-gepensioneerde. Deze vertelt hierbij over zijn/haar eerste 100 dagen als pensionado, hoe dit wordt ervaren en hoe de dagen ingevuld worden. Dit interview wordt erg positief ontvangen bij de lezers.

Communicatieplan 2023

Het communicatieplan van Pensioenfonds Forbo is geëvalueerd en er waren geen grote wijzigingen nodig.

Het communicatiebeleid is niet gewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar. Het communicatieplan 2023 is in de vergadering van december 2022 door het bestuur vastgesteld.

Communicatie deelnemers, pensioengerechtigden en slapers

De website van Pensioenfonds Forbo wordt continu geactualiseerd. De deelnemer krijgt, zoals wettelijk verplicht, gelaagde informatie over zijn/haar pensioenregeling. Laag 1 bevat een beknopte weergave van de pensioenregeling. Deze laag vervangt de huidige startbrief. In laag 2 worden de onderdelen uit laag 1 uitgebreider beschreven. Laag 3 bestaat uit documenten die bij de regeling horen, bijvoorbeeld het pensioenreglement. De Pensioen 1-2-3 van Pensioenfonds Forbo is op de website te vinden door simpelweg door te klikken.

Via de website hebben de deelnemers ook toegang tot het deelnemersportaal waar persoonlijke informatie en pensioeninformatie te vinden is. De deelnemers en pensioengerechtigden krijgen regelmatig email-alerts met belangrijke of interessante ontwikkelingen op pensioengebied. Daarnaast komt twee maal per jaar een digitale nieuwsbrief uit waarin dieper op diverse onderwerpen wordt ingegaan.

Naast deze digitale communicatie ontvangen deelnemers de reguliere informatie zoals UPO of andere correspondentie nog steeds via de post.

Pensioenfonds Forbo heeft een vast katern in de personeelsbladen van de aangesloten Forbo- entiteiten. In dit katern worden actualiteiten besproken maar ook specifieke pensioenonderwerpen toegelicht.

Werkgeverscommunicatie

In 2022 zijn de werkgevers schriftelijk en mondeling geïnformeerd over lopende zaken en actuele ontwikkelingen binnen het fonds en op algemeen pensioengebied. Daarnaast heeft het DB maandelijks overleg met de werkgever over de ontwikkelingen bij het fonds en in het algemene pensioenlandschap. In 2022 is regelmatig met de werkgever gesproken over de voortgang van de ontwikkeling van de Wtp en de gevolgen hiervan voor de werkgever van het fonds.

Deelnemersbestand

(Aantallen)

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2021	1.028	703	800	2.531
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	70			70
Ontslag met premievrije aanspraak	-59	59		0
Waardeoverdracht		-6		-6
Ingang pensioen	-19	-14	60	27
Overlijden	-6	-3	-44	-53
Afkoop			-4	-4
Andere oorzaken ¹⁾		-3	-3	-6
Mutaties per saldo	-14	33	9	28
Stand per 31 december 2022	1.014	736	809	2.559

Specificatie pensioengerechtigden

	2022	2021
Ouderdomspensioen	509	506
Nabestaandenpensioen	292	285
Wezenpensioen	8	9
Totaal	809	800

1) * Deelnemers: Wijziging onderneming en deeltijd pensionering

* Slapers: Wijziging onderneming, TOP uitruilen in OP (slaperspakket voor TOP wordt afgevoerd)

* Gepensioneerden: Expiratie van wezenpensioen en het herleven van wezenpensioen ivm studie

Beleggingen

Macro-economische terugblik en korte vooruitblik

Het jaar begon met omikron...

Het lijkt alweer een lange tijd geleden, maar 2022 begon met strenge lockdownmaatregelen ter bestrijding van de omikronvariant. Door de opgebouwde groepsimmunitet en het mildere ziektebeeld van omikron werden deze maatregelen echter al snel afgebouwd. Economieën leken te gaan normaliseren.

...en de oorlog in Oekraïne

Maar al vrij snel volgde een nieuwe schok. Met afstand de meest impactvolle gebeurtenis van het jaar was de schokkende Russische invasie van Oekraïne. Na enkele weken werd duidelijk dat het conflict niet snel zou worden opgelost en ook nu duurt de oorlog nog altijd voort.

De internationale verontwaardiging over de Russische inval was groot. Veel landen legden Rusland sancties op – waaronder afsluiting van het internationale betalingssysteem SWIFT en de beslaglegging op dollars en euro's in de Russische buitenlandse reserve. Als reactie hierop draaide Rusland sinds mei de energiekraan naar Europa dicht en steeg de gasprijs in de zomer naar een historisch hoogtepunt van €311 per megawattuur.

Gedwongen productiebeperkingen werden voorkomen

Zonder de aanvoer van Russisch gas werd Europa voor een grote uitdaging gesteld de gasvoorraden voldoende te vullen. De vrees bestond dat gedwongen rantsoeneringen nodig zouden zijn om het tekort aan gas op te vangen. Dit zou een diepe recessie teweegbrengen.

Geleidelijk werd duidelijk dat de EU de gasvoorraden voldoende wist te vullen. Geholpen door besparingen van huishoudens en bedrijven, extra import van niet-Russisch gas en bovenal mild winterweer lijkt een energiecrisis deze winter zo goed als zeker te worden vermeden.

Bezoek van Pelosi aan Taiwan liet geopolitieke spanningen kortstondig oplopen

De oorlog in Oekraïne was niet de enige gebeurtenis die zorgde voor oplopende geopolitieke spanningen. Begin augustus bracht de Amerikaanse politicus Pelosi een bezoek aan Taiwan. In reactie hierop hield China de grootste militaire oefeningen ooit en heeft het een aantal economische sancties tegen Taiwan ingesteld. Geopolitiek experts verwachten niet dat de situatie op korte termijn ontspoord: het is voor China de komende jaren militair en economisch onvoordelig Taiwan te annexeren. Een Chinese militaire reactie zou onder andere leiden tot grootschalige ontkoppeling van China en het Westen en dat is op dit moment niet in China's belang.

Inflatie bleef lange tijd hoog, maar is begonnen aan de daling

Het jaar 2022 gaat ook de boeken in als een jaar met zeer hoge inflatie. Het prijspeil werd wereldwijd opgedreven door stijgende energie- en voedselprijzen en in Europa nog eens extra door devaluatie van de dollar ten opzichte van de euro. Omdat veel grondstoffen in dollars worden afgerekend, dreef dat de prijs in euro ten opzichte van de dollar extra op. Hoewel de prijsdruk voor goederen afnam, nam die bij diensten juist toe door de latere heropening van dienstensectoren.

In strijd tegen de hoge inflatie hebben centrale banken de beleidsrente verhoogd: de Fed met 4,25% en de ECB met 2,50%. Dit deden ze met, historisch gezien, grote rentestappen van 0,75%. Eind 2022 hebben de centrale banken het tempo van de renteverhogingen gematigd. Het gecombineerde effect van wegebbende pandemie- en oorlogseffecten en de renteverhogingen hebben ertoe geleid dat de inflatie in de Verenigde Staten in de zomer piekte (op 9%) en Europa (10,6%) in het najaar volgde.

Economische activiteit viel terug

Na de heropeningssput van 2021 viel de economische groei in 2022 terug. Bedrijven, consumenten en beleggers werden gedurende het jaar steeds minder positief over de toekomst. In Europa speelden de hoge energieprijzen hierin ook een rol. Het negatieve sentiment kwam echter niet overeen met de harde economische data, welke voor het grootste deel van het jaar solide bleven. Onder andere winkelverkoop en de industriële productie hielden stand. Enerzijds viel de energie-intensieve productie door de sterk gestegen energieprijzen terug, zoals in de chemische sector. Anderzijds herstelde bijvoorbeeld de productie van auto's juist, omdat onderdelen als computerchips geleidelijk weer beschikbaar kwamen.

Ook dienstensectoren bleven groeien. Deze werden als laatste heropend en profiteerden nog van inhaalbesteding. Hoge werkgelegenheid en tijdens lockdowns opgebouwde besparingen financierden deze inhaalvraag. Een voorbeeld hiervan is de herstelgolf van het toerisme.

De economische groei in 2022 viel in vergelijking met 2021 terug, maar de gevreesde recessie bleef uit. Vertrouwenscijfers lijken aan het einde van het jaar de bodem te hebben bereikt en toonden de laatste maanden door de gedaalde gasprijs weer tekenen van herstel.

China maakte einde aan zerocovidbeleid

In de nadagen van 2022 kreeg de wereldeconomie een positieve verrassing. Na een periode van maatschappelijke onrust heeft de Chinese overheid eind december het strenge zerocovidbeleid losgelaten. Tot kort daarvoor was een gebied dat ruim een kwart van de Chinese economische groei genereert in lockdown en dat voedde bij economen en beleidsmakers zorgen omtrent tegenvallende economische groei, nieuwe aanbodketenverstoringen en vraagtuitval. De heropening in China kan ondersteunend zijn voor de mondiale economische groei, maar ook de inflatieproblemen vergroten. Groeiherstel van de Chinese economie gaat immers gepaard met meer vraag naar grondstoffen en energie.

Financiële markten hadden het zwaar, maar herpakten zich

Financiële markten hebben een volatiel jaar achter de rug. Aandelenkoersen daalden en obligatierentes stegen als gevolg van de (snelle) monetaire verkrapping, de oorlog in Oekraïne en recessievrees. Afgelopen jaar was zelfs het slechtste jaar ooit gemeten voor obligaties. Het vierde kwartaal bracht financiële markten enige verlichting door afnemende inflatie en mindere grote rentestappen van de centrale banken.

Onrust door gebeurtenissen Silicon Valley Bank en Credit Suisse

Het faillissement van de Amerikaanse Silicon Valley Bank (SVB) resulteerde in zorgen over de solvabiliteit van enkele andere regionale Amerikaanse banken, terwijl in Europa deze zorgen twijfels over de kredietwaardigheid van Credit Suisse in een stroomversnelling brachten. Dit resulteerde in de gedwongen overname van Credit Suisse door UBS. De portefeuille had per eind februari, en daarmee enkele weken voorafgaand aan de piek in de onrust een beperkte blootstelling naar beide banken. Die blootstelling bedroeg ruim 0,08% (ca. EUR 40k) naar SVB Holding via de N-A aandelenportefeuille en was ca. 0,16% (ca. EUR 150k) via de IG credits portefeuille.

Economische tegenwind neemt waarschijnlijk af in 2023

Nu de inflatie begonnen is aan de daling en vertrouwenscijfers waarschijnlijk de bodem hebben bereikt, neemt naar verwachting de economische tegenwind af. Door de combinatie van geleidelijk oplopende loonstijgingen met lagere inflatie, kan de koopkrachtklap afnemen, hetgeen de economische activiteit kan ondersteunen. Dalende inflatie kan tevens leiden tot een spoedig einde aan de renteverhogingen van de centrale banken, of zelfs weer renteverlaging teweegbrengen richting het einde van 2023.

Eerder genoemde heropening van China kan de groei verder ondersteunen. Bovendien zijn de recessiezorgen in Europa afgenomen doordat Europa boven verwachting goed uit de energiecrisis is gekomen en een goede uitgangspositie voor komende winter heeft gecreëerd. Een recessie is nog niet uitgesloten, maar mocht dit het geval worden, dan zal deze waarschijnlijk korter en milder blijven, dan eerder gevreesd werd.

Door de ongewone omstandigheden zoals na-ijl effecten van de pandemie, de slepende Oekraïne oorlog, geopolitieke spanningen tussen de VS en China en de snelle monetaire verkrapping is de onzekerheid omtrent de economische scenario's echter hoger dan normaal. Ook is het niet uitgesloten dat bepaalde inflatie-oorzaken hardnekkiger blijken en het risico op het te snelle beleidsverkrapping blijft bestaan.

Beleggingsresultaten 2022

Op 1 januari 2022 startten wij met een dekkingsgraad (DNB rente) van 113,7% en een marktrente van 0,44%. Mede dankzij een stijging van de marktrente naar 2,55% konden we het jaar afsluiten met een dekkingsgraad (vóór de indexatie per 1 januari 2023) van 117,9%.

De onderstaande onderdelen behaalden in 2022 het volgende resultaat:

Matchingportefeuille	-37,13%
Cluster Onroerend goed	-35,24%
Cluster Hoogrentend	9,90%
Cluster Aandelen	-13,99%

Het totale netto portefeuillerendement kwam uit op -25,65%, dit was 0,31% minder dan de benchmark.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de behaalde rendementen in 2022. Eind van 2022 was 33,1% belegd in vastrentende waarden (exclusief rentederivaten), 26,4% in aandelen, 22,5% in hoogrentende waarden en 3,9% in beursgenoteerd onroerend goed. Het overige betrof liquide middelen, de kortlopende obligatieportefeuille en rentederivaten.

Het totale portefeuillerendement kwam uit op -25,65% na alle vermogensbeheerkosten.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo 2022 bedroeg 116,8%, ten opzichte van 109,8% ultimo 2021.

	Portefeuille- rendement	Benchmark- rendement	verschil
Totale portefeuille	-25,65% ¹⁾	-25,96%	-0,31%
Matching portefeuille	-37,13%	-37,19%	0,06%
Euro staatsobligaties	-28,29%	-28,29%	0,00%
Kortlopende obligaties	-0,57%	-0,61%	0,04%
Euro IG bedrijfsobligaties	-13,59%	-13,72%	0,13%
Matching overlay	-36,86%	-36,86%	0,00%
Liquide middelen	-0,17%	-0,01%	-0,16%
Return portefeuille	-14,55%	-14,45%	-0,10%
Hoogrentende waarden	-9,90%	-9,80%	-0,10%
Aandelen	-13,99%	-14,05%	0,06%
Onroerend Goed	-35,24%	-34,31%	-0,93%

Tabel: Portefeuille- en benchmarkrendement 2022

1) Na vermogensbeheerkosten.

Portefeuillebeheer

De beleggingsportefeuille bestaat voor circa 50% uit de matchingportefeuille, die vooral tot doel heeft om de marktwaardering van de verplichtingen te volgen. Hiermee vermindert Pensioenfonds Forbo het renterisico. De andere 50% noemen we de returnportefeuille en die heeft als doel een hoger rendement te behalen dan de waardetoename van de verplichtingen.

De matchingsportefeuille bestaat voornamelijk uit: Europese Staats- en bedrijfsobligaties en Kortlopende Staatsobligaties (KLOP).

De returnportefeuille bestaat uit de clusters: Aandelen, Onroerend Goed en Hoogrentend. In opdracht van het fonds belegt MN, daar waar mogelijk, voornamelijk op een passieve wijze.

De vermogensbeheerder MN voldoet aan alle door het fonds opgestelde beleggingsbeginselen en daarmee ook aan de opgestelde regels voor maatschappelijke verantwoordelijkheid. Een belangrijke pijler hierin is de door MN ondertekende UNPRI principles, waarmee uitsluiting van o.a. kinderarbeid en controversiële wapens is gewaarborgd.

Strategisch beleggingsbeleid

De strategische vermogensverdeling is in 2022 niet gewijzigd.

Normportefeuille

De beleggingsadviescommissie beoordeelt o.a. aan de hand van de rapportages of wijzigingen van de portefeuille noodzakelijk zijn (bij posities buiten de bandbreedte) om de portefeuille in lijn te brengen met de normportefeuille. Het strategisch beleggingsbeleid wordt met gebruik van een ALM-studie periodiek vastgesteld. Deze ALM-studie heeft in het najaar van 2020 plaats gevonden. Belangrijkste conclusie was dat de huidige portefeuille samenstelling en het risicoprofiel niet hoefde te worden gewijzigd.

De strategische portefeuille op 31 december 2022

	Strategische Norm	Bandbreedte	Benchmark
Matching portefeuille	50%	5%	
Euro Staatsobligaties			Portefeuille
Euro Investment Grade			Custom iBoxx MSCI EUR Senior Corporates Investment Grade ESG Factor Weighted Index
Liquide middelen			Euro short-term rate (€STR)
Swap overlay			Portefeuille
Kortlopende obligaties			Bloomberg Barclays Bellwether (EU) 6 month total return index minus 15 basispunten
Return portefeuille	50%	5%	
<u>Cluster Hoogrentend</u>	20%	5%	

	Strategische Norm	Bandbreedte	Benchmark
Europees High Yield	4,0%		ICE B of A BB-B European Currency Non-Financial High Yield ESG Constrained Index
USA High Yield	4,0%		ICE B of A BB-B US Non-Financial High Yield ESG Constrained Index
Bank Loans	4,0%		Credit Suisse Institutional Western European Leveraged Loan Index (non US\$-hedged to Euro)
Emerging Market Dept HC	4,0%		Custom JP Morgan Emerging Market Bond Index Global Diversified (EMBI)
Emerging Market Dept LC	4,0%		Custom JP Morgan Government Bond Index Global Diversified (GBI)
<u>Cluster Aandelen</u>	25%	5%	
Europa	6,0%		Custom MSCI Europe Net Total Return Index
Noord Amerika	10,0%		Custom MSCI North America Gross Net Total Re-turn Index
Verre Oosten	2,0%		Custom MSCI Pacific Net Total Return Index
Opkomende Landen	7,0%		Custom MSCI Emerging Markets Net Total Return Index
<u>Onroerend goed</u>	5%	2,5%	
Europees Beursgen. Vastgoed	5,0%		Custom GRP General Quoted Europe Net Total Return Index

- 1) De bandbreedtes gelden rondom de herschaalde actuele normgewichten in de liquide matchingportefeuille (staatsobligaties en bedrijfsobligaties). Normwegingen fluctueren gedurende het jaar, weging Matchingportefeuille (50%) is vast.
- 2) De bandbreedtes gelden rondom de herschaalde actuele normgewichten in de liquide returnportefeuille (aandelen en hoogrentende obligaties). Normwegingen fluctueren gedurende het jaar, weging Returnportefeuille (50%) is vast.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Pensioenfonds Forbo is ervan overtuigd dat mens, milieu en ondernemingsbestuur op de lange termijn de risico-rendementsverhouding van beleggingen beïnvloeden. Deze factoren staan ook wel bekend onder de term ESG (environmental, social en governance). Het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid van Pensioenfonds Forbo komt tot uitdrukking in de instrumenten Uitsluiting, ESG-integratie, Actief Aandeelhouderschap en impact investeringen.

2022 stond in het teken van het implementeren van vereisten vanuit nieuwe wetgeving en de doorontwikkeling van ESG-integratie in de portefeuille. Op het gebied van wetgeving hebben Pensioenfondsen Forbo en MN gewerkt aan de verdere implementatie van de vereisten vanuit de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) die in 2021 in werking is getreden. Zo heeft Pensioenfondsen Forbo de eerste verplichtingen voor de taxonomieverordening met betrekking tot duurzame beleggingen opgenomen in de Pensioen 1-2-3 (zie ook Wet- en Regelgeving). Daarnaast is in 2022 de Bewuste Selectie methodiek toegepast op de opkomende landen aandelenportefeuille waar dit eerder al van toepassing was op de ontwikkelde landen aandelenportefeuille. Ook zijn eind 2022 de nieuwe bedrijfsobligatiestrategieën (High Yield en Investment Grade) vastgesteld waarin de ESG criteria zijn aangescherpt (zie ook ESG-integratie).

In 2022 zijn er veel resultaten behaald op het gebied van verantwoord beleggen. De resultaten en ontwikkelingen worden in dit hoofdstuk verder uiteengezet.

Wet- en Regelgeving

EU Sustainable Finance

Eind 2019 heeft de Europese Unie de Europese Green Deal vastgesteld. Dit beleidsprogramma moet de EU helpen om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Via de werkstroom Duurzame Financiering is er een actieplan opgesteld dat financiering moet leiden richting economische activiteiten die bijdragen aan een klimaatneutraal Europa. Onderdeel van dit actieplan is nieuwe regelgeving met het doel om één Europese standaard te creëren rondom duurzaam beleggen. Dit betreft de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) en de Taxonomy Regulation. Deze nieuwe regelgeving is ook van toepassing op Pensioenfondsen Forbo.

Terugblik

Op 10 maart 2021 zijn de eerste SFDR-verplichtingen in werking getreden. Hiervoor heeft Pensioenfondsen Forbo informatie verstrekt over hoe zij aankijkt tegen duurzaamheidsrisico's, duurzame kenmerken van de pensioenregeling en ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren.

Ontwikkelingen 2022

Per 1 januari 2022 zijn de eerste verplichtingen voor de taxonomieverordening in werking getreden. Pensioenfondsen Forbo heeft in haar Pensioen 1-2-3 aangegeven of zij wel of niet voornemens is te beleggen in economische activiteiten die ecologisch duurzaam zijn volgens de taxonomieverordening. Begin 2022 zijn ook nucleaire energie en gas opgenomen in de taxonomie. Zodoende worden beleggingen in nucleaire energie en gas als ecologisch duurzaam beschouwd conform de opgestelde voorwaarden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen taxonomy-aligned beleggingen in nucleaire energie en fossiel gas en non-taxonomy-aligned beleggingen.

Vooruitblik

Per 1 januari 2023 zullen de volgende SFDR level 2 vereisten van kracht zijn voor Pensioenfondsen Forbo:

- Het publiceren van precontractuele informatietemplates over de ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling.
- Het publiceren van aanvullende website informatie over gehanteerde data en methodes.
- Het opstellen van periodieke informatie templates voor in het jaarverslag van Pensioenfondsen Forbo over het boekjaar 2022.

In 2022 heeft MN namens Pensioenfondsen Forbo gewerkt aan het bewerkstelligen van deze vereisten conform de keuzes van het fonds. Eind 2022 zijn de teksten op de website van Pensioenfondsen Forbo geplaatst.

ESG-Integratie

Beleidsontwikkelingen

In 2022 is de Bewuste Selectie methodiek ook toegepast op de opkomende landen aandelenportefeuille. Dit betekent dat deze methodiek nu op alle aandelenportefeuilles van toepassing is. Bewuste Selectie is een methodiek waarbij regels worden opgesteld over waar Pensioenfonds Forbo wel en niet in wil beleggen. De regels zijn een eenduidige vertaling van zowel de principiële als financieel-economische uitgangspunten. Bewuste Selectie kijkt dus zowel naar bedrijfseconomische criteria als naar maatschappelijke factoren.

Eind 2022 zijn de nieuwe bedrijfsobligatiestrategieën (High Yield en Investment Grade) vastgesteld. Belangrijk onderdeel van deze herziening is de toepassing van Bewuste Selectie. Gelijk aan de aandelenportefeuilles worden binnen de bedrijfsobligatieportefeuille nu bedrijven geselecteerd op zowel bedrijfseconomische als maatschappelijke criteria.

De Carbon Footprint van de beleggingen van Pensioenfonds Forbo

Sinds 2015 meet Pensioenfonds Forbo jaarlijks de uitstoot-intensiteit (kilogram CO₂ equivalent per 100 euro geïnvesteerd vermogen) van de aandelenportefeuille. Sinds 2021 wordt ook de bedrijfsobligatieportefeuille gemeten. De uitstoot-intensiteit van de aandelenportefeuille van Pensioenfonds Forbo op basis van de marktkapitalisatie is afgelopen jaar sterk gedaald met 41,1%. Ook de uitstoot-intensiteit van de bedrijfsobligatieportefeuille op basis van de enterprise value including cash (EVIC) is gedaald in vergelijking met het voorgaande jaar met 68,4% naar 3,8 (was 11,9 in 2021). In verhouding tot de benchmark laat de bedrijfsobligatieportefeuille dit jaar een out-performance zien van 45,4%. In 2021 bedroeg de out-performance 16%, bij een uitstoot-intensiteit voor de portefeuille van 11,9 ten opzichte van 14,2 voor de benchmark. Deze methodiek schrijft voor dat de waarde van een obligatiepositie afgezet wordt tegen de totale enterprise value van het uitgevende bedrijf. Wanneer de carbon footprint van de aandelenposities en de obligatieposities beide op basis van de EVIC worden berekenend, kunnen deze worden samengevoegd zonder dat er dubbel telling plaatsvindt. De out-performance van de totale portefeuille op basis van de EVIC ten opzichte van de benchmark was dit jaar 19,4%.

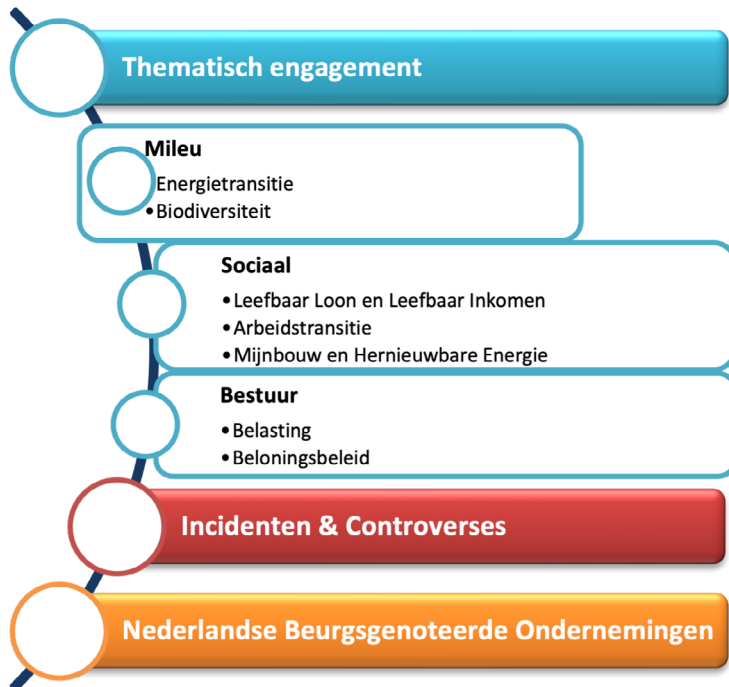
Actief Aandeelhouderschap

Beleggen in ondernemingen brengt bepaalde rechten en plichten met zich mee. Pensioenfonds Forbo geeft inhoud aan die verantwoordelijkheid middels de volgende instrumenten:

- **Engagement (betrokkenheid)** – Het voeren van een dialoogprogramma (engagement) om lange termijn waardecreatie te stimuleren en risico's te verlagen;
- **Stemmen** – Het uitbrengen van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
- **Juridische procedures** – Het nemen van juridische stappen als er sprake is van beleggingsverliezen ten gevolge van wanbeleid van het bestuur van de onderneming.

Engagement

Uitvoeringsorganisatie MN voert namens Pensioenfonds Forbo de dialoog met een aantal bedrijven die zijn geselecteerd op basis van ESG-factoren. In het engagementproces worden specifieke doelstellingen vastgesteld per dialoogprogramma. In 2022 voerde MN namens Pensioenfonds Forbo engagement met ondernemingen middels de onderstaande dialoogprogramma's:

In 2022 hebben verschillende ontwikkelingen plaatsgevonden binnen de dialoogprogramma's. Op basis van het eerste jaar dialoog binnen het programma Energietransitie heeft MN, ten behoeve van ons fonds, geconcludeerd dat er 19 bedrijven waren die onvoldoende klimaatambities toonden, waarop MN heeft besloten om deze van de portefeuille uit te sluiten per 1 oktober 2022. Daarnaast vonden in 2022 de eerste gesprekken binnen het dialoogprogramma biodiversiteit plaats. Aan bod kwamen onder andere de minimale verwachtingen die MN heeft van bedrijven op het thema biodiversiteit, zoals het opstellen van beleid op dit thema en transparante rapportage.

Binnen de sociale dialoogprogramma's sprak MN namens Pensioenfonds Forbo met zes kledingbedrijven en vijf bedrijven uit de voedselsector over onderbetaling in samenwerking met 19 andere financiële partners binnen het Platform Living Wage Financials (PLWF). In beide sectoren ontbreekt het nog aan bewijs dat inspanningen van bedrijven direct leiden tot de realisatie van leefbare lonen en inkomens. Zo bleek ook uit de jaarlijkse bedrijfsbeoordelingen die MN in 2022 wederom uitvoerde voor de kleding- en voedselbedrijven waar MN mede namens Pensioenfonds Forbo mee spreekt. Daarom stuurde MN elk bedrijf een uitgebreide inhoudelijke terugkoppeling, waarin werd stilgestaan bij aandachtspunten voor het komende jaar. In december 2022 is een nieuw dialoogprogramma gestart met bedrijven uit de mijnbouwsector en de hernieuwbare energiesector om deze problematiek aan te pakken. Hiervoor wordt samengewerkt met meer dan honderd andere investeerders in een door de PRI (Principles for Responsible Investment) geleid programma. MN neemt, namens Pensioenfonds Forbo, de leiding in het engagement met Iberdrola, Newcrest en Newmont. Daarnaast draagt MN ook bij aan de dialoog met Nextera. De eerste gesprekken vonden begin 2023 plaats.

Binnen het dialoogprogramma 'Incidenten en Controverses' (I&C) voert MN engagement met bedrijven die gelinkt zouden zijn aan negatieve impacts op mens en milieu. De uitgangspunten van de OESO-richtlijnen, de UN Global Compact Principles en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights zijn hierbij leidend. In 2022 sprak MN, namens opdrachtgevers, met Barrick Gold Corp,

Petroleo Brasileiro SA, Tiger Brands Ltd, BHP Group Ltd, Atlantia SpA, Petroleos del Peru SA en Hon Hai Precision Industry Co Ltd. Hier kwamen in juli 2022 nog 48 bedrijven bij naar aanleiding van de gestarte samenwerking met Sustainalytics.

MN werkt in de beleggingscommissie van Eumedion samen met andere investeerders aan het toezicht op Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Het dialoogprogramma Nederlandse Beursgenoteerde Ondernemingen heeft als doelstelling om inzicht te krijgen in de strategische kwesties bij Nederlandse beursondernemingen en bij te dragen aan de langetermijnwaarde van de ondernemingen. Dit doet MN door onder meer te vragen naar een gedegen bestuurssamenstelling, redelijke en gerichte beloningen en de organisatie van toezicht binnen een onderneming. In 2022 heeft MN namens Pensioenfonds Forbo het toezicht geleid op Heineken, Aegon en Unilever.

Stemmen

MN stemde namens opdrachtgevers in 2022 wereldwijd op 25.911 management- en aandeelhoudersvoorstellen en op 2.141 aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin de fondsen zijn belegd. Dit komt overeen met 93 procent van de vergaderingen waar MN in staat is geweest om te stemmen. Van de 814 aandeelhoudersvoorstellen waarop MN heeft gestemd, gingen 571 voorstellen over governance onderwerpen, zoals de verkiezing van een bestuur. Van de overige 243 voorstellen gingen 137 voorstellen over social onderwerpen, zoals human rights, diversity, equity & inclusion en political spending (waarin een bedrijf gevraagd wordt transparant te rapporteren over lobby activiteiten). In 44 voorstellen werden bedrijven gevraagd actie te ondernemen op het thema klimaat.

Juridische procedures

In actieve zaken neemt het fonds als eisende partij deel aan de aangespannen rechtszaken. In dergelijke zaken leveren fonds en fiduciair manager MN een bijdrage aan het aansturen van advocaten, het nemen van tactische en strategische beslissingen, en leveren informatie en documentatie aan om de zaak te onderbouwen en de claims te bewijzen. In 2022 hebben procedures plaatsgevonden bij: Fortis, Volkswagen/Porsche, RBS en Toshiba.

Uitsluiting

MN heeft in maart 2022 namens haar opdrachtgevers besloten om Russische aandelen uit te sluiten in verband met de inval van het Russische leger in Oekraïne. Russische staatobligaties werden voor 2022 al uitgesloten op basis van het landenuitsluitingsbeleid. In 2022 waren er in totaal 15 landen en 59 bedrijven opgenomen in de publieke uitsluitingslijst op basis van de uitsluitingscriteria in het uitsluitingsbeleid. De meest recente uitsluitingslijst is te vinden op de website van MN.

Sustainable Development Investments (SDI's)

Investerings in bedrijven die raken aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties worden Sustainable Development Investments (SDI's) genoemd. Beleggingen die de SDG's bevorderen kunnen worden gedaan in verschillende beleggingscategorieën. Pensioenfonds Forbo heeft per ultimo 2022 het SDI-gehalte van haar portefeuille gemeten. Voor deze meting worden twee toetsingsmethodes toegepast: 1) Toetsing doormiddel van dataprovider MSCI en 2) Toetsing volgens MN-methodologie. De MSCI-data wordt gebruikt voor de SDI-classificatie van beleggingscategorieën aandelen en bedrijfsobligaties. De overige beleggingscategorieën worden getoetst aan de hand van een door MN ontworpen SDI-taxonomie. Dit behelst een vertaling van de 17 SDG's en bijbehorende subdoelen naar concrete, investeerbare SDI-productgroepen. Per ultimo 2022 was het SDI-gehalte van de portefeuille 28,5%.

Toelichting financiële cijfers

De hieronder genoemde getallen zijn in duizenden Euro's, tenzij anders vermeld.

Technische voorzieningen

Ultimo 2022 bedragen de technische voorzieningen (TV) voor risico fonds 373.644. Het herverzekeringsdeel van de TV bedraagt 66, waardoor de totale TV gelijk zijn aan 373.710.

Premie

De gedempte kostendekkende premie in het boekjaar bedroeg 11.006. De feitelijke premie bedroeg 12.151. Daarmee was de feitelijke premie dus hoger dan de gedempte kostendekkende premie, maar lager dan de zuiver kostendekkende premie, die 15.126 bedroeg.

Vermogenspositie

Het minimaal vereist vermogen (MVEV) van het pensioenfonds bedraagt 15.392, ofwel 4,1% van de TV en het vereist eigen vermogen (VEV) bedraagt 67.469 ofwel 18,1% van de TV. De actuele dekkingsgraad ultimo 2022 is 111,2% en de beleidsdekkingsgraad 116,8%. Daarmee is het eigen vermogen hoger dan minimaal vereist maar lager dan vereist.

Dekkingsgraden

De actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds per 31 december 2022 is 111,2%. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds per 31 december 2022 is 116,8%. In verband daarmee is –op grond van door De Nederlandsche Bank (DNB) vastgestelde definities– eind 2022 sprake van een reservetekort. De beleidsdekkingsgraad is vastgesteld als het gemiddelde van de actuele maandeinde-dekkingsgraden in de afgelopen twaalf maanden.

Voor de vaststelling van de dekkingsgraden is een proces ingericht. De reële dekkingsgraad –volgens de definitie in de Regeling Pensioenwet– van het pensioenfonds per 31 december 2022 is 88,1%.

Uitvoeringskosten

Aanbevelingen Uitvoeringskosten Pensioenfederatie

In de Aanbevelingen uitvoeringskosten roept de Pensioenfederatie de pensioenfondsen op om de kosten van pensioenbeheer, vermogensbeheer en transacties te publiceren. Deze kosten moeten volgens de Pensioenfederatie volledig bekend zijn binnen het pensioenfonds en beschikbaar zijn voor deelnemers. De aanbevelingen luiden:

- Rapporteert de kosten van pensioenbeheer in euro's per deelnemer.
- Rapporteert de kosten van het vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen.
- Rapporteert separaat (eventueel geschatte) transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen.

Pensioenfonds Forbo deelt de mening van de Pensioenfederatie en wil volledig transparant zijn over deze kosten. Dit gaat dus over meer dan alleen de kosten die direct in de jaarrekening verantwoord worden. Met het kostenoverzicht volgt Pensioenfonds Forbo de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Kostenoverzicht (in hele euro's)

	2022		2021	
	% t.o.v. gemiddeld belegd vermogen €		% t.o.v. gemiddeld belegd vermogen €	
Bestuurskosten	19.483		29.223	
Kosten pensioenuitvoerders en adviseurs	701.685		655.294	
Toezichtkosten	32.093		31.861	
Totale pensioenuitvoerings- en administratiekosten ¹⁾	753.261		716.378	
Totaal aantal deelnemers	1.823		1.828	
Kosten per deelnemer ²⁾	413		392	
Beheerkosten beleggingen				
– Vastgoed	91.858		111.947	
– Aandelen	140.324		268.021	
– Vastrentende waarden	669.382		707.967	
– Derivaten	4.819		4.441	
– Fiduciair beheer	356.845		338.073	
	1.263.229	0,26%	1.430.449	0,24%
Kosten bewaarloon en overige kosten	85.155	0,02%	86.994	0,01%
Kosten vermogensbeheer ³⁾	1.348.384	0,28%	1.517.443	0,25%
Transactiekosten ⁴⁾	402.130	0,08%	386.646	0,07%
Totaal	1.750.514	0,36%	1.904.090	0,32%

Kosten pensioenbeheer

De pensioenuitvoeringskosten per deelnemer zijn in 2022 toegenomen ten opzichte van 2021. Dit wordt veroorzaakt door een daling van de deelnemersaantallen en een stijging van de pensioenuitvoerings- en administratiekosten in 2022.

1) In de toelichting op de staat van baten en lasten is dit bedrag terug te vinden onder note [15].

2) Kosten van het pensioenbeheer bestaan uit de kosten van uitbesteding, bestuurskosten en de kosten van toezicht.

Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee.

3) De kosten van vermogensbeheer en de transactiekosten worden weergegeven in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen. De kosten vermogensbeheer zijn inzichtelijk gemaakt conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Er is rekening gehouden met de zogenoemde 'verborgen' kosten zoals transactiekosten en beheerkosten. Er is bij de berekening van een aantal kostenposten gebruik gemaakt van aannames en veronderstellingen inzake percentages en berekeningsmethodieken.

4) De transactiekosten worden gerapporteerd a.h.v. de factuur van de manager. Indien deze niet beschikbaar is, zal gebruik gemaakt worden van een proxy voor de transactiekosten. In het geval dat een product in de beleggingscategorie Fixed Income valt, wordt deze berekend a.h.v. een spread. Eenzelfde geldt voor derivaten.

Kosten vermogensbeheer

Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden:

- De eerste categorie betreft de kosten waar onderliggende facturen en nota's aan ten grondslag liggen, waaronder de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s), het bewaarloon, kosten van ondersteuning bij het vermogensbeheer. Deze kosten bedragen 604 (zie toelichting staat van baten en lasten, post [9]).
- De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening. Deze kosten bedragen 1.147. Dit leidt tot een totaal van 1.751.
- De kosten van de accountantscontrole van de beleggingsadministratie worden vergoed door MN en zijn derhalve niet opgenomen in de beleggingskosten.
- De totale kosten vermogensbeheer zijn ten opzichte van vorig verslagjaar gedaald, maar procentueel t.o.v. het gemiddeld belegd vermogen in 2022 gestegen met 0,042%-punt. Dit komt met name door een forse daling van het gemiddeld belegd vermogen.

In vergelijking met andere pensioenfondsen

Algemeen

Pensioenfonds Forbo neemt voor wat betreft de toetsing van het niveau van de uitvoeringskosten deel aan het jaarlijkse onderzoek van het Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI). De resultaten uit deze onderzoeken worden onder meer gebruikt bij de beoordeling van het niveau van deze kosten in relatie tot het niveau van soortgelijke kosten bij vergelijkbare pensioenfondsen en ten opzichte van alle deelnemende pensioenfondsen.

Voor de volledigheid noemen wij dat de resultaten van het onderzoek door IBI altijd betrekking hebben op het jaar voorafgaande aan het verslagjaar en daarmee achterlopen bij het jaarverslag in dit geval betreft dit dus het jaar 2021. IBI kan het benchmarking-rapport over een boekjaar pas opleveren nadat het jaarverslag van Pensioenfonds Forbo van dat boekjaar al is vastgesteld. Dit komt doordat IBI de definitieve kostenbenchmarks pas kan berekenen zodra alle deelnemende pensioenfondsen hun cijfers beschikbaar hebben gesteld.

Toelichting pensioenbeheerkosten

Beleidskeuzes bestuur

De service die het fonds verleent aan de deelnemers is hoger dan vergelijkbare fondsen met name vanwege voorlichting en deelnemercontact en de uitgebreide functionaliteiten van de website. Het bestuur vindt het belangrijk de deelnemers zoveel als mogelijk persoonlijk te informeren naast de communicatie via de website. De pensioenregeling is minder complex dan vergelijkbare fondsen waardoor een hoge mate van automatisering van processen wordt gerealiseerd. Het afgelopen jaar hebben in vergelijking met vergelijkbare fondsen en universum weinig waardeoverdrachten plaatsgevonden. Dit heeft een kostenverlagend effect. De kosten van pensioenbeheer liggen hierdoor lager dan bij vergelijkbare fondsen.

Er worden geen algemene kosten door het fonds toegerekend aan de vermogensbeheer kosten.

Eigenschappen deelnemersbestand

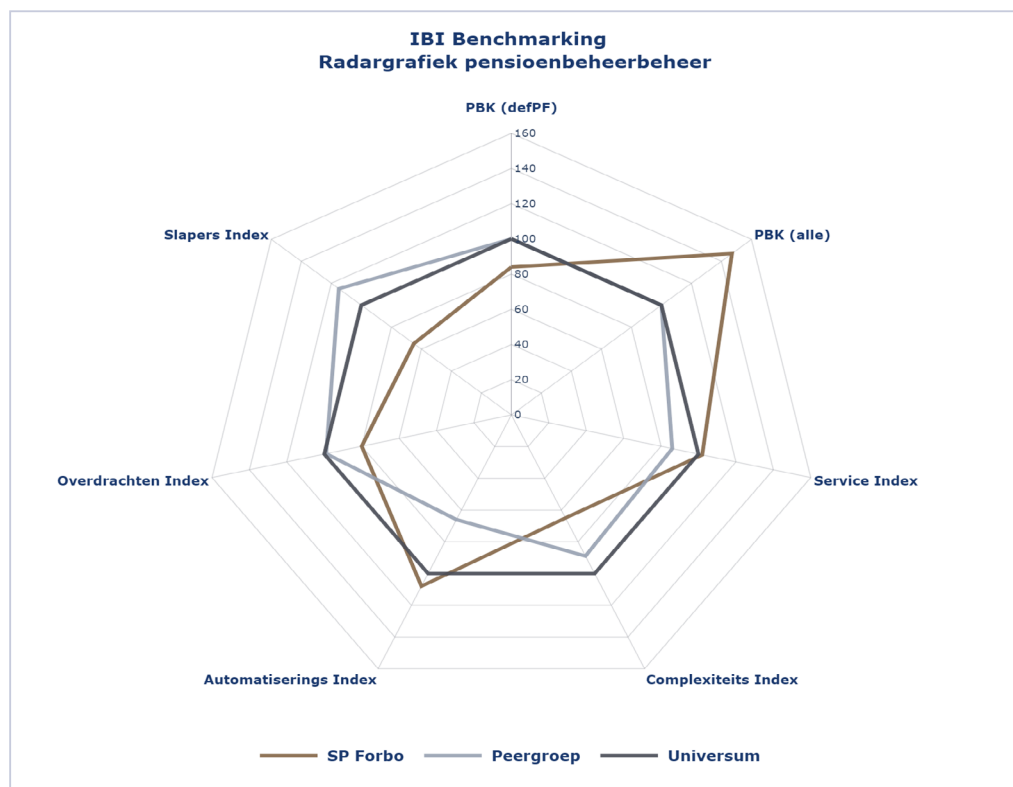
Niet beïnvloedbaar door het pensioenfonds is het aantal deelnemers dat, ondanks dat zij niet meer werkzaam zijn bij de aangesloten ondernemingen, hun opgebouwde rechten nog bij het pensioenfonds hebben gelaten. Bij het fonds zijn dit aanzienlijk minder deelnemers in vergelijking met andere pensioenfondsen. Ook het aantal waardeoverdrachten is niet te beïnvloeden door het pensioenfonds. Dit is ook lager dan bij vergelijkbare pensioenfondsen en alle deelnemende pensioenfondsen. Hiervoor worden wel kosten gemaakt.

Uitkomsten

De kosten van pensioenbeheer van het pensioenfonds zijn volgens de definitie van de Pensioenfederatie met EUR 392 per deelnemer lager ten opzichte van vergelijkbare pensioenfondsen met EUR 465 per deelnemer. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere administratiekosten die bij het fonds van EUR 209 bedragen ten opzichte van vergelijkbare fondsen van EUR 241.

Indien de kosten per deelnemer worden berekend op basis van het totaal gemiddeld aantal deelnemers zijn de kosten per deelnemer EUR 282 tegenover EUR 192 van vergelijkbare fondsen. De kosten zijn nu hoger per deelnemer vanwege het relatief lage aantal slapers bij het fonds.

De kosten per deelnemer, afgezet tegen de hoogte van de gemiddelde uitkering, zijn met 3,7% nagenoeg gelijk aan het gemiddelde van vergelijkbare fondsen met 3,8%. Over de afgelopen 5 jaar zijn de pensioenbeheerkosten gestegen met ruim 28% gestegen tegenover een stijging van bijna 42% bij de vergelijkbare fondsen en een toename van 23,9% bij alle deelnemende fondsen.

De geïndexeerde cijfers in de spingrafiek geeft weer de prestatie van het pensioenfonds in relatie tot vergelijkbare pensioenfondsen en het universum waarbij 100 het gemiddelde is. De scores van de indices automatisering, complexiteit en de service zijn bepaald op basis van de door het pensioenfonds ingevulde vragenlijsten.

Toelichting vermogensbeheerkosten

Beleidskeuzes bestuur

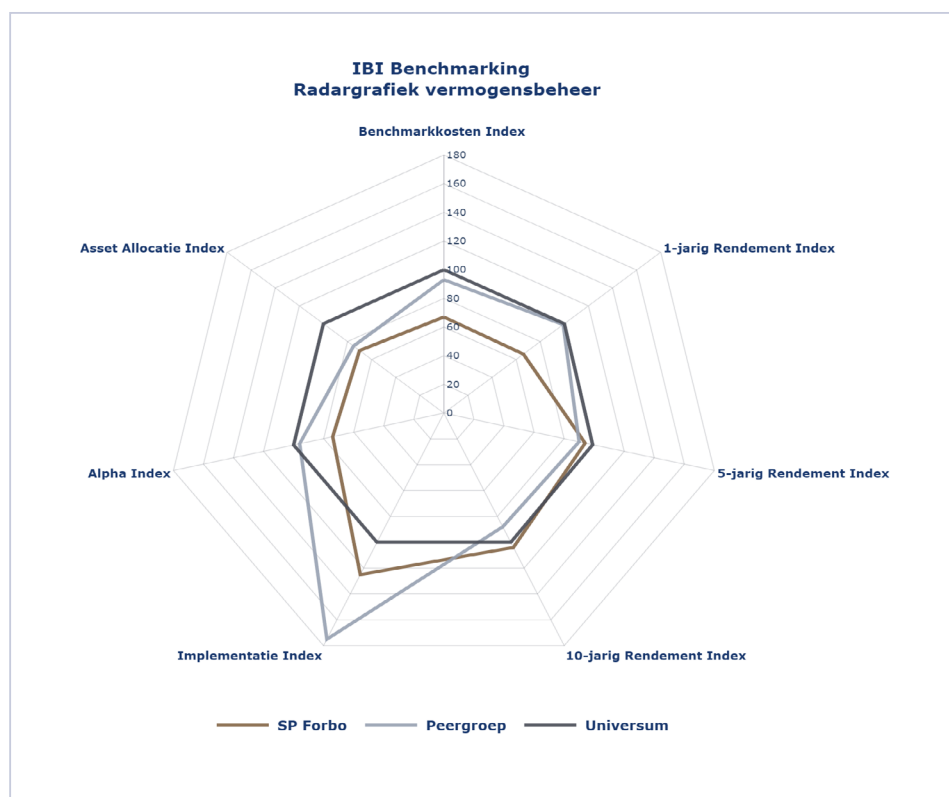
Het pensioenfonds heeft gekozen voor een beleggingsportefeuille waarbij ten opzichte van vergelijkbare pensioenfondsen naar verhouding meer wordt belegd in vastrentende waarden. Ook is gekozen voor een voornamelijk passieve beleggingsstrategie. De belangrijkste reden hiervoor is dat de kosten voor het beleggen in vastrentende waarde over het algemeen tegen lagere vergoedingen kan plaatsvinden. De vereiste buffer is nagenoeg gelijk aan vergelijkbare fondsen en het universum. Het risico zakelijke waarden is lager ten opzichte van vergelijkbare fondsen. Hier staat een hoger kredietrisico en een lager renterisico tegenover. Het fonds belegt in vergelijking met vergelijkbare fondsen meer in beleggingsfondsen.

Uitkomsten vergelijking

De keuzes in het beleggingsbeleid van het fonds hebben in het rapportagejaar geleid tot rendement van 5,8% wat lager is dan vergelijkbare pensioenfondsen met 8,6% en ook lager dan alle deelnemende fondsen met 8,7%. Het totale rendement is met 0,2% lager dan de vergelijkbare fondsen met 3,3% en 3,4% voor alle deelnemende fondsen.

Het 5 jarig gemiddeld rendement is met 6,6% hoger dan vergelijkbare pensioenfondsen met 6,5% en iets lager dan het rendement voor alle deelnemende fondsen 6,9%. Het 10 jarig rendement is met 8,1% hoger dan vergelijkbare pensioenfondsen met 7,3% en hoger dan alle deelnemende pensioenfondsen met 7,9%.

De vermogensbeheerkosten zijn met 28 bps lager dan de IBI Kostenbenchmark van 42 bps. Dit wordt veroorzaakt door de lagere beheervergoedingen en de prestatievergoedingen die het fonds ten opzichte van de vergelijkbare fondsen heeft betaald. De prestatievergoeding is nihil en daarmee gelijk aan het gemiddelde van de vergelijkbare fondsen.

De geïndexeerde cijfers in de spingrafiek geeft weer de prestatie van het pensioenfonds in relatie tot vergelijkbare pensioenfondsen en het alle deelnemende fondsen waarbij 100 het gemiddelde is. Indien de fondslijn onder benchmarkkosten lager is dan 100 dan zijn de werkelijke kosten van het fonds lager dan de door IBI onafhankelijk berekende kostennorm.

Governance

Bestuur

Het bestuur heeft in 2022 12 maal regulier vergaderd. Het bestuur heeft daarnaast 2 keer met de visitatiecommissie en 2 keer met het voltallige verantwoordingsorgaan overlegd.

De belangrijkste onderwerpen, die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, waren onder andere:

- Bezetting bestuur en gremia
- Kostenontwikkeling
- Statutenwijziging
- Premiestelling en gevolgen voor de pensioenopbouw
- Nieuw pensioenakkoord/Wet Toekomst Pensioen (Wtp)
- Stuurgroep Nieuw Pensioencontract Forbo
- Risicopreferentieonderzoek uitkomsten
- Evaluatie uitbesteding en dienstverlening
- Update ABTN en bijlagen
- Bezetting Beleggingsadviescommissie
- Kwartaalresultaten beleggingen
- Bewuste selectie /MVB
- Beleggingsplan 2023
- Kwartaalrapportage risicomanagement
- Zelfevaluatie Bestuur
- Evaluatie uitbestedingen
- Vaststellen herzieningenbeleid

Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

ABTN en bijlagen

De Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) wordt jaarlijks door het bestuur geactualiseerd. In de bestuursvergadering van 20 december 2022 zijn de ABTN en de gewijzigde bijlagen vastgesteld.

Reglement

Het reglement is geactualiseerd met betrekking tot de flexibiliseringsfactoren, opbouwpercentage, franchise en maximaal pensioengevend salaris. Daarnaast is het herzieningenbeleid vastgesteld en opgenomen in het reglement.

Statuten

De Statuten zijn per 23 maart 2023 aangepast met betrekking tot de zittingstermijn van de bestuurder met de Secretarisfunctie. Deze is aangepast naar een onbeperkte zittingsduur.

Geschiktheid en evaluatie

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in een geschiktheidsplan dat is opgenomen bij de ABTN. Het bestuur of een delegatie van het bestuur heeft de volgende kennissessies/opleidingen gevolgd:

– Webinar Wtp actualiteiten	WTW	10 en 11 januari 2022
– Pensioenrecht Actualiteitenlezing	VU	16 maart 2022
– Toelichting wetsvoorstel Wtp	WTW	5 april 2022
– Toelichting wetsvoorstel Wtp	WTW	8 april 2022
– Webinar NPS en Wtp	AZL	10 april 2022
– Webinar IT landschap redesign	AZL	20 juni 2022
– Pensioenrecht Actualiteitenlezing	VU	29 juni 2022
– Deepdive NPS Productmodel FPR SPR	AZL	15 september 2022
– Pensioenrecht Actualiteitenlezing	VU	28 september 2022

Diversiteit

Samenstelling bestuur

<i>Naam</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Leeftijd in verslagjaar 2022</i>
F.A. Heil	M	56
D. Manné	V	48
A.D. Keetlaer (tot 01-11-2022)	M	70
G.P.J. van Bruggen (aspirant vanaf 01-09-2022)	M	56
W. Smit (tot 01-03-2022)	M	43
U. Hofman	M	58
P. de Boer	M	49
T.W. Breeuwer (aspirant vanaf 01-01-2023)	M	63

Samenstelling Verantwoordingsorgaan:

<i>Naam</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Leeftijd in verslagjaar 2022</i>
E. van der Weide	M	51
C.M. Hoogland	V	36
T.W. Breeuwer (tot 31-12-2022)	M	63
H. Ellens	M	72
L.G. van den Ing	M	61
W. Rijkhoff-Jonker (per 01-01-2023)	V	49
T. Faber (aspirant)	M	66
A. Verhijde (aspirant)	M	63
J. van Dijk (aspirant)	M	36

Het verantwoordingsorgaan voldoet aan de richtlijnen met betrekking tot diversiteit van de Code.

Gedragscode / Compliance Officer

Het bestuur hanteert een gedragscode. Jaarlijks bevestigen de leden van het bestuur en verantwoordingsorgaan dat zij de gedragscode hebben nageleefd.

De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode. Over 2022 heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd. Het verslag van de compliance officer is opgenomen in dit jaarverslag.

Belangenverstrengeling en fraude

Pensioenfondsen Forbo kent een beleid ten aanzien van voorkomen van belangenverstrengeling en fraude. Hiertoe wordt periodiek een Systematische Integriteitsrisico Analyse (SIRA) uitgevoerd. Middels deze analyse de beheersmaatregelen herijkt en bewaakt of deze afdoende werken om het risico op belangenverstrengeling en fraude te mitigeren.

De uitkomst van de analyse was dat het risico op belangenverstrengeling en fraude na inzet van de beheersmaatregelen klein is. Naast de periodieke herijking in het bestuur doet de compliance officer jaarlijks uitvraag naar mogelijke belangenverstrengeling en houdt hiervan een rapportage bij. Ook wordt er bij elke dienstverlenende instantie (incl. uitbestedingspartijen) bij aanvang en gaande de werkrelatie, door de compliance officer gemonitord dat er geen persoonlijke belangenverstrengeling met bestuur en dergelijke partijen zal optreden. E.e.a. staat beschreven in ons Integriteitsbeleid. Daarnaast kent het fonds een 'vier-ogen-principe' en gezamenlijke bevoegdheid bij alle financiële verplichtingen.

Voor externe partijen kent Pensioenfondsen Forbo bepalingen ter voorkoming van belangenverstrengeling. Één daarvan is dat controlerende partijen (accountant en certificerend actuaaris) geen andere activiteiten voor het fonds mogen uitvoeren tenzij hiervoor een separate, door het bestuur beoordeelde en gewogen opdracht voor is gegeven, en wanneer een derde deze werkzaamheden niet (goed) zou kunnen uitvoeren.

Daarnaast wordt er in de dienstverlenings-/uitbestedingsovereenkomsten gewerkt met een fixed fee voor de duidelijk gekaderde werkafspraken en er zijn geen andere connecties met deze partijen. Ook dit wordt jaarlijks uitgevraagd en bewaakt door de compliance officer.

Klachten en geschillen

Een deelnemer kan een klacht indienen als deze van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn rechten zijn geschaad. In 2022 is één gegronde klacht ingediend bij het pensioenfonds, deze betrof de situatie dat een deelnemer onjuist te woord is gestaan door een medewerker van het klant-contactcentrum.

Wet- en regelgeving

In 2022 zijn aan Pensioenfonds Forbo geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. en/of de Stichting Autoriteit Financiële Markten geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Code pensioenfondsen

Bij verantwoording over de naleving van de Code pensioenfondsen geldt het principe 'pas toe of leg uit'. Afwijking van de norm is mogelijk als daar een goede reden voor is. Middels het besluit van 24 september 2018 heeft het ministerie van SZW de aanpassingen aan de Code Pensioenfondsen goedgekeurd. In dit verslag zal het bestuur rapporteren aan de hand van de nieuwe opzet. Het 'pas toe of leg uit'-principe geldt hierbij nog steeds, daarnaast zijn er acht normen waarover altijd moet worden gerapporteerd. Dit zijn de normen 5, 31, 33, 47, 58, 62, 64 en 65.

normnr	Inhoud norm	Toelichting
5	Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Dit wordt beschreven in voorleggers bij beleidsbeslissingen en andere bestuursonderwerpen. Vastlegging volgt in de notulen. Daarnaast wordt de verantwoording over beleidsbeslissingen aan het Verantwoordingsorgaan (hierna VO) gecommuniceerd.
31	De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Dit is vastgelegd in het geschiktheidsplan. Monitoring komt terug in de managementevaluatie, en competentietoetsing. Vastlegging van competenties is opgenomen in de bestuursmatrix.
33	In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Hier wordt niet volledig aan voldaan. In zowel het bestuur als het VO is tenminste één man en tenminste één vrouw vertegenwoordigd. De leeftijdsverdeling van zowel mensen van boven als onder de 40 is in het VO geborgd, in het bestuur niet meer. Bij de werving van nieuwe bestuurders wordt actief naar kandidaten van onder de 40 gezocht. Pensioenfonds Forbo heeft geen Belanghebbendenorgaan (BO).

normnr	Inhoud norm	Toelichting
34	De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO, het BO en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad van toezicht maximaal één keer. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.	Per 20 december 2022 heeft het bestuur besloten hiervan af te wijken voor de zittingstermijn van de bestuurder met de secretarisfunctie. Met de komst van het nieuwe Pensioenstelsel ziet het bestuur een knelpunt bij de afloop van de laatste termijn van de bestuurder met de secretarisfunctie. Deze bestuurder is juist degene die fulltime voor het bestuur werkzaam is, de meeste achtergrondkennis en pensioen-wetskennis heeft. Wanneer deze bestuurder onverhoopt het bestuur zou moeten verlaten door afloop van de maximale termijn zou veel kennis en kunde van het bestuur van Pensioenfonds Forbo verloren gaan, wat de stabiliteit en continuïteit van het bestuur in gevaar kan brengen. Daarom heeft het bestuur besloten om aan de zittingstermijn van de bestuurder die de secretarisfunctie uitvoert, geen maximale herbenoemingslimiet te koppelen maar voor onbepaalde tijd te benoemen. Het Verantwoordingsorgaan heeft de onderbouwing van het bestuur beoordeeld en deelt de zorgpunten van het bestuur. Daarmee heeft het VO ingestemd met de voorgestelde aanpassing. Hiertoe zijn de statuten van het fonds aangepast per 23 maart 2023
36	Het bestuur, het VO of het BO en de raad van toezicht leggen bij de vacature de eisen voor de vacante functie vast. Hierbij wordt rekening gehouden met de in de normen 31, 32 en 33 opgenomen eisen.	Wensen en normen worden wel vastgesteld echter grote afhankelijkheid van aanmelding van kandidaten.
47	Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Dit is opgenomen in het reglement intern toezicht en de ABTN. Daarnaast is dit vastgelegd in de overeenkomst met de VC.
58	Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	Missie, visie en strategie beschikbaar op de website van het fonds.
62	Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	De overwegingen van het bestuur omtrent verantwoord beleggen zijn vastgelegd in de ABTN en beschikbaar op de website van het fonds.
64	Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals genoemd in normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Dit is opgenomen in het bestuursverslag. Alle leden van het bestuur en het VO, alsmede de compliance officer, hebben de naleving van de gedragscode verklaard.
65	Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	De klachten- en geschillenprocedure is geactualiseerd en beschikbaar op de website van het fonds. De klachtenregeling wordt in 2023 in lijn gebracht met de aanbeveling van de Pensioenfederatie. Jaarlijks wordt in het bestuursverslag gerapporteerd over de afhandeling van eventuele klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.

Uitbestedingsbeleid

In de uitvoering van haar kernactiviteiten, het administreren, beheren en uitbetalen van de pensioenen en het vermogensbeheer, staan zowel vertrouwelijkheid als maximale kwaliteit van dienstverlening voorop. Hiertoe heeft Pensioenfonds Forbo een uitbestedingsbeleid opgesteld. De belangen van (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en overige belanghebbenden mogen geen gevaar lopen doordat het fonds delen van haar werkzaamheden heeft uitbesteed aan derden. Ook is van belang dat de derde aan wie het fonds werkzaamheden heeft uitbesteed het integriteitsbeleid (waaronder beleid ten aanzien van belangenverstrengeling) onderschrijft of een eigen integriteitsbeleid hanteert dat passend is bij het beleid van het fonds, zodat een integriteitsrisico bij uitbesteding kan worden beheerst.

Doelstelling van het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van continuïteit en constante kwaliteit van de dienstverlening tegen beheersbare en te verantwoorden kosten. Hiermee blijven de reputatie en integriteit van het pensioenfonds gewaarborgd. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle uitbestede, bedrijfs-kritische activiteiten en processen van het pensioenfonds. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle bestaande en/of nieuwe uitbestedingsovereenkomsten gedurende de gehele looptijd van deze overeenkomsten. Elke uitbestedingsovereenkomst zal één maal per drie jaren binnen de markt worden herijkt en jaarlijks worden geëvalueerd met de betreffende partij.

Naast de evaluatie van de uitbestede dienstverlening worden ook de partijen die andere dienstverlening verzorgen (zoals adviserend- en certificerend actuaris en accountant) jaarlijks geëvalueerd.

Aan uitbesteding is voor het fonds een aantal risico's verbonden. Het bestuur heeft daarom beleid vastgesteld voor de beheersing van risico's die samenhangen met uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen.

Uitbesteding

Het bestuur van Pensioenfonds Forbo heeft op basis van haar verantwoordelijkheid voor het beheer van het fonds, de vereiste professionalisering en de noodzakelijke risicobeheersing gekozen voor uitbesteding van de volgende werkzaamheden aan externe partijen:

- administratief beheer van het pensioenfonds;
- vermogensbeheer;
- houderschap Actuariële sleutelfunctie;
- houderschap Interne Audit sleutelfunctie.

Het bestuur van het fonds besteedt in ieder geval niet uit:

- taken en werkzaamheden van personen die het dagelijks beleid van het pensioenfonds bepalen;
- werkzaamheden waarvan uitbesteding de verantwoordelijkheid van het bestuur voor de organisatie en beheersing van bedrijfsprocessen en het toezicht daarop kan ondermijnen;
- indien de uitbesteding een belemmering kan vormen voor een adequaat toezicht op de naleving van wet- en regelgeving.

Risicoanalyse en uitbestedingsproces

Alvorens activiteiten of processen worden uitbesteed voert het bestuur van het fonds een risicoanalyse uit waarin minimaal is opgenomen:

- Een kosten-baten analyse van de uitbesteding van de activiteiten of processen.
- De te verwachten impact van uitbesteding van de activiteiten of processen.
- Een analyse van de financiële, operationele en reputatie gerelateerde risico's en de vereiste toezichtsmaatregelen.
- De afspraken over de wijze waarop de uit te besteden activiteiten of processen worden uitgevoerd.

Het bestuur kan besluiten zich bij het uitbestedingsproces te laten begeleiden door één of meerdere externe partijen, welke bij een dergelijk proces een toegevoegde waarde vanuit marktkennis of anderszins kunnen hebben.

Governance van de uitbestedingsrelatie

Rollen en verantwoordelijkheden

Het bestuur is te allen tijde eindverantwoordelijk voor alle werkzaamheden van het fonds, en dus ook voor de uitbestede werkzaamheden. Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van het bestuur en de uitbestedingspartner worden omschreven. Tussen partijen worden daarover schriftelijk afspraken gemaakt. De taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden mogen elkaar niet overlappen.

Deskundigheid en geschiktheid

Het bestuur draagt zorg voor zijn eigen deskundigheid en geschiktheid zodat het voldoende 'countervailing power' heeft ten opzichte van de uitbestedingspartner. Dit is onderdeel van het geschiktheidsplan dat het bestuur heeft opgesteld. Ten behoeve van de countervailing power is een externe deskundige als vast lid in de Beleggingsadviescommissie opgenomen.

Uitbestedingsovereenkomst

Naast een zorgvuldige selectie van de uitbestedingspartner die voldoet aan de door het bestuur opgestelde eisen, dienen de uitbestede werkzaamheden gedurende de periode van uitbesteding, te worden gecontroleerd, zodat kwaliteit en continuïteit zijn gewaarborgd.

De afspraken met de uitbestedingspartner worden vastgelegd in een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan de eisen op grond van artikel 13 van het Besluit uitvoering Pensioenwet. Waarborging van de kwaliteit van de werkzaamheden vindt plaats door het gelijktijdig met het afsluiten van de uitbestedingsovereenkomst opstellen van een service level agreement (hierna SLA) met de uitbestedingspartner, waarin specifieke taken, bemensing, op te leveren producten, kwaliteits- en serviceniveau, tijdsafspraken en boetebedingen zijn beschreven. Iedere drie jaar wordt de uitbestedingsovereenkomst herijkt.

Daarnaast evalueert het bestuur jaarlijks de dienstverlening met de desbetreffende uitbestedingspartner.

In de SLA welke altijd schriftelijk dient te worden vastgelegd, worden onder meer, onderstaande voorwaarden opgenomen:

- vertrouwelijke gegevens, waaronder persoonsgegevens, worden conform wettelijke voorschriften gewaarborgd;
- informatieverstrekking naar verschillende opdrachtgevers vindt gescheiden plaats;
- gegevens en bestanden van het fonds worden beveiligd en toegangsrechten en autorisaties worden op adequate wijze aan betrokken medewerkers verstrekt;
- de inrichting van de systemen is zodanig dat de continuïteit van de dienstverlening niet in gevaar komt en dat bij onvoorziene omstandigheden een adequaat noodstelsel in werking treedt;
- indien de overeenkomst niet nagekomen wordt door één van de partijen treedt een procedure voor de niet-nakoming van de overeenkomst in werking, zoals in het contract of de SLA is vastgelegd;
- de omstandigheden waaronder de overeenkomst beëindigd kan worden en de financiële en uitvoeringstechnische waarborgen van die beëindiging.

Uitbesteding Administratie

Het bestuur heeft het administratieve beheer van het pensioenfonds uitbesteed aan een externe administrateur. Het administratieve beheer betreft:

- Het voeren van de boekhouding, met betrekking tot activa, passiva, en de exploitatie van het fonds;
- Het uitvoeren van de uitkeringen van het fonds;

- Het ondersteunen, registreren en uitvoeren van waardeoverdrachten;
- Het registreren en controleren van het deelnemersbestand;
- aan de hand van de door het dagelijks bestuur aangegeven mutatie van actieve deelnemers;
- aan de hand van bevolkingsgegevens inzake overlijden, woonplaats en andere relevante uitkeringsgegevens;
- De management rapportage;
- Het opstellen en voorbereiden van de jaarlijkse financiële verantwoording.

Alle taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de administrateur zijn vastgelegd in een contract en service level overeenkomst. Daarnaast kent de administrateur een ISAE-3402 type 2 en een ISAE-3000 type 1 rapportage die jaarlijks door het bestuur worden beoordeeld.

Tevens is de administrateur bevoegd tot procuratie bij het pensioenfonds voor een door het bestuur vastgesteld overzicht van correspondentie, evenals het uitvoeren van de maandelijkse uitkeringen tot een maximum van € 580.000.

Uitbesteding Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan een fiduciair vermogensbeheerder die tevens de beleggingsadministratie voert.

Het vermogensbeheer wordt gevoerd in overeenstemming met fiduciaire beginselen, waarbij de externe beheerder fondsen onderbrengt bij geselecteerde gespecialiseerde fondsbeheerders en binnen de door het bestuur vastgestelde tracking errors en fondsen.

Maandelijks rapporteert de vermogensbeheerder de stand van zaken middels de maandrapportage. Elk kwartaal volgt de kwartaalrapportage waarin een uitgebreide toelichting op resultaten en verwachtingen wordt gegeven. Daarnaast kent de vermogensbeheerder een ISAE-3402-, een risicorapportage, een MVB-rapportage en een productenrapportage.

Ook kan de vermogensbeheerder het bestuur en/of beleggingsadviescommissie adviseren. Rapportages worden door de beleggingsadviescommissie geanalyseerd en aan het bestuur toegelicht.

Monitoring van de uitbestedingsrelatie

Het bestuur toetst regelmatig of de manier waarop de uitbestede activiteiten of processen worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Het bestuur doet dit door middel van:

- het monitoren van de uitbestedingspartners via het laten uitvoeren van periodieke audits bij de uitbestedingspartner of het laten rapporteren over de stand van zaken m.b.t. de aanbevolen verbeteringen in de ISAE-3402 verklaring type 2 of een daarmee vergelijkbare verklaring;
- het bestuderen en bespreken van maand- en kwartaalrapportages van de uitbestedingspartners, waarin naast de gebruikelijke informatie ook wordt gerapporteerd over klachten, incidenten en uitzonderingen;
- jaarlijks overleg en evaluatie met de uitbestedingspartners over de uitvoering van de (bijgestelde) processen.

Bovengenoemde rapportages en verslagen dienen aan te sluiten op het door het fonds vastgestelde beleid en de gemaakte afspraken. De rapportages worden ter toelichting aan en bespreking door het bestuur voorgelegd.

Risicomanagement

Inleiding

Integraal risicomanagement (IRM) is het middel om kansen en risico's en de beheersing daarvan af te stemmen op de missie, visie en strategie en doelstellingen van het pensioenfonds. Onder een risico wordt daarbij verstaan iedere mogelijke gebeurtenis die van invloed is op het realiseren van de missie, visie, strategie en doelstellingen van het pensioenfonds.

Management van de risico's draait niet om het uitsluiten van alle mogelijke risico's, maar om het vinden van een balans tussen kansen benutten (bewust risico's nemen) en bewust risico's verminderen, vermijden of overdragen. Hiertoe dient een afweging te worden gemaakt tussen de kosten en de opbrengst van risicobeheersing. De noodzakelijke mate van beheersing wordt bepaald door de risicohouding van het pensioenfonds. In welke mate is het pensioenfonds bereid risico's te lopen (risicobereidheid) en in welke mate kan het pensioenfonds risico lopen, gegeven de kenmerken van het pensioenfonds.

Het doel van het IRM is:

- inzichtelijk maken in welke mate risico wenselijk/acceptabel is;
- inzicht geven in de verschillende risico's;
- overzicht bieden van de risico's om prioriteiten te kunnen stellen;
- mogelijkheden bieden om risico's te beheersen tot naar een wenselijk niveau.

Inrichting van het integraal risicomanagement

In het IRM beleidsdocument wordt nader toegelicht wat de bestuurlijke visie op risico's is, wat de risicostrategie is en op welke wijze het pensioenfonds het risicomanagement heeft ingericht. Deze inrichting betreft zowel de inrichting van de governance als de inrichting van het risicomanagementproces. Het (herhalende) proces kent de volgende stappen:

- Attitude: hoeveel risico is wenselijk/acceptabel?
- Identificatie: met welke risico's wordt het pensioenfonds geconfronteerd?
- Analyse: hoe groot zijn de risico's?
- Reactie: is de beheersing passend?
- Evaluatie: evaluatie van risico's en risicobeheersing.

Als onderdeel van de inrichting maakt het pensioenfonds bewust onderscheid tussen financiële en niet-financiële risico's.

Financiële risico's

Voor een financiële instelling zoals een pensioenfonds behoort het bewust aangaan en beheersen van financiële risico's, om de financiële doelstellingen te realiseren, tot de kerntaken. Financiële risico's betreffen enerzijds risico's die voortkomen uit het aangaan van pensioenverplichtingen (actuariële risico's) en anderzijds uit het beleggen van de bijbehorende bezittingen (beleggingsrisico's).

Risicohouding (attitude)

Het pensioenfonds heeft in overleg met sociale partners beleidsuitgangspunten en een risicohouding vastgesteld. Deze risicohouding moet worden gezien in samenhang met de missie, visie, strategie en doelstellingen van het pensioenfonds en is bepalend voor het beleggingsbeleid en daarmee voor de mate waarin het pensioenfonds blootstaat aan financiële risico's. De beleidsuitgangspunten en risicohouding zijn vastgelegd in de ABTN.

Risicocategorieën (identificatie)

Met betrekking tot financiële risico's worden de volgende risicocategorieën onderscheiden:

1. Financiële risico's (solvabiliteit)
S1 Renterisico
S2 Aandelen- en vastgoedrisico
S3 Valutarisico
S4 Grondstoffenrisico
S5 Kredietrisico
S6 Verzekeringstechnisch risico
S7 Liquiditeitsrisico
S8 Concentratierisico
S9 Operationeel risico
S10 Actief beheer risico

Deze risicocategorieën tezamen vormen het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor toeslagverlening of dat het noodzakelijk kan zijn om pensioenen te verlagen. Hiertoe beoordeelt het pensioenfonds risico's met betrekking tot de verplichtingen en beleggingen in samenhang en in relatie tot de financiële risicohouding, -doelstellingen en -beleidsuitgangspunten. Zowel op de korte-, middellange-, lange- als zeer lange termijn.

In aanvulling op bovenstaande hanteert het pensioenfonds nog een risicomaatstaf om te toetsen of het beleid aansluit bij het gewenste risicoprofiel: het balansrisico. Het balansrisico geeft een indicatie van de volatiliteit van het verwachte rendement ten opzichte van de verplichtingen.

Niet-financiële risico's

Naast financiële risico's, die voortkomen uit het aangaan van verplichtingen en uit het beleggen van de bijbehorende bezittingen, wordt het pensioenfonds bij de uitvoering geconfronteerd met niet-financiële risico's. Deze niet-financiële risico's kunnen overigens wel degelijk financiële gevolgen hebben, maar liggen op het vlak van de uitvoering en besluitvorming.

Risicohouding (attitude)

Ook op het gebied van niet-financiële risico's heeft het pensioenfonds een risicohouding bepaald. Deze risicohouding bepaalt de gewenste mate van beheersing van de verschillende risico's. De kwantificering van deze risicohouding hangt samen met de gehanteerde methodiek voor de risicoanalyse en wordt tot uitdrukking gebracht in een matrix. De uitwerking hiervan is vastgelegd in het IRM-beleidsdocument.

Risicocategorieën (identificatie)

Met betrekking tot niet-financiële risico's worden de volgende risicocategorieën onderscheiden:

2. Niet-financiële risico's			
1. Pensioenbeheer	2. Vermogensbeheer	3. Interne processen en besluitvorming	4. Omgeving
1.1 Kwaliteit 1.2 Continuïteit 1.3 Integriteit 1.4 IT	2.1 Kwaliteit 2.2 Continuïteit 2.3 Integriteit 2.4 IT	3.1 Kwaliteit 3.2 Continuïteit 3.3 Operationeel 3.4 IT 3.5 Juridisch 3.6. Integriteit	4.1 Marktverhouding 4.2 Afhankelijkheid 4.3 Reputatie 4.4 Ondernemingsrisico

Een aantal categorieën is verder onderverdeeld in een aantal subcategorieën.

Inzicht in risico's en beheersmaatregelen*Analyse en reactie financiële risico's*

De financiële risico's worden onder meer gemeten door middel van een periodieke ALM-studie. De meest recente ALM-studie is in 2020 uitgevoerd. In de ALM-studie wordt de gehele financiële opzet doorerekend en diverse beleidsalternatieven geanalyseerd. Specifiek op het gebied van solvabiliteit worden financiële risico's tevens gemeten aan de hand van het door DNB opgelegde standaardmodel voor het bepalen van het vereist eigen vermogen. Voor kwalitatieve uitleg en kwantificering van deze zogenaamde S1 t/m S10 risico's wordt verwezen naar de risicoparaagraaf bij de toelichting op de jaarrekening.

Voor de korte termijn staat de financiële positie net als afgelopen jaren nog onder druk. Echter de dekkingsgraad is ook in 2022 verder gestegen, waardoor de kwalificatie van de dekkingsgraad als toelaatbaar door het bestuur is beoordeeld. Voor de middellange termijn verwacht het pensioenfonds op grond van het herstelplan zonder maatregelen te herstellen, is geen sprake van een benodigde korting en is over het afgelopen jaar voor het eerst na 11 jaar weer geïndexeerd. Dit is mede mogelijk gemaakt door de aanpassing van de wetgeving (motie van Dijk) en de door de Sociale Partners aangegeven intentie om in te varen, waardoor het bestuur halverwege het jaar met terugwerkende kracht de indexatie over 2021 alsnog per 1 januari 2022 kon toekennen. En daarnaast nog de financiële ruimte had om ook aan het eind van het jaar een gedeeltelijke indexatie toe te kennen per 1 januari 2023.

Voor de lange termijn is de financiële opzet robuust ingericht, is het financieringsbeleid evenwichtig, realistisch en haalbaar en passen de financiële risico's binnen de risicohouding en beleidsuitgangspunten (op grond van de ALM-studie en aanvangshaalbaarheidstoets). De haalbaarheidstoets staat elders in dit verslag toegelicht.

Het renterisico, kredietrisico en het aandelenrisico worden als meest materiële financiële risico's gezien (op grond van het VEV en het balansrisico).

Analyse en reactie niet-financiële risico's

Voor ieder van de geïdentificeerde niet-financiële risicocategorieën heeft het pensioenfonds concrete risicodefinities en –scenario's vastgelegd. Deze zijn als basis gehanteerd voor een 'risico self assessment' waarmee is bepaald hoe groot het risico wordt ingeschat,

zowel in termen van kans en impact als in termen van bruto (zonder beheersmaatregelen) als netto (ná beheersmaatregelen). De ingeschatte risico's worden afgezet tegen de risicohouding en vervolgens wordt bepaald in hoeverre aanvullende actie wenselijk is. Dit betreft een kosten/baten afweging die kan leiden tot het aanpassen van beheersing, het overdragen, het vermijden of het accepteren van het risico. De methodiek van dit 'risico self assessment' is vastgelegd in het IRM-beleidsdocument. De uitkomsten vormen vervolgens de basis voor de continue monitoring en rapportage op kwartaalbasis. De belangrijkste uitkomsten worden in de alinea hierna uitgelicht.

Monitoring en rapportage

Ter invulling van de monitoring is een proces ingericht dat leidt tot een risicorapportage aan het bestuur op kwartaalbasis. De financiële risico's en de niet-financiële risico-inschattingen worden hiermee op kwartaalbasis geactualiseerd. Hierin wordt gerapporteerd over wijzigingen in risico's en beheersing gedurende het kwartaal.

Voor wat betreft de financiële risico's is in het vierde kwartaal van 2022, met name door het toekennen van een gedeeltelijk indexatie, de dekkingsgraad fors afgenomen waardoor het pensioenfonds ook aan het eind van 2022 nog steeds onder het vereiste dekkingsgraad is gebleven. Hierdoor is ook in 2023 het indienen van een herstelplan noodzakelijk.

In de IRM-kwartaalrapportage over het eerste kwartaal van 2022 is gerapporteerd dat de pensioenresultaten, zoals getoetst in de haalbaarheidstoets 2022, voldoen aan de lange termijn risicohouding. Het vereist eigen vermogen is geheel 2022 binnen de korte termijn risicohouding gebleven. Met betrekking tot nominale pensioenen kunnen uitkeren, ligt de dekkingsgraad ultimo 2022 boven het niveau van het minimaal vereist eigen vermogen en boven de toeslagdrempel en verwacht het pensioenfonds op basis van het herstelplan tijdig te herstellen (doelstelling nominale zekerheid kwalificeert daarmee als toelaatbaar). Door de sterk gestegen dekkingsgraad over 2022 en de aanpassing van de wetgeving (motie van Dijk) heeft het fonds in 2022 twee keer kunnen indexeren. Hierdoor is de actuele dekkingsgraad wel gezakt tot net boven de toeslagdrempel. Doelstelling waardevast pensioen kwalificeert daarmee als toelaatbaar.

In de IRM-kwartaalrapportage over het vierde kwartaal van 2022 wordt met betrekking tot niet-financiële risico's gerapporteerd over in totaal 53 risicocategorieën. Het netto risico (ná aanwezige beheersing) voor 29 categorieën wordt gekwalificeerd als 'acceptabel', voor 19 als 'toelaatbaar' en voor 5 als 'zorgwekkend'. Er worden geen categorieën gekwalificeerd als 'onacceptabel'. De meest materiële niet-financiële risico's hebben voornamelijk betrekking op uitbestede processen. Het managen en monitoring van uitbestede processen heeft de volle aandacht van het bestuur.

Vooruitblik

In 2023 (en verder) zal stapsgewijs het risico-assessment met betrekking tot niet-financiële risico's geactualiseerd worden. In 2023 wordt daarbij specifiek aandacht besteed aan uitbestedingsrisico's (inclusief IT risico's/(cyberrisico's)) en een RSA voor de integriteitsrisico's uitgevoerd. In de eerste helft van 2023 is een jaarlijkse evaluatie van het IRM gepland, alsmede een actualisatie van het IRM-beleidsdocument. De volwassenheid van het IRM wordt voortdurend doorontwikkeld. De IRM rapportage is in 2022 uitgebreid met een overzicht van de projectrisico's in het kader van overgang naar het nieuw pensioenstelsel en daarnaast is ook een vooruitblik opgenomen in de rapportage. Hiermee wordt dus niet alleen teruggekeken over het afgelopen kwartaal, maar ook vooruitgekeken ter identificatie van nieuwe of opkomende risico's. Daarnaast zal in het vierde kwartaal van 2023 een hernieuwde ERB worden uitgevoerd, waarbij ook aandacht besteed zal worden aan de risico's van overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.

Beleidsinstrumenten

Als maatstaf voor de draagkracht van het fonds wordt de beleidsdekkingsgraad gehanteerd. De ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad kan nadelig beïnvloed worden door voornoemde risico's. Om de risico's te beheersen en de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad te beïnvloeden heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot haar beschikking:

- Beleggingsbeleid
- Premiebeleid
- Toeslagbeleid

Er is sprake van een vaste premiesystematiek. Er geldt geen bijstortingsverplichting. De pensioenpremie wordt zodoende niet gezien als een sturingsmiddel.

Periodiek, maar minimaal eens in de drie jaar, zal aan de hand van een ALM-studie het beschreven beleid worden getoetst. Aan de hand van de uitkomsten zal onder meer worden beoordeeld of de risico's zich nog binnen aanvaardbare grenzen bevinden, de sturingsmiddelen nog voldoende kracht hebben en de ambitie van het fonds met betrekking tot het voorwaardelijke toeslagbeleid nog realiseerbaar is. Indien de uitkomsten van de ALM-studie daartoe aanleiding geven zal het beleid worden aangepast. De meest recente ALM-studie is in 2020 uitgevoerd. In 2023 zal er een light versie van de ALM studie worden uitgevoerd voor de periode tot aan de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.

Een verdere concretisering van de beleidsuitgangspunten is gebaseerd op de in 2020 uitgevoerde ALM studie. In deze ALM- studie is de samenhang tussen de beleidsuitgangspunten rondom de premie, toeslag en de te voeren beleggingsstrategie getoetst. Dit heeft op hoofdlijnen geleid tot het volgende beleid.

Beleidsdekkingsgraad (BDG)	Niveau (2020)	Voorwaardelijke Toeslagverlening actieven, pensioen-gerechtigden en slapers (CPI afgeleid)	Premie als percentage salarissom	Beleggingen
Grens voor volledige toeslagverlening	BDG $\geq$ 122,5%	Volledige toeslagverlening, inclusief herstel van kortingen cumulatief tot vijf jaar terug, daarna inhaaltoeslag. Inhaaltoeslag gelijk aan 1/5e deel van surplus. Inhaaltoeslag cumulatief tot 5 jaar terug.	Totale vaste premie van 23% van de salarissom	Beleggingsplan 2022: Matchingportefeuille 50% Returnportefeuille 50% Renteafdekking 57% marktrente (68% UFR) Valuta afdekking: USD voor 75%, GBP en YEN voor 100%
Boven de toeslag-drempel, maar onder de grens voor volledige toeslagverlening	BDG $\geq$ 110% BDG < 122,5%	Gedeeltelijke toeslag (voor zover ook in de toekomst te realiseren)		
Boven de ondergrens maar onder de toeslag- drempel	BDG $\geq$ 104,2% BDG < 110%			
Onder de ondergrens	BDG < 104,2%	Geen toeslag Herstelplan tot Vereist Vermogen van maximaal 10 jaar (kortingen tijdsevenredig)		

Er wordt opgemerkt dat onder het nieuwe Financiële Toetsingskader (NFTK) het toeslagbeleid en het verlenen van mogelijke inhaaltoeslagen met name ingekaderd wordt door de hoogte van de beleidsdekkingsgraad en de strategisch vereiste dekkingsgraad. Bovenstaand overzicht biedt duidelijke richtlijnen.

Pensioenfonds Forbo heeft in 2022 gebruik gemaakt van de tijdelijk verruimde mogelijkheden voor toeslagverlening. Hierdoor kon er in 2022 een toeslag van 3,28% over het jaar 2021 gegeven worden en per 1 januari 2023 6,5% toeslag over 2022. Het bestuur heeft bij deze toeslagbesluiten de belangen en impact voor alle deelnemers meegewogen. De onderbouwing en verantwoording van de gevolgen van deze toeslagverleningen zijn terug te vinden op de website van het fonds.

Verslag van de visitatiecommissie

Samenvatting Bevindingen Visitatie 2023

Inleiding

Het bestuur van de Stichting Pensioenfondsen Forbo (hierna: Fonds) heeft VCHolland en daarmee de leden van de visitatiecommissie (hierna: VC), na advies van het Verantwoordingsorgaan (hierna: VO) van het Fonds, de opdracht gegeven in het kader van een driejaarscyclus van jaarlijkse visitaties tot de uitvoering van een visitatie bij het Fonds in 2023.

De VC heeft tot (wettelijke) taak toezicht te houden op (de totstandkoming van) het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds. Binnen dit kader vormt de VC zich een beeld van de wijze waarop het Fonds de Code Pensioenfondsen naleeft. De VC is ten minste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het VO en de werkgever, en in het jaarverslag.

Het intern toezicht vervult zijn taak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

VCHolland heeft voor de uitvoering van visitaties een werkwijze ontwikkeld die uiteindelijk uitmondt in een rapportage over de bevindingen en het oordeel van de VC. De visitatie strekte zich uit tot de op 10 maart 2023 beschikbare informatie over het verslagjaar 2022.

Oordeel/Bevindingen

Samenvattend oordeel

De VC is van oordeel dat de governancestructuur bij het Fonds adequaat is. Het beleid van het bestuur is voldoende evenwichtig is en komt op een zorgvuldige manier zowel beleidsmatig als qua uitvoering tot stand. De VC is positief over de uitvoering van de algemene zaken bij het Fonds. De beheersing van de risico's wordt zowel beleidsmatig als operationeel op een adequate wijze ingevuld. Het Fonds voert een proactieve rol bij de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel.

Het aantal aanbevelingen van de VC zijn beperkt qua aantal en niet van materiele aard.

Samenvattend oordeel Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen is ingedeeld in acht hoofdthema's. In de hierna opgenomen tabel wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze deze hoofdthema's zich verhouden tot de onderwerpen waarop de VC haar toezicht heeft gericht.

De VC heeft kennisgenomen van de eigen beoordeling van het Fonds met betrekking tot de naleving van de Code. Deze is naar het oordeel van de VC afdoende. De rapportage en uitleg van de uitzonderingen en de onderwerpen waarover het Fonds wettelijk of volgens de Code is gehouden te rapporteren, is toereikend en voldoende gemotiveerd. De VC merkt op dat beoordeling of goedkeuring van het jaarverslag 2022 niet tot haar mandaat heeft behoord.

	Functioneren VC	Algemeen, opvolging aanbevelingen	Governance	Geschiktheid	Beleggingen	Risico's	Communicatie
Vertrouwen waarmaken		2, 5	1, 3, 4, 5, 9		6, 7	8	
Verantwoordelijkheid nemen			10, 11, 12, 13, 14			12	
Integer handelen		22	15, 16, 17, 18, 19, 20, 21				
Kwaliteit nastreven	28		23, 24, 25	26, 27, 28, 29, 30			
Zorgvuldig benoemen			34, 39, 40	31, 32, 33, 35, 36, 37, 38			
Gepast belonen			41, 42, 43, 44, 45				
Toezicht houden en inspraak waarborgen	46, 48	47, 50	51, 52, 53, 54, 55, 56, 57				
Transparantie bevorderen		58, 59, 61, 62, 64	65		62		60, 61, 63

De gerapporteerde uitzonderingen zien op het hoofdthema "zorgvuldig benoemen". De belangrijkste aanbevelingen van de VC zien op de hoofdthema's "transparantie bevorderen" en verantwoordelijkheid nemen. Naar het oordeel van de VC zijn de gerapporteerde uitzonderingen en de onderstaand gerapporteerde bevindingen niet van zodanige aard dat hiermee in materiële zin inbreuk wordt gemaakt op het naleven van genoemde hoofdthema's.

a. Opvolging bevindingen en aanbevelingen

Binnen het Fonds is sprake is van een gedegen proces met betrekking tot de afhandeling van de eerdere aanbevelingen. Er is een voldoende motivatie met betrekking tot de aanbevelingen die naar de mening van het bestuur (nog) niet (volledig) opgevolgd zijn. De documentatie met betrekking tot de afhandeling is toereikend.

b. Algemene gang van zaken

De VC is positief over de algemene gang van zaken binnen het Fonds. De ontwikkelingen in de wet- en regelgeving worden goed gevolgd en waar nodig worden bij belangrijke ontwikkelingen speciale themabijeenkomsten belegd. Met name is daarbij in 2022 aandacht gegeven aan het nieuwe pensioenstelsel en de transitie daarnaartoe. De dekkingsgraad van het Fonds heeft zich in 2022 positief ontwikkeld. Eind 2022 bestond alleen nog een gering reservetekort ten opzichte van het Vereist Eigen vermogen. Daarvoor is een door DNB goedgekeurd herstelplan ingediend. Herstel is binnen de wettelijke termijnen mogelijk. De resultaten van de in 2022 gehouden haalbaarheidstoets vielen binnen de door het bestuur eerder gestelde grenzen voor de risicohouding.

Het Fonds bereidt zich nu voor op de implementatie van het nieuwe pensioenstelsel. Het Fonds acht zich daarbij geschikt om de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel zelfstandig uit te voeren. De voorbereiding wordt vormgegeven door een projectmatige inrichting met de sociale partners met een externe adviseur. Het Fonds heeft daarbij een coördinerende en inhoudelijk voorbereidende rol op zich genomen. Daarbij is het Fonds kritisch op de voortgang van het project. Het verantwoordingsorgaan wordt goed op de hoogte gehouden van de verdere ontwikkelingen. De VC is positief over de door het Fonds gekozen aanpak.

c. Governance

Binnen het Fonds is sprake van een adequate governancestructuur. De bestaande commissiestructuur draagt zorg voor een (inhoudelijk) goede advisering en monitoring. De wijze van rapportering zowel van de externe dienstverleners als intern zijn van een toereikend niveau voor de eigen oordeelsvorming. De opinies van de sleutelfunctiehouders zijn duidelijk van toegevoegde waarde geweest op de besluitvorming en algemene gang van zaken in 2022.

Het bestuur neemt de evenwichtige belangenafweging in haar besluitvorming duidelijk mee. Het Fonds heeft voldoende maatregelen genomen voor een integere en beheerste bedrijfsvoering. Met betrekking tot het uitbestedingsbeleid is sprake van een bestendige gedragslijn die voldoet aan de (wettelijke) normen. Er is ook sprake van een periodieke evaluatie. De documentatie van het Fonds is op orde. De relatie met het VO is goed. Het bestuur zorgt daarbij voor een adequate informatieverschaffing en vraagt tijdig, waar nodig, een advies aan. De opstelling van het VO getuigt van een positief-kritische opstelling.

In 2022 is sprake geweest van een aantal wisselingen in het bestuur en VO. Met de nieuwe bezetting heeft het bestuur zorggedragen voor continuïteit, mede van belang in het kader van de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel.

d. Geschiktheid

De geschiktheid van de leden van de Fondsorganen is van een goed niveau. Het Fonds beschikt over een geschiktheidsplan inclusief een opleidingsplan. De VC doet daarbij mede gezien de recente wisselingen in de fondsorganen nog een aanbeveling het geschiktheidsplan van een update te voorzien. De bestaande deskundigheden worden via de deskundigheidsmatrix regelmatig getoetst aan de vereisten. Bij belangrijke onderwerpen worden regelmatig in het kader van een permanente educatie speciale themabijeenkomsten georganiseerd waar nodig met externe ondersteuning. Actueel is daarbij het nieuwe pensioenstelsel, Het VO wordt hierbij betrokken. De maatregelen die het bestuur heeft genomen om binnen het beperkte tijdsbeslag beter toegerust te zijn op de vele ontwikkelingen op pensioengebied hebben positief uitgewerkt. De VC heeft kunnen vaststellen dat het deskundigheidsniveau van het VO van een goed niveau is.

e. Beleggingen

Het beleggingsbeleid kan goed worden uitgelegd vanuit missie, visie en strategie, en de risicohouding. In algemene en specifieke zin wordt ook navenant uitvoering gegeven aan het beleid. De beleggingsadviescommissie (BAC) speelt een actieve rol bij het bewaken van beleggingsresultaten en risico's, en het adviseren van het bestuur. De voorzitter van de beleggingsadviescommissie is nu ook aanwezig binnen het bestuur bij beleggingszaken. Ter opvulling van de binnen de BAC ontstane vacatures rouleren nu bij elke vergadering twee bestuursleden. Het bestuur streeft naar een vaste bezetting op termijn. Het Fonds besteedt doorlopend aandacht aan een verdere optimalisatie van het beleid, ook qua uitvoering. De binnen het bestuur aanwezige deskundigheid betekent een goede countervailing power jegens de adviezen van de BAC. In 2022 heeft het MVB-beleid verdere een positieve invulling gekregen. Het Fonds stelt zich kritisch op met betrekking tot de kwaliteit van de door de vermogensbeheerder verleende diensten. Het beleggingsproces is toereikend in de ABTN beschreven. Met betrekking tot de taakstelling van de Sleutelfunctiehouder Risico bij beleggingszaken en de beheersing van de niet-financiële risico's doet de VC nog een aantal aanbevelingen.

f. Risico's

Het Fonds beschikt in algemene zin over een goed toegerust en gedocumenteerd Integraal Risico Management (IRM). IRM is ook een herkenbaar onderdeel van de bestuurscyclus. De periodieke rapportages maken het voor het bestuur mogelijk om in control te zijn met betrekking tot de beheersing van de financiële en niet-financiële risico's. De compliance functie wordt breed ingevuld. De taken en verantwoordelijkheden van de Sleutelfunctiehouders zijn op een goede wijze in het IRM geïncorporeerd. Het bestuur is alert op het ontstaan van en/of ontwikkelingen in nieuwe/bestaande risico's. Zo zijn de uitbestedingsrisico's in 2022 opnieuw geëvalueerd en worden de IT/cyberisico's in 2023 opnieuw geëvalueerd. Dat geldt ook voor de aan de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel verbonden risico's. Daarbij worden de ontwikkelingen bij de pensioenuitvoerder kritisch gevolgd. De VC doet in dat kader nog een aantal aanbevelingen.

g. Communicatie

Het Fonds hanteert een actief communicatiebeleid in brede zin met een uitgebreide inzet van communicatiemiddelen. Ter invulling van het communicatiebeleid is een communicatiecommissie actief die zorgt voor een gestructureerde aanpak. De invloed van externe ontwikkelingen wordt adequaat in het beleid meegenomen. Rondom een aantal belangrijke besluiten o.a. met betrekking tot het toeslagbeleid is sprake geweest van een toereikende communicatie zowel individueel als collectief. In het communicatiebeleid wordt het vergroten van het pensioenbewustzijn duidelijk meegenomen. De VC heeft kunnen vaststellen dat het Fonds kritisch is met betrekking tot de resultaten van het gevoerde communicatiebeleid en waar nodig aanpassingen pleegt mede op basis van binnengekomen reacties van de deelnemers.

De individuele informatieverstopping voldoet aan de wettelijke regels. De website van het Fonds is actueel, breed opgezet en toegankelijk. In de communicatie krijgt het transitieproces naar het nieuwe pensioenstelsel en de voortgang daarvan steeds meer een centrale rol. In dat kader doet de VC nog een aanbeveling.

De visitatiecommissie

Frans Lemkes

Frank Rijksen

John Ruben (voorzitter)

Reactie van het bestuur

De jaarlijkse visitatie is voor het vierde jaar uitgevoerd door de Visitatiecommissie (hierna VC) van VCHolland. Het bestuur heeft het rapport van de VC tijdens een online bijeenkomst met de VC en het verantwoordingsorgaan besproken. De bevindingen van de VC zijn besproken en toegelicht. In deze bespreking heeft het bestuur vastgesteld dat de VC aan de hand van de acht thema's van de Code heeft gerapporteerd. Hiermee stelt het bestuur dat aan Norm 47 van de Code is voldaan. Het Verantwoordingsorgaan had geen aanvullende opmerkingen. Het bestuur dankt de VC voor de positieve beoordeling en reageert graag op de enkele aanbevelingen en suggesties.

De aanbevelingen richten zich voornamelijk op verbeteringen in de procesgang en vastlegging daarvan. Zoals tijdigheid, vastlegging en zichtbaarheid van consultatie van Sleutelfunctiehouder Risico bij belangrijke beleggingsbesluiten. Ook de beoordeling van de risicorapportages van de vermogensbeheerder zal terug binnen de eerste lijn, in dit geval de BAC, worden belegd. Het proces, de kosten en de risico's welke komen kijken bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel staan continue op de agenda bij het bestuur. Het bestuur zal ook in 2023 hier blijvend aandacht aan besteden en alle betrokken partijen hierbij aanhaken.

Het bestuur dankt de VC voor de gedegen rapportage over het afgelopen jaar en de zeer positieve feedback die wij hebben ontvangen. De aanbevelingen zullen worden behandeld en zoveel als mogelijk opgevolgd. De voortgang van de opvolging van de aanbevelingen zal met de voorzitter van de VC later in het jaar worden geëvalueerd. Wanneer opvolging niet (geheel) mogelijk is, zal het bestuur motiveren waarom er is afgeweken van de aanbeveling.

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Algemeen

Het VO bestaat ultimo 2022 uit de volgende (aspirant) leden:

- D. Breeuwer (Voorzitter tot 23 december 2022) namens actieven Forbo Eurocol Nederland
- K. Hoogland namens actieven Forbo Flooring Assendelft
- W. Rijkhoff (Voorzitter vanaf 23 december) namens pensioengerechtigden Forbo Novilon
- M. Ellens (Secretaris) namens pensioengerechtigden Forbo Flooring Assendelft en Forbo Eurocol
- E. van der Weide namens actieven Forbo Novilon
- L. van den Ing namens de werkgevers
- A. Verhijde aspirant lid
- T. Faber aspirant lid

Mevrouw Hoogland en mevrouw Rijkhoff hebben beiden de WTW opleiding Deskundigheidsniveau A afgerond en zijn in de vergadering van 7 november benoemd als lid van het VO. Met toetreden van mevrouw Hoogland worden alle groepen vertegenwoordigd in het VO; een dame en een jongere (<40) zoals gesteld in de Code Pensioenfondsen. Mevrouw Rijkhoff heeft in de vergadering van 7 november laten weten zich kandidaat te stellen voor de functie van voorzitter van het VO. Zij heeft na algehele instemming van het voltallige VO per 23 december de functie van voorzitter van het VO op zich genomen.

De heren Verhijde en Faber hebben in de vergadering van 22 december te kennen gegeven lid te willen worden van het VO en volgen in maart 2023 de WTW opleiding Deskundigheidsniveau A. De heer van Dijk, medewerker van Forbo Novilon heeft 3x een VO-vergadering als toehoorder bijgewoond. Hij heeft begin 2023 laten weten lid te willen worden van het VO en zal de WTW opleiding Deskundigheidsniveau A in de volgende ronde volgen en is inmiddels ook aspirant lid van het VO.

Op 2 Februari heeft de heer Mol om persoonlijke reden met directe ingang bedankt als lid van het VO en daarmee ook zijn functie als secretaris van het VO neergelegd. De heer Ellens was bereid de functie van secretaris te vervullen.

De heer Breeuwer maakt in 2023 de overstap naar het bestuur.

Het VO streeft naar een evenwichtige samenstelling van 7 vaste leden die ieder een doelgroep vertegenwoordigen plus maximaal 3 aspirant-leden om de continuïteit van het VO en eventuele doorstroming naar het Bestuur te waarborgen.

Het VO heeft in 2022 4x vergaderd, 3x door fysiek bijeen te komen en 1x digitaal via Teams. Er is 2x vergaderd met het bestuur. In mei om de jaarstukken gezamenlijk door te nemen en in december waarin is teruggeblikt op 2022 en een vooruitblik op 2023.

Op 1 juli 2022 hebben mevrouw Hoogland en de heren Ellens, Van den Ing en Breeuwer een zelfevaluatie uitgevoerd, gefaciliteerd door mevrouw Smit van bureau Mens&Kennis. De heer Van der Weide kon om persoonlijke reden niet deelnemen. Alle deelnemers beoordeelden de evaluatie als waardevol. De bevindingen over de interacties met het bestuur zijn uitgewisseld met het bestuur.

Bijzonderheden 2022

20 Februari viel Rusland Oekraïne binnen en was de oorlog tussen Rusland en Oekraïne een feit. Naast een humanitaire ramp heeft de oorlog ook enorme effecten gehad op de economieën van de EU landen. Met name de gas- en olieleveringen vanuit Rusland zijn gestaakt waardoor de energieprijzen explodeerden en de gemiddelde CPI inflatie in Nederland over 2022 is uitgekomen op een ongekennde hoogte van 10%. De koopkracht van een grote groep Nederlanders kwam hierdoor ernstig onder druk en steunmaatregelen zijn ingesteld door de regering om met name de netto kosten van energie te drukken.

De rente is in 2022 fors opgelopen door ingrijpen van de centrale bank om de inflatie te beteugelen. Dit had een positief effect op de dekkingsgraden. Aandelen daalden fors in waarde waardoor het vermogen met bijna een kwart afnam.

In het kader van de Wtp aangenomen AMvB is het mogelijk versnelde indexatie te verlenen bij een minimale dekkingsgraad van 105% en een aantal aanvullende voorwaarden als de sociale partners de intentie kenbaar maken te gaan verzoeken om in te varen naar het nieuwe stelsel. Hierdoor was het mogelijk met terugwerkende kracht per 1 januari 2022 te indexeren met 3,28%. In december is door het bestuur het besluit genomen per 1 januari 2023 te indexeren met 6,5% om het effect van de eerder genoemde extreme inflatie enigszins te compenseren.

Adviezen die het VO in 2022 aan het Pensioenfonds Forbo Bestuur heeft uitgebracht:

- Advies wijziging samenstelling Visitatiecommissie 2022
- Advies Pensioenfonds Forbo Jaarrekening 2021

De premie is al een aantal jaren niet voldoende om het opbouwpercentage van 1,875% te financieren. Het tekort werd aangevuld van het premiedepot. Eind 2021 was dit depot volledig gebruikt en is het opbouwpercentage noodgedwongen verlaagd tot 1,848% (in 2021) en 1,419% (in 2022). Het opbouwpercentage wordt in 2023 opnieuw verlaagd tot 1,535%. Sociale partners bepalen de hoogte van de totale premie die, gezien het sterk verlaagde opbouwpercentage, flink verhoogd moet worden om weer in de buurt van de opbouwambitie van 1,875% te komen. Als dit tenminste de wens is van de sociale partners.

Tijdens de VO vergaderingen zijn twee maal bestuursleden uitgenodigd om een specifiek onderwerp toe te lichten. In 2022 betrof dit de onderwerpen Nieuw Pensioencontract en indexatie. Het VO ervaart de uitleg van specifieke onderwerpen door bestuursleden als zeer waardevol. Ook in 2022, zijn zover dat mogelijk was, maandelijks informele update gesprekken gevoerd door de voorzitter van het VO en dagelijks bestuur Pensioenfonds Forbo.

Een aantal VO leden heeft deelgenomen aan de twee webinars en bijeenkomst van de Pensioenfederatie m.b.t. de Wtp. De kennissessie 'Landenraamwerk' van MN is ook gevolgd door een VO lid.

Bevindingen en Conclusies

Het VO oordeelt positief over het handelen van het Bestuur Pensioenfonds Forbo, het door hen uitgevoerde beleid, en de gemaakte keuzes voor de korte termijn. De belangen van actieven, inactieven en pensioengerechtigden zijn en worden op evenwichtige wijze behartigd. Het bestuur is zeer actief bezig met de voorbereidingen van de implementatie van het nieuwe pensioencontract en houdt het VO goed op de hoogte van de vorderingen. Verder is het bestuur zeer actief in het pushen van de sociale partners om tot besluiten te komen hoe invullen moet worden gegeven aan de Wtp.

De bezetting van het (dagelijks) bestuur en hun beschikbare tijd is ook in 2022 een aandachtspunt gebleven. Met name hoe het onverhoopt wegvallen van de secretaris en voorzitter kan worden opgevangen om de continuïteit van het functioneren van het bestuur te waarborgen, blijft een punt van grote zorg.

De beleidsdekkingsgraad is in 2022 door de flink gestegen rente toegenomen tot 116,8% ten opzichte van 109,8% ultimo 2021. Het vermogen is met een kwart afgenomen tot 415 miljoen.

Assendelft, maart 2023.

Het Verantwoordingsorgaan

Reactie van het bestuur

Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan (VO) voor haar verslag over 2022. De functie van het VO als kweekvijver voor het bestuur heeft wederom bijgedragen aan de doorstroming van een ervaren VO-lid naar het bestuur. Het bestuur is ook blij om te zien dat er op succesvolle wijze drie nieuwe aspirant-leden gevonden worden voor het VO. De betrokkenheid van het VO bij het fonds en de ontwikkelingen op pensioengebied is groot en dat maakt het VO een waardevolle sparringpartner.

Het bestuur onderschrijft de zorgpunten van het VO ten aanzien van de beschikbare tijd en werkdruk van de (dagelijks-)bestuursleden. Er wordt gezocht naar oplossingen die hier verlichting in zouden kunnen brengen. In 2023 zal voornamelijk in het teken blijven staan van het nieuwe pensioencontract en alle keuzes die het fonds en sociale partners hierbij moeten maken. Hierbij zal ook weer om advies en monitoring van het VO gevraagd worden.

Het bestuur waardeert de constructieve samenwerking met het VO.

Verslag van de Compliance Officer

Inleiding

Door het bestuur van Stichting Pensioenfonds Forbo is een Compliance Officer buiten de kring van het Bestuur van het Pensioenfonds aangesteld. De Compliance Officer is belast met het toezicht op de naleving van de op grond van de gedragscode en het integriteitsbeleid geldende bepalingen. De volledige taken en bevoegdheden van de Compliance Officer zijn opgenomen in het document 'Taken en bevoegdheden Compliance Officer' (ABTN, bijlage H).

Het Pensioenfonds kent een beleid ten aanzien van integriteit en belangenverstrengeling. Doel van het integriteitsbeleid is dat verbonden personen (bestuur en verantwoordingsorgaan) zich onder alle omstandigheden gedragen volgens maatschappelijk geaccepteerde normen en waarden in het algemeen en de specifieke normen en waarden die gelden voor het Pensioenfonds in het bijzonder alsmede volgens de toepasselijke wet- en regelgeving. Dit beleid alsmede gedragscode, incidentenbeleid en klokkenluidersregeling zijn vastgelegd in paragraaf 3.5 van ABTN en de bijbehorende bijlagen:

- Gedragscode (ABTN, bijlage C)
- Klokkenluidersregeling (ABTN, bijlage D)
- Incidentenbeleid (ABTN, bijlage E)

Rapportage 2022

Het Bestuur heeft mij uitgenodigd voor de gezamenlijke vergadering van het Bestuur en het Verantwoordingsorgaan voor het bespreken van de jaarstukken over 2021 op 30 mei 2022.

Gedurende 2022 ben ik enkele malen benaderd betreffende zaken waarbij wellicht de schijn van belangenverstrengeling zou kunnen optreden. Deze zijn conform de richtlijnen beoordeeld en terugkoppeling is gegeven dat in geen van de gevallen er sprake was van belangenverstrengeling.

Er zijn enkele meldingen gemaakt van nevenfuncties. Er zijn geen meldingen gemaakt van eventuele zakelijke of privé belangen dan wel privé beleggingstransacties. De door het Bestuur ontvangen relatiegeschenken voldeden aan de bepalingen zoals gesteld in de gedragscode. Uit de met de bestuursleden gehouden compliance interviews zijn geen zaken naar voren gekomen die de integriteit van de leden van het Bestuur, of het integer handelen van het Pensioenfonds negatief beïnvloeden.

De Compliance Officer maakt onderdeel uit van de Risicocommissie. Zoals in voorgaande jaren hebben alle Verbonden Personen een verklaring ondertekend waarin zij verklaren de gedragscode van het Pensioenfonds in het afgelopen jaar te hebben nageleefd en alle verplichtingen uit hoofde van de gedragscode te zijn nagekomen.

Er zijn incidenten gemeld, dit betroffen incidenten binnen de organisaties van partijen aan wie door Pensioenfonds Forbo werkzaamheden zijn uitbesteed. De incidenten zijn door het bestuur opgevolgd en hadden niet te maken met integriteit en belangenverstrengeling. De Compliance Officer registreert incidenten in het Incidentenregister.

Er zijn door mij geen zaken geconstateerd die zouden kunnen wijzen op belangenverstrengeling of een ander integriteitsrisico. Conclusie van de Compliance Officer is dan ook dat in het afgelopen jaar 2022 er geen conflicten met de Gedragscode en het

Integriteitsbeleid zijn geconstateerd. Per 1 januari 2023 heb ik de functie van Compliance Officer neergelegd en is Ernst-Paul Beukema benoemd door het Bestuur als Compliance Officer. De overdracht van informatie en documenten heeft plaatsgevonden.

Dit verslag over 2022 is, in bijzijn van de nieuwe Compliance Officer, door mij op 13 april 2023 met de Voorzitter van het Bestuur, Fred Heil, besproken.

13 april 2023, Wendy Rijkhoff-Jonker, Compliance Officer Stichting Pensioenfonds Forbo (t/m 31 december 2022)

Reactie van het bestuur

Het verslag van de Compliance Officer is in de bestuursvergadering besproken in het bestuur.

Het bestuur is van mening dat in 2022 de compliance functie constructief is vormgegeven. De Compliance Officer is sterk betrokken bij het fonds en maakt ook deel uit van de risicocommissie. Op deze wijze worden risico's, waaronder compliance- en integriteitsrisico's, op een zo breed mogelijk vlak gemonitord.

De enkele, zich in 2022 voorgedane incidenten of meldingen, betroffen geen integriteitsissues en zijn kundig beoordeeld en waar nodig opgevolgd, gemitigeerd en gemonitord. Daarnaast is de compliance officer geïnformeerd over mogelijke potentiële belangenverstrengeling en om advies gevraagd. Hierbij werd geen conflict met de gedragscode en/of het integriteitsbeleid geconstateerd.

De Compliance Officer heeft alle bestuursleden persoonlijk gesproken in de jaarlijkse compliance interviews en hierbij zijn geen conflicten geconstateerd met de gedragscode of het Integriteitsbeleid.

Dit was voor Wendy Rijkhoff de laatste rapportage als Compliance Officer, zij heeft deze functie per 1 januari 2023 overgedragen aan Ernst-Paul Beukema. Het bestuur herkent het gestelde in de rapportage van de Compliance Officer en dankt haar voor de inzet en het meedenken.

Vooruitblik 2023

Na de buitengewone Corona jaren 2020 en 2021 verwachtte iedereen het einde van de pandemie en het daaropvolgende verwachte economische herstel. Echter 2022 was nog niet goed en wel begonnen toen Rusland de Oekraïne binnenviel. Deze oorlog is nog steeds gaande en heeft nog steeds grote humanitaire, economische en politieke consequenties. Daarnaast gierde de inflatie in de tweede helft van 2022 omhoog en dit trok ook de rente mee omhoog. Dit had fors lagere verplichtingen en rendementen tot gevolg; maar per saldo liep de dekkingsgraad flink op. Zozeer zelfs dat we tot indexatie over konden gaan. Voor 2023 hopen we dat de rente enigszins stabiel kan blijven zodat onze rendementen dit jaar weer kunnen verbeteren.

Nieuw Pensioen Contract (in het kader van de Wtp)

Ook in 2023 zullen we ons richten op het Nieuwe Pensioen Contract dat er aan komt. De 1e kamer heeft op 30 mei 2023 ingestemd met de Wet en verdere aanvullende wetgeving wordt naar verwachting later in het jaar afgerond. Sociale Partners moeten met elkaar gaan afspreken hoe de pensioenregeling er vanaf 2026 uit zal gaan zien en door wie die zal worden uitgevoerd. Het is een complex project waarbij we alle pensioenelementen opnieuw moeten definiëren. De jaren tot 2026 zullen in het teken staan van de transitie naar de nieuwe pensioenregeling, waarbij de nodige nieuwe afspraken gemaakt gaan worden.

Communicatie naar onze deelnemers over dit complexe veranderingsproces zal de nodige aandacht krijgen in een eigen communicatieplan.

UFR

Sinds 30 september 2012 wordt de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur bepaald met behulp van de Ultimate Forward Rate (UFR). Deze werd in eerste instantie gebaseerd op de door verzekeraars gehanteerde UFR van 4,2%, echter sinds juli 2015 op het (voortschrijdend) 120-maands gemiddelde van de 20-jars forward rate. Naar aanleiding van het advies van de Commissie Parameters op 12 juni 2019, wordt deze methode aangepast. De belangrijkste wijziging is dat bij de toegroei naar de UFR meer gewicht wordt gegeven aan de marktrente. Daarnaast vindt toegroei naar de UFR vanaf een later moment plaats, namelijk pas vanaf looptijd 30 jaar in plaats vanaf looptijd 20 jaar. DNB heeft besloten om de toegroei naar de nieuwe gewichten geleidelijk te implementeren vanaf 1 januari 2021. Deze toegroei wordt in vier gelijke stappen doorgevoerd. Ook voor 2023 is zo'n stap gezet en zien we daardoor een drukkend effect op de dekkingsgraad van ons pensioenfonds.

ALM

Eens in de 3 jaar dient een pensioenfonds een zogenaamde ALM studie (Asset Liability Management studie) te doen. Daarin herijken we of de beleggingsmix nog steeds past bij de risicohouding van onze deelnemers en de uitgangspunten van het pensioenfonds. We kijken in deze studie naar de periode tot aan het geplande invaren in het Nieuw Pensioen Contract, dat voorlopig gepland staat op 1 Januari 2026.

Bezetting

In 2022 hebben we wat verloop gehad in de bezetting van bestuur en verantwoordingsorgaan, maar we zijn 2023 ingevlogen met nieuwe enthousiaste aspirant leden. Na hun opleiding en beoordeling door de Nederlandsche Bank kunnen zij benoemd worden. Met deze benoemingen zullen we weer op volle sterkte zijn en zullen alle geledingen weer goed vertegenwoordigd zijn in de organen van het pensioenfonds. Hiermee kunnen we blijvend voldoen aan alle eisen die aan ons gesteld worden.

Ondertussen gaat het pensioenfonds onverminderd door met het streven naar een maximaal beleggingsrendement met inachtneming van ons risicoprofiel. We werken steeds toe naar een gezondere financiële positie. Als onze beleidsdekkingsgraad eind 2023 weer boven de 110% uitkomt, kunnen we wellicht weer een (gedeeltelijke) indexatie toepassen. Omdat een eventuele indexatietoekenning gevolgen heeft voor onze financiële positie wordt een besluit hiertoe altijd goed afgewogen binnen het proces om financieel gezond te worden.

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Assendelft d.d. 8 juni 2023

F.A. Heil
Voorzitter

D. Manné
Secretaris

P. de Boer
Penningmeester/Vice-voorzitter

U. Hofman
Lid

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2022	2021
Beleggingen voor risico pensioenfonds [1]		
Onroerende zaken	16.067	33.050
Zakelijke waarden	108.767	153.102
Vastrentende waarden	282.157	358.032
Derivaten	1.998	37.465
	408.989	581.649
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [2]	66	83
Vorderingen en overlopende activa [3]	31.572	2.937
Liquide middelen [4]	8.144	10.195
Totaal activa	448.771	594.864

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2022	2021
Stichtingskapitaal en reserves [5]	42.034	66.640
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	373.644	487.120
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [7]	66	83
	373.710	487.203
Kortlopende schulden en overlopende passiva [8]	33.027	41.021
Totaal passiva	448.771	594.864

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2022	2021
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [9]		
Directe beleggingsopbrengsten	7.959	9.648
Indirecte beleggingsopbrengsten	-148.644	-7.638
Kosten van vermogensbeheer	-604	-774
	-141.289	1.236
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [10]	12.582	15.423
Saldo van overdrachten van rechten [11]	517	441
Pensioenuitkeringen [12]	-9.215	-8.383
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [13]		
Benodigde interest	2.434	2.781
Opbouw	-11.770	-15.618
Correctie beginstand	0	0
Overlevingskansen	1.131	366
Vrijval excassokosten	208	190
Uitkeringen	9.023	8.243
Waardeoverdrachten	-500	-434
Afkoop	30	13
Mutatie voorziening toekomstige ziektegevallen	321	-162
Wijziging marktrente	156.375	41.255
Overgang UFR 2022/2021	-421	-3.938
Conversie	0	-5
Wijziging kostenvoorziening	-2.034	0
Prognosetafel en ervaringssterfte	-2.925	0
Mutatie ANW Hiaat	179	105
Toeslagverlening	-38.022	0
Overige correcties	-553	569
	113.476	33.365
Herverzekering [14]	67	-114

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2022	2021
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [15]	-753	-716
Overige baten en lasten [16]	9	4
Saldo van baten en lasten	-24.606	41.256
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	-24.606	44.673
Bestemmingsreserve	0	-3.417
	-24.606	41.256

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2022	2021
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	12.628	11.993
Uitkeringen uit herverzekering	220	130
Overgenomen pensioenverplichtingen	1.421	582
Overige	24	18
	14.293	12.723
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-8.934	-8.381
Overgedragen pensioenverplichtingen	-904	-141
Premies herverzekering	-316	-244
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-749	-675
	-10.903	-9.441
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	8.553	9.578
Verkopen en aflossingen beleggingen	194.356	209.057
	202.909	218.635
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-207.745	-223.125
Kosten van vermogensbeheer	-605	-775
	-208.350	-223.900
Mutatie beschikbare liquiditeiten	-2.051	-1.983
Saldo liquide middelen per 1 januari	10.195	12.178
Saldo liquide middelen per 31 december	8.144	10.195

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Inleiding

Het doel van Stichting Pensioenfonds Forbo, statutair gevestigd te Zaanstad is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van Forbo Flooring B.V., Forbo-Novilon B.V. en Forbo Eurocol Nederland B.V.

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Pensioenfonds Forbo heeft bij de samenstelling van dit jaarverslag de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en BW2 Titel 9 toegepast. Alle activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. Indien noodzakelijk voor vergelijkingsdoeleinden is de rubricering van de vergelijkende cijfers aangepast. Dit heeft echter geen invloed op het vermogen en/of resultaat.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Presentatie- en functionele valuta

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt, schattingen maakt en veronderstellingen doet die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Schattingwijzigingen 2022

- Prognosetafel

In 2022 heeft de Commissie Overlevingstafels van het AG een nieuwe prognosetafel gepubliceerd, zijnde de Prognosetafel AG2022, en heeft het fonds besloten over te gaan op deze nieuwe overlevingstafel. Dit is in 2022 verantwoord als een schattingswijziging. Ultimo 2022 is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds verhoogd met 2.725 als gevolg van deze schattingswijziging. Dit effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening in 2022 is als mutatie in het resultaat verwerkt.

- Ervaringssterfte

Ook heeft het fonds ultimo 2022 besloten om over te gaan op een andere ervaringssterfte, in samenhang met de nieuwe prognosetafel. Dit is in 2022 verantwoord als een schattingswijziging. Ultimo 2022 is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds verhoogd met 200 als gevolg van deze schattingswijziging. Het effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening is in 2022 is als mutatie in het resultaat verwerkt.

- Kostenvoorziening

Verder heeft het fonds in 2022 op basis van herijking van de kostenprognose besloten de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten te verhogen van 2,3% naar 2,9%. Dit is in 2022 verantwoord als een schattingswijziging. Ultimo 2022 is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds verhoogd met 2.034 als gevolg van deze schattingswijziging. Het effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening is in 2022 als mutatie in het resultaat verwerkt.

Opname en verwijdering van een actief en/of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economische potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen.

Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum.

Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

Onder geldmiddelen wordt conform de definitie in RJ 360 verstaan de kasmiddelen, de tegoeden op bankrekeningen, wissels en cheques, direct opeisbare deposito's en op korte termijn zeer liquide activa (beleggingen die zonder beperkingen en zonder materieel

risico van waardeverminderingen als gevolg van de transactie kunnen worden omgezet in geldmiddelen). Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Waardering Beleggingen

Vastgoedbeleggingen

Onder vastgoedbeleggingen zijn participaties in beursgenoteerde vastgoedmaatschappijen of niet beursgenoteerde vastgoedbeleggingsinstellingen opgenomen. Participaties in beursgenoteerde vastgoedmaatschappijen worden gewaardeerd tegen reële waarde, gebaseerd op de beurskoers per balansdatum.

Participaties in niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum, waarbij de onderliggende vastgoedbeleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde die in de meeste gevallen is ontleend op basis van onafhankelijke taxatie, en in enkele gevallen aangevuld met schattingen van het management van het vastgoedfonds. Bij niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden periodieke analyses van resultaten uitgevoerd, evenals analyse van de gecontroleerde jaarrekeningen van de indirecte vastgoedbeleggingen, en vergelijking met de waardenopgaven van de fondsmanagers. Niet in alle gevallen zijn gecontroleerde jaarrekeningen beschikbaar voor vaststelling van de jaarrekening.

Aandelen

Ter beurse genoteerde aandelen zijn gewaardeerd tegen de slotkoers op balansdatum. Niet aan een beurs genoteerde aandelenfondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van het fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de reële waarde.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde obligaties zijn gewaardeerd tegen de biedkoers op balansdatum inclusief de opgelopen interest ultimo jaar. Niet aan een beurs genoteerde fondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde op basis van de door de vermogensbeheerder van het fonds laatste afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de reële waarde. Leningen zijn gewaardeerd tegen actuele waarde op basis van de contante waarde van toekomstige kasstromen. De deposito's zijn gewaardeerd tegen reële waarde op de balansdatum.

Inzake bank loans wordt vanaf boekjaar 2018 de waardering bepaald op basis van het laatst beschikbare statement van de externe manager met daarbij opgeteld de stortingen en onttrekkingen tot en met balansdatum.

Derivaten

Derivaten zijn gewaardeerd tegen reële waarde. Dit is de waarde waarvoor het contract nu kan worden afgewikkeld. De waarde wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

De ultimo jaar bestaande rechten en verplichtingen worden per derivatencontract gesaldeerd. Positieve posities (na saldering) uit hoofde van derivaten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder derivaten. Negatieve posities (na saldering) uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder verplichtingen uit hoofde van de beleggingen. Onder deze laatste post zijn ook creditposities uit hoofde van credit support annexen (CSA) verantwoord.

De CSA-contracten hebben betrekking op derivatencontracten. De openstaande vorderingen en verplichtingen van de derivatencontracten worden maandelijks per tegenpartij gesaldeerd. Bij een saldo boven de contractueel vastgestelde grens wordt er onderpand gestort c.q. ontvangen van de tegenpartij.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Onder liquide middelen worden de banktegoeden opgenomen welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Algemene reserve

Het jaarlijkse resultaat volgens de rekening van baten en lasten wordt –indien van toepassing in het betreffende boekjaar– toegevoegd aan de algemene reserve.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen is vastgesteld als de contante waarde van de tijdsevenredig opgebouwde pensioenaanspraken. Voor de arbeidsongeschikte deelnemers is de voorziening pensioenverplichtingen gebaseerd op de te bereiken aanspraken.

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Sterfte

Prognosetafel AG2022. Deze tafel wordt toegepast rekening houdend met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en de totale bevolking door toepassing van de WTW 2022 ervaringssterfte.

Rentevoet

Conform de rentetermijnstructuur van de nominale markrentre per 31 december 2022 zoals gepubliceerd door DNB.

Rentetoevoeging

Onder nFTK is de benodigde rente gelijk aan de 1 jaars rente. Op basis van de DNB rentetermijnstructuur primo 2022 is deze gelijk aan -0,486% (2021: -0,533%).

Kosten

Ter dekking van de toekomstige kosten is een opslag van 2,9% (2021: 2,3%) opgenomen op de voorziening.

Gehuwdheid

Zolang nog geen pensioenuitkering is ingegaan, wordt voor de berekening van de voorziening voor partnerpensioen elke deelnemer verondersteld een partner te hebben (onbepaald partnerpensioen met partnerfrequentie van 100%). Voor pensioengerechtigden wordt alleen een voorziening voor partnersysteem berekend, indien en zolang zij gehuwd zijn of een partner hebben (bepaald partnersysteem).

Leeftijdsverschil

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op drie jaar gesteld (man ouder dan vrouw).

Zieke deelnemers

Voor deelnemers die op de balansdatum ziek zijn, is rekening gehouden met de verwachte toekomstige schadelast.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Deze voorziening is op dezelfde grondslagen gebaseerd als de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds.

Resultaatbepaling***Algemeen***

De resultaten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering van activa en passiva. Kosten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de valutakoers van die dag. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verwerkt in het resultaat.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan: rente, dividend en soortgelijke opbrengsten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

Gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van aandelen, aandelen vastgoedmaatschappijen, obligaties, leningen op schuldbekentenis, valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

Kosten vermogensbeheer

Onder de kosten vermogensbeheer worden de administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen.

Transactiekosten

De transactiekosten (brokerkosten en beursbelastingen) van de beleggingstransacties zijn verdisconteerd in de kostprijs c.q. de opbrengstwaarde van de beleggingen. De transactiekosten zijn betrouwbaar vast te stellen. Voor de berekening wordt gebruik gemaakt van een spread op basis van de gemiddelde spread van het afgelopen kwartaal.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Premies worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarin de daarmee samenhangende pensioenrechten worden opgebouwd. Premiekortingen, extra premies en bijdrage aan de kosten worden verwerkt in de periode waarin aan de voorwaarden volgens de uitvoeringsovereenkomst wordt voldaan.

Saldo van overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend conform het pensioenreglement en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Mutatie technische voorziening pensioenverplichting voor risico pensioenfonds en deelnemer

Deze mutaties zijn toegelicht bij de betreffende post in de toelichting op de staat van baten en lasten.

Herverzekeringen

De post herverzekeringen betreft het saldo van premies betaald aan de herverzekeraar en uitkeringen ontvangen uit hoofde van het herverzekeringscontract aan het fonds. De premies en uitkeringen worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

Kostenresultaat

Het kostenresultaat betreft het verschil tussen kostenopslagen in de premie, de vrijgevalen excassokosten en de daadwerkelijke kosten van Pensioenfonds Forbo.

Beleggingsresultaat

Het beleggingsresultaat is het verschil tussen de som van de directe en indirecte beleggingsopbrengsten en de aangroei van de voorziening pensioenverplichtingen.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfondsen

Categorie	Stand ultimo 2021	Aankopen/ Verstrekk- ingen	Verkopen aflossingen	Indirecte beleggings- opbrengsten	Stand ultimo 2022
Onroerende zaken					
Indirecte vastgoedbeleggingen	33.050	0	-6.700	-10.283	16.067
	33.050	0	-6.700	-10.283	16.067
Zakelijke waarden					
Beleggingsfondsen in aandelen	153.102	894	-29.200	-16.029	108.767
Vastrentende waarden					
Vastrentende beleggingsfondsen	196.627	8.557	-9.300	-22.316	173.568
Deposito's	0	49.198	-49.198	0	0
Leningen op schuldbekentenis	11.680	532	-87	-2.344	9.781
Obligaties	149.725	113.354	-139.367	-24.904	98.808
	358.032	171.641	-197.952	-49.564	282.157
Derivaten					
Valutatermijntransacties	-1.614	0	9.133	-5.629	1.890
Renteswaps	35.879	0	1.762	-67.529	-29.888
	34.265	0	10.895	-73.158	-27.998
Totaal beleggingen voor risico pensioenfondsen	578.449	172.535	-222.957	-149.034	378.993
Beleggingen (passiva zijde)					
Valutatermijntransacties	0				0
Renteswaps	3.200				29.996
Totaal beleggingen voor risico pensioenfondsen passiva zijde	3.200				29.996
Totaal beleggingen voor risico pensioenfondsen activa zijde	581.649	172.535	-222.957	-149.034	408.989

Methodiek bepaling marktwaarde

De beleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde. Niet voor alle beleggingsinstrumenten zijn frequente marktnoteringen beschikbaar. Dat levert een hoger risico op ten aanzien van de benadering van de waardering van een belegging. In onderstaande tabel is het totale belegd vermogen uitgesplitst naar vier niveaus van waardering. Dit betreft het belegd vermogen, inclusief de vorderingen en verplichtingen uit hoofde van beleggingen en de liquide middelen.

Level 1 - Genoteerde marktprijzen:

Directe marktwaardering, beursnotering in een actieve markt.

Level 2 - Onafhankelijke taxaties:

Beschikbare taxaties van derden.

Level 3 - Netto contante waarde:

Afgeleide marktwaardering, geen directe beursnotering van andere uit de markt waarneembare data dan wel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet-actieve markt met niet-significante prijsaanpassing (gebaseerd op aannames en schattingen).

Level 4 - Andere methode / intrinsieke waarde:

Modellen en technieken, marktwaardebepaling niet gebaseerd op markt dat maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

De investeringen in MN Fondsen en andere fondsen welke onderliggende beleggingen hebben in aandelen en vastrentende waarden zijn in de level verdeling opgenomen onder andere methode/ intrinsieke waarde. Uitgangspunt hierbij is dat de waardering niet door MN, maar door de onderliggende beleggingsfondsen zelf gebeurt.

Voor de waardering van de derivaten wordt gebruik gemaakt van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen die worden gevuld met marktconforme parameters. De toekomstige kasstromen van de rentederivaten worden contant gemaakt tegen de EONIA curve. De verwachte kasstromen van de valutaderivaten worden contant gemaakt tegen de relevante yieldcurve van de betrokken valuta.

In onderstaande tabel is aangegeven op welke manier de marktwaarden zijn afgeleid.

Categorie	Genoteerde markt- prijzen	Onaf- hankelijke taxaties	Netto contante waarden	Andere methoden/ intrinsieke waarde	Stand ultimo 2022
Vastgoedbeleggingen	0	0	0	16.067	16.067
Zakelijke waarden	0	0	0	108.767	108.767
Vastrentende waarden	98.808	0	9.781	173.568	282.157
Derivaten	0	0	-27.998	0	-27.998
Subtotaal belegd vermogen	98.808	0	-18.217	298.402	378.993

Onderstaande tabel geeft de levelindeling van vorig verslagjaar weer.

Categorie	Genoteerde markt- prijzen	Onaf- hankelijke taxaties	Netto contante waarden	Andere methoden/ intrinsieke waarde	Stand ultimo 2021
Vastgoedbeleggingen	0	0	0	33.050	33.050
Zakelijke waarden	0	0	0	153.102	153.102
Vastrentende waarden	149.725	0	11.680	196.627	358.032
Derivaten	0	0	34.265	0	34.265
Subtotaal belegd vermogen	149.725	0	45.945	382.779	578.449

	2022	2021
[2] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	83	92
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-17	-9
Stand per 31 december	66	83
Een klein deel van de totale pensioenverplichtingen van het fonds is herverzekerd bij ElipsLife. Dit betreft ingegane partnerpensioenen. Tegenover dit deel van de pensioenverplichting staat een gelijkwaardige geactiveerde vordering op de herverzekeraar.		
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op aangesloten ondernemingen	2.744	2.791
Vorderingen op verzekeringsmaatschappijen	163	0
Beleggingsdebiteuren	28.662	61
Vooruitbetaalde bedragen	3	0
Lopende interest en nog te ontvangen dividend		
– Derivaten	0	90
– Banken	0	-5
Subtotaal lopende interest en nog te ontvangen dividend	0	85
Totaal vorderingen en overlopende activa	31.572	2.937

De vorderingen hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

	2022	2021
[4] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	1.386	2.538
Depotbanken	6.758	7.657
	8.144	10.195
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds. Op de rekening van de ING Bank is een 'intraday' kredietfaciliteit afgegeven van € 800.000.		
[5] Stichtingskapitaal en reserves		
Stichtingskapitaal	0	0
Algemene reserve		
Stand per 1 januari	66.640	25.384
Mutatie boekjaar	0	-3.417
Saldobestemming boekjaar	-24.606	44.673
Stand per 31 december	42.034	66.640
Totaal eigen vermogen	42.034	66.640
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	15.392	20.285
Het vereist eigen vermogen bedraagt	67.469	82.686
De dekkingsgraad is	111,2%	113,7%
De beleidsdekkingsgraad is	116,8%	109,8%
Bestemmingsreserve		
Stand per 1 januari	0	3.417
Onttrekking boekjaar	0	-3.417
Stand per 31 december	0	0
De dekkingsgraad is als volgt berekend: aanwezig vermogen gedeeld door de technische voorzieningen voor risico fonds. Hierbij bestaat het aanwezig vermogen uit de algemene reserves plus de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds. De technische voorzieningen bestaan uit de totale technische voorzieningen voor risico fonds plus het herverzekeringsdeel.		

De berekening is als volgt:

$$(42.034 + 373.644 + 66) / (373.644 + 66) \times 100\% = 111,25\%$$

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de 12 voorafgaande maandeindedekkingsgraden.

Technische voorzieningen

[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

	2022	2021
Stand per 1 januari	487.120	520.485
Benodigde interest	-2.434	-2.781
Opbouw	11.770	15.618
Overlevingskansen	-1.131	-366
Vrijval excassokosten	-208	-190
Uitkeringen	-9.023	-8.243
Waardeoverdrachten	500	434
Afkoop	-30	-13
Mutatie voorziening toekomstige ziektegevallen	-321	162
Wijziging marktrente	-156.375	-41.255
Overgang UFR 2022 resp. 2021	421	3.938
Conversie	0	5
Wijziging kostenvoorziening	2.034	0
Prognosetafel en ervaringssterfte	2.925	0
Mutatie ANW Hiaat	-179	-105
Toeslagverlening	38.022	0
Overige correcties	553	-569
Stand per 31 december	373.644	487.120
[7] Overige voorzieningen		
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	83	92
Mutatie	-17	-9
Stand per 31 december	66	83
Totaal technische voorziening voor risico pensioenfonds	373.710	487.203

	2022	2021
De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd (per categorie deelnemers):		
– Actieve deelnemers	204.228	277.782
– Gewezen deelnemers	55.419	76.565
– Pensioengerechtigden	112.543	131.015
– Voorziening zieken	1.520	1.841
	373.710	487.203
De technische voorziening voor risico pensioenfonds is langlopend van aard.		
[8] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Credit support annex verplichtingen	420	36.010
Derivaten negatieve posities	29.996	3.200
Interest vastrentende waarden	1.738	1.252
Interest derivaten	22	0
Beleggingscrediteuren	80	90
Belastingen en sociale premies	194	177
Schulden inzake pensioenuitvoerings- en administratiekosten	118	148
Niet opgevraagde pensioenen	73	64
Nog te betalen indexaties	281	0
Uitkeringen	1	2
Vooruitontvangen inkoopsummen	104	78
	33.027	41.021

De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan 1 jaar (m.u.v. derivaten).

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Met vermogensbeheerder MN en pensioenbeheerder AZL zijn meerjarige contracten afgesloten. Het contract met MN is binnen 6 maanden opzegbaar door het pensioenfonds. De contractwaarde van het contract met MN over deze 6 maanden bedraagt € 465. Het contract met AZL is binnen 6 maanden opzegbaar door het pensioenfonds. De contractwaarde van het contract met AZL over deze 6 maanden bedraagt € 125.

Verbonden Partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen van het fonds en de sponsor, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders, met uitzondering van de externe bestuurder, nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

Gebeurtenissen na balansdatum**UFR**

Conform de Pensioenwet toetst de Commissie Parameters uiterlijk iedere vijf jaar de voorgeschreven economische en rekenkundige uitgangspunten en komt vervolgens met haar oordeel. Het vorige advies dateert van 2019. Met de mogelijke inwerkingtreding van de Wtp per 1 juli 2023 is de Commissie gevraagd om eerder met een nieuw advies te komen. Onderdeel van het advies is het vaststellen van de parameters van de zogeheten Ultimate Forward Rate (UFR)-methode. Met het advies heeft DNB besloten een aanpassing door te voeren in de UFR-methodiek die vanaf 1 januari 2021 stapsgewijs werd doorgevoerd. De belangrijkste wijziging is dat de nieuwe UFR-methode leidt tot een DNB-curve die tot een looptijd van 50 jaar gelijk is aan de swapcurve.

In de per 31 december 2022 berekende voorzieningen en dekkingsgraden is rekening gehouden met de tot dat moment geldende stapsgewijze invoering van de UFR-methodiek. De meest recente aanpassing hierin dateert van 1 januari 2022. De wijziging volgens het advies van de Commissie van 30 november 2022 gaat in per 1 januari 2023. De impact van de verschillende aanpassingen in de DNB-rentetermijnstructuren op de voorzieningen en dekkingsgraden is in de volgende tabel weergegeven.

(x € 1.000)	UFR einde 2022	UFR primo 2023
Vermogen	415.744	415.744
TV	373.710	374.699
Eigen vermogen	42.034	41.045
Actuele dekkingsgraad	111,2%	111,0%

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden, Raad van Toezicht en verantwoordingsorgaan

Gedurende het boekjaar 2022 zijn de volgende vergoedingen betaald.

Betaalde vergoedingen bestuur, Visitatie en/of VO

	2022	2021
Bestuursvergoedingen ¹⁾	19	29
Vergoedingen Visitatiecommissie	17	17
Totaal	36	46

Personeel

Gedurende het boekjaar 2022 had Pensioenfonds Forbo evenals vorig boekjaar geen personeelsleden in dienst.

[9] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds

Directe beleggingsopbrengsten

	2022	2021
Zakelijke waarden	894	633
Vastrentende waarden	4.930	6.379
Derivaten	2.140	2.650
Overige opbrengsten	-5	-14
Totaal directe beleggingsopbrengsten	7.959	9.648

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onroerende zaken	-10.283	4.990
Zakelijke waarden	-16.029	29.160
Vastrentende waarden	-49.564	-8.963
Derivaten	-73.158	-32.865
Overige opbrengsten ²⁾	390	40
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	-148.644	-7.638

¹⁾ Dit betreffen de vergoedingen aan de bestuurder namens de pensioengerechtigden. De overige bestuursleden ontvangen geen vergoeding.

²⁾ Dit betreft de liquide middelen, valutaverschillen.

	2022	2021
Kosten van vermogensbeheer		
Beheerkosten	-523	-533
Overig	-31	-197
Advieskosten vermogensbeheer	-50	-44
Totaal kosten vermogensbeheer	-604	-774
De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De kosten zijn, indien mogelijk, toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën (zie tabel hieronder). De transactiekosten zijn gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen. Voor de advieskosten vermogensbeheer ontvangt het fonds eveneens facturen.		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	-141.289	1.236

Kosten vermogensbeheer

Beleggingscategorie	Beheer- vergoeding in jaar- rekening	Performance fee in jaar- rekening	Transactie- kosten in jaar- rekening	Overige kosten in jaar- rekening	Totaal
Vastgoed	0	0	0	0	0
Aandelen	0	0	0	0	0
Vastrentende waarden	188	0	0	0	188
Overige beleggingen	0	0	0	0	0
Fiduciar kosten	335	0	0	0	335
Kosten bewaarloon	0	0	0	31	31
Totaal	523	0	0	31	554

De kosten van de accountantscontrole in verband met het vermogensbeheer worden vergoed door MN en zijn derhalve niet opgenomen in de beleggingskosten.

Aansluiting met de totale kosten vermogensbeheer

Kosten vermogensbeheerders (staat van baten en lasten)
Kosten direct ten laste van de beleggingsrendementen

	2022	2021
Kosten vermogensbeheerders (staat van baten en lasten)	-554	-730
Kosten direct ten laste van de beleggingsrendementen	-1.197	-1.174
	-1.751	-1.904

Een specificatie van de totale kosten vermogensbeheer is terug te vinden in het bestuursverslag.

[10] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

De feitelijke premie over boekjaar 2022 bedraagt € 12,2 miljoen (2021: € 11,6 miljoen), wat bestaat uit € 4,2 miljoen werknemerspremie en € 8,0 miljoen werkgeverspremie. De kostendekkende premie bedraagt € 15,1 miljoen (2021: € 19,9 miljoen).

Pensioenpremie werkgevers en werknemers
Correctie voorgaand boekjaar
Inkoopsommen

	2022	2021
Pensioenpremie werkgevers en werknemers	12.151	11.596
Correctie voorgaand boekjaar	0	14
Inkoopsommen	431	396
	12.582	12.006
Onttrekking premiedepot	0	3.417
	12.582	15.423
Kostendekkende premie	15.126	19.940
Gedempte kostendekkende premie	11.006	13.272
Feitelijke premie	12.151	11.596
De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	12.462	16.693
– Opslag in stand houden vereist vermogen	2.119	2.721
– Opslag voor uitvoeringskosten	545	526
	15.126	19.940
De gedempte premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	6.329	7.756
– Opslag in stand houden vereist vermogen	1.076	1.264
– Opslag voor uitvoeringskosten	545	526
– Opslag voor toekomstige toeslagpremie	3.056	3.726
	11.006	13.272

Bij de bepaling van de aan het boekjaar toe te rekenen premie is rekening gehouden met verleende premiekortingen en/of toeslagen.
In beide boekjaren is geen premiekorting verstrekt.

[11] Saldo van overdrachten van rechten

Overgenomen pensioenverplichtingen
Overgedragen pensioenverplichtingen

[12] Pensioenuitkeringen

Pensioenen

Ouderdomspensioen
Partnerpensioen
Wezenpensioen

Subtotaal

Andere uitkeringen

Afkoopsommen
ANW-hiaat
Overige uitkeringen
TWK indexatie

Subtotaal

Totaal pensioenuitkeringen

	2022	2021
	1.421	582
	-904	-141
	517	441
	-6.947	-6.458
	-1.786	-1.757
	-25	-24
	-8.758	-8.239
	-29	-13
	-137	-124
	-10	-7
	-281	0
	-457	-144
	-9.215	-8.383

	2022	2021
[13] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Benodigde interest	2.434	2.781
Opbouw	-11.770	-15.618
Overlevingskansen	1.131	366
Vrijval excassokosten	208	190
Uitkeringen	9.023	8.243
Waardeoverdrachten	-500	-434
Afkoop	30	13
Mutatie voorziening toekomstige ziektegevallen	321	-162
Wijziging marktrente	156.375	41.255
Overgang UFR 2022/2021	-421	-3.938
Conversie	0	-5
Wijziging kostenvoorziening	-2.034	0
Prognosetafel en ervaringssterfte	-2.925	0
Mutatie ANW-hiaat	179	105
Toeslagverlening	-38.022	0
Overige correcties	-553	569
	113.476	33.365
[14] Herverzekering		
Premies herverzekering	-270	-244
Premies herverzekering (voorgaande boekjaren)	-46	0
Uitkeringen uit herverzekering	383	130
	67	-114

	2022	2021
[15] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Bestuur	-19	-29
Administratie	-411	-381
Accountant (controle jaarrekening)	-35	-37
Accountant (andere diensten)	0	0
Actuaris	-198	-163
Overige kosten	-90	-106
	-753	-716
[16] Overige baten en lasten	9	4
Saldo van baten en lasten	-24.606	41.256

	2022	2021
Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten		
Beleggingen / marktrente	-138.855	4.017
Wijzigingen rentetermijnstructuur	155.954	37.317
Premies	-796	-2.140
Waardeoverdrachten	17	7
Kosten	0	0
Uitkeringen	-25	-3
Overlevingskansen	1.708	2.240
Toeslagverlening	-38.022	0
Overgang nieuwe grondslagen	-4.959	-5
Andere oorzaken	372	-177
	-24.606	41.256

Resultaatbestemming

Resultaatverdeling

Het bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2022 als volgt te verdelen:

	2022
	x € 1.000
Algemene reserve	-24.606
	-24.606

Risicoparagraaf

(in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. Conform de berekeningen van het vereist eigen vermogen in het Actuarieel Rapport is de risicoparagraaf gebaseerd op basis van het doorkijkbeginsel (lookthrough-principe) en wordt er rekening gehouden met recente ontwikkelingen zoals het gebruik van de meest recente UFR en de aangepaste definitie van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad. Laatstgenoemde impliceert dat bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad vanaf het jaarwerk van 2015 rekening gehouden dient te worden met het totale vermogen en de totale technische voorziening. In de risicoparagraaf worden de afzonderlijke risico's van het vereist eigen vermogen gerelateerd aan de voorziening voor risico fonds. De impact van de aangepaste berekeningsmethodiek wordt afzonderlijk getoond. Onder het nieuwe FTK zijn de voorschriften voor de berekening van het vereist eigen vermogen aangescherpt en wordt getoetst op basis van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische verdeling. De impact van de afzonderlijke risico's wordt tevens getoond voor het feitelijk vereist eigen vermogen omdat de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke verdeling in het nieuwe FTK onder andere een belangrijke rol speelt bij de korte termijn risicohouding van het fonds.

Aansluiting beleggingen t.b.v. de risicoparagraaf:

Categorie	Stand ultimo 2022	Liquide middelen	Over- lopende posten en interest	Stand risico paragraaf obv look through 2022
Onroerende zaken	16.067	0	0	16.067
Zakelijke waarden	108.767	0	0	108.767
Vastrentende waarden	282.157	0	-1.738	280.419
Overige beleggingen	-27.998	6.758	28.140 ¹⁾	6.900
Totaal	378.993	6.758	26.402	412.153

1) De overlopende posten 28.140 m.b.t. de beleggingen bestaan uit:

Beleggingsdebiteuren 28.662

Lopende interest derivaten -22

Credit support annex verplichtingen -420

Derivaten overige verplichtingen 0

Beleggingscrediteuren -80

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Eind 2016 wordt geen rekening meer gehouden met eventuele additionele risico's. Hieromtrent heeft afstemming plaats gevonden met bestuur, waarmerkend actuaris en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2022 van 118,1% en 2021 van 117,0%.

	2022		2021	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	14.892	4,0	6.655	1,4
Aandelen- en vastgoed risico (S2)	40.532	10,8	52.357	10,7
Valutarisico (S3)	15.561	4,2	18.151	3,7
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	24.027	6,4	34.803	7,1
Verzekeringstechnisch risico (S6)	11.184	3,0	14.933	3,1
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	1.196	0,2
Diversificatie-effect	-38.727	-10,3	-45.409	-9,2
Vereist eigen vermogen	67.469	18,1	82.686	17,0
Aanwezige dekkingsgraad (exclusief bestemmingsreserves)		111,2		113,7
Beleidsdekkingsgraad		116,8		109,8
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,1		104,2
Strategisch vereiste dekkingsgraad		118,1		117,0
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		118,9		118,2
Reële dekkingsgraad		88,1		88,6

De beleidsdekkingsgraad van Pensioenfonds Forbo is per 31 december 2022 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert. In boekjaar 2022 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 116,8%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2021 van 109,8%, is de beleidsdekkingsgraad gestegen met 7,0%-punt.

Renterisico (S1)

Pensioenfonds Forbo kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen.

Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

De stijging van de rentestanden die worden gehanteerd bij de berekeningen van de voorziening pensioenverplichtingen (eind 2022: 2,6% ten opzichte van eind 2021: 0,6%) leidt tot een daling van de Voorziening pensioenverplichtingen in 2022 naar: € 156.375.

De beleggingen, gewaardeerd tegen marktwaarde, zijn in meer of mindere mate gerelateerd aan ontwikkelingen van de rentestanden. Door de periodieke afstemming van beide ontwikkelingen wordt de dekkingsgraad nauwgezet gemonitord. Deze rentegevoeligheid is één van de actoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie en de duratie van de portefeuilles. Door gebruik te maken van swaps wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verlengd.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief derivaten) 14,62 (2021: 17,20)

Duratie van de pensioenverplichtingen 18,67 (2021: 21,0)

Het pensioenfonds dekt strategisch 57% van het renterisico af op basis van de swapcurve. Onder het Financieel Toetsingskader dient te worden uitgegaan van de DNB-methodiek voor de berekening van het renterisico. Het renterisico wordt daarbij vastgesteld door middel van looptijdafhankelijke renteschokken die worden toegepast op de DNB-rentetermijnstructuur (inclusief UFR). Dit wijkt aldus af van hoe het pensioenfonds de (strategische) afdekking in de praktijk vormgeeft.

Hoogte buffer

De buffer voor het renterisico moet een daling van de rentetermijnstructuur, de rente waarmee de verplichtingen contant worden gemaakt, kunnen opvangen. De benodigde buffer voor het renterisico bedraagt dientengevolge € 14.892 (4,0%).

Aandelen- en vastgoed risico (S2)

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen en vastgoed in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

Verdeling aandelen en vastgoed per categorie:

	2022		2021	
	€	%	€	%
Aandelenfonds Europa	27.477	22,0	45.751	24,5
Aandelenfonds Noord-Amerika	41.704	33,4	59.771	32,1
Aandelenfonds Verre Oosten	8.753	7,0	9.469	5,1
Aandelenfonds Emerging Markets	30.833	24,7	38.111	20,5
Vastgoedfonds Europa	16.067	12,9	33.050	17,8
	124.834	100,0	186.152	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het aandelen en vastgoedrisico wordt hiervan afgeleid en bedraagt € 40.532 (10,8%). In 2021 bedroeg dit € 52.357 (10,7%).

Valutarisico (S3)

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van Pensioenfonds Forbo in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het fonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Pensioenfonds Forbo kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Afdekking van het valutarisico vindt plaats via derivatencontracten. De belangrijkste valutarisico's die Pensioenfonds Forbo loopt zijn risico's m.b.t. de Amerikaanse dollar, Britse pond en de Japanse yen.

Euro
Amerikaanse dollar
Britse pound sterling
Japanse yen
Overige

31 december 2022		31 december 2022	
Voor derivaten	Valuta- derivaten	Na derivaten	Reële waarde
€	€	€	€
261.385	67.574	328.959	1.890
66.674	-48.831	17.843	0
15.960	-14.482	1.478	0
4.207	-4.261	-54	0
63.927	0	63.927	0
412.153	0	412.153	1.890

Euro
Amerikaanse dollar
Britse pound sterling
Japanse yen
Overige

31 december 2021		31 december 2021	
Voor derivaten	Valuta- derivaten	Na derivaten	Reële waarde
€	€	€	€
347.925	89.852	437.777	-1.614
91.357	-62.677	28.680	0
24.636	-23.309	1.327	0
3.805	-3.866	-61	0
81.182	0	81.182	0
548.905	0	548.905	-1.614

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De vereiste buffer voor valutarisico bedraagt in totaal € 15.561 (4,2%).

Grondstoffenrisico (S4)

De omvang van de buffer voor het grondstoffenrisico moet dusdanig zijn dat een waardedaling van 35% kan worden opgevangen voor dat deel van de portefeuille dat in grondstoffen (commodities) is belegd. Aangezien het fonds geen beleggingen heeft in commodities, bedraagt de vereiste buffer voor het grondstoffenrisico 0.

Kredietrisico (S5)

Voornamelijk wordt belegd via fondsen die aan de hand van mandaten gemanaged worden. Een van de aspecten daarbij is het beheersen van kredietrisico's. Bij het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van

standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

De samenstelling van de vastrentende waarden (inclusief lopende interest) kan als volgt worden samengevat.

	2022				2021			
			Modified spread duration	Credit spread			Modified spread duration	Credit spread
	€	%	jaren	%	€	%	jaren	%
Langlopende Europese obligaties	46.281	16,4	12,9	-0,2	93.288	26,1	13,4	-0,4
Bedrijfsobligaties	89.707	32,0	4,7	0,9	97.591	27,4	5,3	0,5
Emerging Markets obligaties	35.384	12,6	6,3	4,1	45.462	12,7	6,8	4,4
Onderhandse leningen	8.967	3,2	4,0	3,3	10.841	3,0	5,2	1,7
Vastrentend-hoogrentend US obligaties	15.354	5,5	4,3	2,7	17.242	4,8	3,5	2,9
Vastrentend-hoogrentend EU obligaties	16.140	5,8	3,8	3,3	18.398	5,2	3,7	3,5
Bankleningen	16.980	6,1	3,6	4,0	17.931	5,0	4,1	4,1
Kortlopende staatsobligaties	51.606	18,4	0,3	-0,4	56.026	15,7	0,4	0,1
	280.419	100,0			356.780	100,0		

De creditspread is een maatstaf voor kredietrisico en geeft de opslag aan die de markt vraagt boven de risicovrije rente. Des te hoger deze opslag, des te hoger de markt het kredietrisico op een partij beoordeelt en des te hoger de vergoeding (de spread) is die de markt wil ontvangen voor het nemen van dit kredietrisico. De credit spread is bepaald ten opzichte van de relevante swapcurves in de desbetreffende valuta van de obligatie

De durations en credit spreads van Europese staatsobligaties, langlopende obligaties en bedrijfsobligaties zijn specifiek bepaald voor deze beleggingsfondsen. Voor alle overige vastrentende waarden (overige beleggingsfondsen en discretionaire portefeuilles) zijn deze gegevens op basis van benchmarks vastgesteld.

De Langlopende Europese obligaties zijn uitgegeven door de landen Duitsland, Nederland en Oostenrijk.

De Emerging Markets obligaties zijn uitgegeven door landen in opkomende regio's zoals Latijns Amerika, Pacific en Afrika.

De Vastrentend-hoogrentende portefeuille bestaat uit hoogrentende obligaties uitgegeven door het bedrijfsleven.

De hoogrentende obligaties hebben over het algemeen een lagere rating dan 'Investment grade'

De bankleningen zijn, in tegenstelling tot bedrijfsobligaties, leningen aan bedrijven met duidelijke convenanten en/of onderpand. Vanwege het onderpand zijn bankleningen vergeleken met een 'gewone' obligatie van hetzelfde bedrijf minder risicovol aangezien bankleningen hoger in de kapitaalstructuur staan. Dit geeft bankleningen een betere uitgangspositie in het geval van faillissement of herstructurering ten opzichte van andere schuldeisers en met name aandeelhouders.

Deposito's en kortlopende staatsobligaties worden aangehouden om tijdelijke overtollige liquide middelen kortstondig uit te zetten.

Het kredietrisico wordt primair beperkt door te beleggen in bedrijven of staten met een hoge kredietwaardigheid.

De verdeling van de vastrentende waarden naar creditrating is als volgt:

	2022		2021	
	%		%	
AAA	20,9		30,1	
AA	14,9		12,2	
A	12,5		12,7	
BBB	25,5		21,2	
Lager dan BBB	21,8		20,1	
Geen rating	4,4		3,7	
	100,0		100,0	

De looptijd van de vastrentende waarden is als volgt:

	2022		2021	
	%		%	
0 tot 3 jaar	96.039	34,2	93.369	26,2
3 tot 5 jaar	51.338	18,3	55.453	15,5
5 tot 10 jaar	64.579	23,0	91.692	25,7
10 tot 20 jaar	52.518	18,7	89.241	25,0
Langer dan 20 jaar	15.945	5,7	27.025	7,6
	280.419	100,0	356.780	100,0

	2022		2021	
	%		%	
De samenstelling van de onderhandse leningen (inclusief lopende interest) kan als volgt worden samengevat:				
Financiële instellingen	217	2,4	283	2,6
Overige	8.750	97,6	10.558	97,4
	8.967	100,0	10.841	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer van € 24.027 (6,4%). In 2021 bedroeg dit € 34.803 (7,1%).

Verzekeringstechnische risico (S6)

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

In verband met het langlevensrisico wordt aanvullend boven het hanteren van de prudente grondslagen, de Voorziening toekomstige sterfteontwikkeling gevormd.

De vereiste buffer voor verzekeringstechnisch risico dient ter dekking van onverwachtse schokken ten aanzien van de levensverwachting en bestaat uit het procesrisico, de TSO (onzekerheid in de sterftetrend) en de NSA (stochastische onzekerheid).

Hoogte buffer

Toepassing van het bovenstaande leidt tot een buffer van € 11.184 (3,0%). In 2021 bedroeg dit € 14.933 (3,1%).

Concentratierisico (S8) en prijsrisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook 'grote posten' zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

In het standaardmodel is de gevoeligheid van het eigen vermogen voor concentratierisico (S8) gelijkgesteld aan 0%.

Het prijsrisico (marktrisiko) is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door spreiding naar regio en sector.

	2022		2021	
	€	%	€	%
Zakelijke waarden en vastgoedbeleggingen				
<i>Verdeling aandelen en vastgoedbeleggingen per regio:</i>				
Aandelen Europa	27.477	22,0	45.751	24,5
Aandelen Noord-Amerika	41.704	33,4	59.771	32,1
Aandelen Verre Oosten	8.753	7,0	9.469	5,1
Aandelen Emerging Markets	30.833	24,7	38.111	20,5
Vastgoedfonds Europa	16.067	12,9	33.050	17,8
	124.834	100,0	186.152	100,0
<i>Verdeling aandelen per sector:</i>				
Financiële instellingen	19.439	17,9	23.463	15,3
Handels- en industriële ondernemingen	12.156	11,2	16.928	11,1
Energie	4.458	4,1	7.406	4,8
Technologie	15.455	14,2	27.591	18,0
Consumentengoederen	36.476	33,5	48.791	31,9
Communicatie	11.000	10,1	13.950	9,1
Materialen	5.139	4,7	8.829	5,8
Overige	4.644	4,3	6.144	4,0
	108.767	100,0	153.102	100,0
Concentratierisico vastrentende waarden				
Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van de totale beleggingen in vastrentende waarden:				
Duitse staat	29.601	10,6	67.705	19,0
Nederlandse staat	25.926	9,2	37.161	10,4
Oostenrijkse staat	13.275	4,7	16.566	4,6

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Securities lending

Binnen een aantal MN Services Beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds belegt, worden stukken (aandelen en obligaties) uitgeleend. Voor het uitlenen van deze stukken ontvangen de betreffende beleggingsfondsen collateral als onderpand. De opbrengsten van het uitlenen van de stukken worden binnen het betreffende beleggingsfonds herbelegd. Deze opbrengsten hebben een positief effect op de participatiewaarde van het beleggingsfonds. Het onderpand heeft een gemiddelde waarde van 103,1% (2021: 104,7%) van de uitgeleende stukken. Het Pensioenfonds Forbo aandeel in de waarde van het ontvangen onderpand was op jaareinde € 36.836.614. (2021: € 8.644.344).

Verstrekt en ontvangen onderpand

Het pensioenfonds heeft eind 2022 € 0 (2021: € 36.010) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten als gevolg van de positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Daarnaast heeft het fonds € 0 (2021: € 0) aan obligaties ontvangen en € 14.552 (2021: € 1.040) aan onderpand in stukken verstrekt en € 26.983 (2021: € 0) in de vorm van liquiditeiten. Per saldo heeft het fonds een totaal onderpand verstrekt van € 41.535 (2021: ontvangen € 34.970).

Uitbestedingsrisico

Voor de nadere toelichting van de beheersing van het uitbestedingsrisico verwijzen wij naar de risicoparagraaf in het bestuursverslag.

Liquiditeitsrisico

Onder liquiditeitsrisico wordt verstaan het risico dat er op enig moment onvoldoende liquide middelen in het fonds aanwezig zijn om aan de korte termijn verplichtingen te voldoen.

Het aandeel illiquide beleggingen van de totale beleggingen is in onderstaande tabel weergegeven:

	2022			2021	2020	2019	2018
	Totaal	Illiquide	Illiquide in %	Illiquide in %	Illiquide in %	Illiquide in %	Illiquide in %
Vastrentende waarden (inclusief lopende interest)	280.419	8.967	3,2	3,0	3,0	3,3	6,8
Zakelijke waarden	124.834		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	6.900		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	412.153	8.967	2,2	2,0	1,9	4,4	7,8

Onder illiquide vastrentende waarden zijn de onderhandse leningen opgenomen.

Operationeel risico

Het operationeel risico van het fonds omvat tevens het uitbestedingsrisico. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de risicoparagraaf in het bestuursverslag.

Actief beheer risico (S10)

Er worden binnen het standaardmodel geen voorschriften gegeven voor de vaststelling van het vereist vermogen voor actief beheer risico. Pensioenfondsen moeten in het standaardmodel zelf de omvang van het actief beheer risico adequaat vaststellen. DNB biedt de pensioenfondsen echter wel een methode als handreiking voor het maken van deze inschatting.

Het vereist eigen vermogen voor actief beheer risico wordt bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% zal optreden. Het risicoscenario van actief beheer risico is vooralsnog alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing.

Hoogte buffer

De vereiste buffer voor actief beheer risico bedraagt 0, omdat de tracking errors kleiner dan 1% zijn.

Beleggen in premie bijdragende ondernemingen

Het fonds heeft geen beleggingen in de aan het fonds gelieerde en premie bijdragende ondernemingen.

Totaal

Het bepalen van de vereiste solvabiliteit gebeurt door het samenvoegen van voornoemde buffereisen in de zogenoemde wortelformule. De benodigde buffer per risicocategorie is vastgesteld op basis van het afzonderlijke risico. De benodigde buffer voor alle risicocategorieën tezamen (op totaalniveau) is lager dan de som van de benodigde buffers per afzonderlijk risico. Dit komt omdat er bij de vaststelling van het vereist vermogen verondersteld wordt (conform het standaardmodel) dat de risico's onafhankelijk zijn van elkaar met uitzondering van een correlatie tussen de risico's op het gebied van rente (S1), zakelijke waarden (S2) en krediet (S5). Het verschil tussen de benodigde buffer op totaalniveau en de som van de benodigde buffers voor elk van de afzonderlijke risico's is gepresenteerd onder de term diversificatie.

Hieruit resulteert het VEV voor de evenwichtssituatie: € 67.469. In procenten dekkingsgraad betekent dit een vereiste dekkingsgraad van 118,1%.

Vastgesteld d.d 8 juni 2023 te Assendelft

Het bestuur

F.A. Heil
Voorzitter

D. Manné
Secretaris

P. de Boer
Vicevoorzitter/Penningmeester

U. Hofman
Lid

Overige gegevens

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Forbo te Assendelft is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2022.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Forbo, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 2.078.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 103.900 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;

- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Forbo is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Het pensioenfonds heeft in 2022 gebruik gemaakt van het 'Besluit toeslagverlening in bijzondere omstandigheden' van 7 juni 2022 (Staatsblad 2022, 211) bij het besluit tot toeslagverlening per 1 januari 2022 en 1 januari 2023. Daarbij heeft het pensioenfonds onderbouwd dat is voldaan aan de in het Besluit gestelde voorwaarden.

Amsterdam, 8 juni 2023

drs. J.J.M. Tol AAG RBA
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Forbo

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting Pensioenfonds Forbo te Zaanstad gecontroleerd.

Wij controleerden	Ons oordeel
De jaarrekening bestaande uit: 1. de balans per 31 december 2022; 2. de staat van baten en lasten over 2022; en 3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.	Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Forbo op 31 december 2022 en van het saldo van baten en lasten over 2022 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Forbo zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Informatie ter onderbouwing van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 2.078.000. De materialiteit is gebaseerd op 0,5% van het pensioenvermogen, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en reserves. Het pensioenvermogen en de dekkingsgraad van het pensioenfonds en de mogelijkheid om aan de verplichtingen naar haar deelnemers te voldoen, zijn belangrijke indicatoren voor de gebruiker van de jaarrekening. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 103.900 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Controleaanpak continuïteit

Pensioenfondsen zijn op grond van de wetgeving gehouden om een adequate vermogens-dekking (het vereist eigen vermogen) aan te houden. Het vereist eigen vermogen wordt op basis van het financieel toetsingskader bepaald. Als de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds lager is dan het vereist eigen vermogen, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het fonds het eigen vermogen op het vereiste niveau brengt. Als het fonds niet kan voldoen aan het herstel zullen aanvullende maatregelen moeten worden getroffen. Daar waar nodig zullen de rechten van de (gewezen) deelnemers moeten worden aangepast zodat weer aan het vereist eigen vermogen wordt voldaan.

Zoals toegelicht op pagina 20 en 21 van het jaarverslag en pagina 50 en 51 van de jaarrekening, heeft het bestuur een herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank waarin is uitgewerkt hoe de beleidsdekkingsgraad binnen de wettelijk gestelde termijnen weer op het vereiste niveau kan worden gebracht. Dit is onderdeel van de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur. Omdat het pensioenfonds de ultieme mogelijkheid heeft om de pensioenaanspraken en pensioenrechten te korten en daarmee de continuïteit van het pensioenfonds te allen tijde te waarborgen heeft het bestuur geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd.

Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere:

- het verkrijgen van controle-informatie over het continuïteitsrisico en de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling bij de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen.
- overwegen of de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur en het herstelplan dat is ingediend bij De Nederlandsche Bank alle relevante elementen bevat en consistent is met onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole. Wij hebben hierbij onder andere aandacht besteed aan de bepaling van het vereist eigen vermogen en de dekkingsgraden;
- overwegen of actuariële ontwikkelingen (inclusief de voorzienbare trend in overlevingskansen) en de ontwikkelingen op financiële markten (inclusief ontwikkeling in de renteterminstructuur) aanleiding geven tot een continuïteitsrisico;
- het nagaan of het bestuur gebeurtenissen of omstandigheden heeft geïdentificeerd die gerede twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van het pensioenfonds om haar continuïteit te handhaven (hierna: continuïteitsrisico's).
- het inwinnen van inlichtingen bij het bestuur over zijn kennis van continuïteitsrisico's na de periode van de door het bestuur verrichte continuïteitsbeoordeling.
- het inspecteren van correspondentie met relevante toezichthoudende instanties.

Onze controlewerkzaamheden hebben geen indicaties opgeleverd dat de continuïteitsveronderstelling van het bestuur niet passend is en hebben niet geleid tot identificatie van continuïteitsrisico's.

Controleaanpak fraude

Wij hebben risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang op de jaarrekening die het gevolg is van fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop het verantwoordingsorgaan toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan. Wij verwijzen naar pagina 42 van het jaarverslag, waarin het bestuur zijn frauderisicoanalyse heeft opgenomen.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode, klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-

eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

- Waardering van de technische voorzieningen
Dit is een onderdeel van de kernpunten, hiervoor verwijzen wij naar het kernpunt 'Schattingen in de waardering van de technische voorzieningen'.
- Premiebijdragen en beleggingsresultaten
Op grond van onze beroepsregels gaan wij uit van een verondersteld frauderisico ten aanzien van de opbrengstenverantwoording. Wij beoordelen het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording als niet relevant gezien de aard van de opbrengsten en aangezien de mogelijkheden tot het materieel beïnvloeden van de opbrengstverantwoording door het bestuur beperkt zijn.
- Doorbreken van interne beheersing door het bestuur
Bij onze controlewerkzaamheden hebben we aandacht besteed aan het risico dat het bestuur de interne beheersingsmaatregelen doorbreekt, inclusief een evaluatie van aanwijzingen van mogelijke oneigenlijke beïnvloeding door het bestuur, hetgeen een risico op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening als gevolg van fraude kan betekenen. Door een gedegen risicoanalyse hebben wij vastgesteld op welke manieren het bestuur de aanwezige interne beheersing kan doorbreken.

Middels specifieke werkzaamheden, zijnde data-analyses op de grootboekmutaties, inclusief de memoriaalboekingen en de werkzaamheden zoals in de kernpunten beschreven, hebben wij geen indicaties op het doorbreken van de interne beheersing en hieruit volgende materiële fraude geconstateerd. Aanvullend hebben wij de rapportages van de sleutelfunctionarissen doorgenomen. Hierin zijn geen indicaties voor materiële fraude en non-compliance opgenomen.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij hebben kennis genomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur.

Uit onze werkzaamheden volgden geen signalen of vermoedens van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

Controleaanpak niet-naleven van wet- en regelgeving

Wij hebben de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening. In lijn met NBA-handreiking 1144 "Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfondsen", is onze inschatting gebaseerd op onze ervaring in de sector, afstemming met het bestuur, het lezen van notulen en het kennismaken van rapporten van de compliance afdeling en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen. Wij hebben verder kennis genomen van correspondentie met toezichthouders en zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben wij schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controlewerkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van niet-nakomen van wet- en regelgeving die van materieel belang zijn voor onze controle.

Reikwijdte

Uitbesteding van processen aan dienstverleners

Het pensioenfonds heeft het beheer van beleggingen uitbesteed aan Mn Services Vermogensbeheer B.V. De pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door Mn Vermogensbeheer B.V. en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door AZL.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van het pensioenfonds. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor het pensioenfonds relevante interne beheersingsmaatregelen van Mn Services Vermogensbeheer B.V. en AZL in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE-3402 Type II)-rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen, beoordelen van de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2022 en het beoordelen van de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan Mn Services Vermogensbeheer B.V. en AZL.

Wij hebben gegevensgerichte werkzaamheden verricht op onder andere de beleggingsopbrengsten, premiebijdragen en uitkeringen. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen de beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen gecontroleerd aan de hand van brondocumentatie bij het pensioenfonds.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede processen en de aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en –opbrengsten, (mutaties in) deelnemersgegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Schattingen in de waardering van de technische voorzieningen	Onze controleaanpak
De technische voorzieningen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. De waardering van de technische voorziening komt tot stand op basis van een berekening van aanspraakgegevens van deelnemers en belangrijke schattingen. De technische voorzieningen worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen, zoals de door De Nederlandsche Bank ('DNB') gepubliceerde rentetermijnstructuur en de door het Actuariel Genootschap (AG) gepubliceerde levensverwachtingen (tafels). Deze tafels worden gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij het pensioenfonds. De waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen zijn beschreven in het hoofdstuk "Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling" op pagina 80 van de jaarrekening. In verband met de complexe berekening en de significante schattingselementen is deze post een kernpunt voor onze controle.	Wij hebben de aan de voorziening ten grondslag liggende basisgegevens gecontroleerd, rekening houdend met NBA-handreiking 1120: 'Gebruikmaken van de werkzaamheden van de certificerend actuaris bij de controle van de jaarrekening en staten van pensioenfondsen'. Bij deze basisgegevens hebben wij een goedkeurende controleverklaring verstrekt. Verder hebben wij de toereikendheid van de technische voorzieningen beoordeeld door het toetsen van de door het bestuur gehanteerde uitgangspunten. Dit hebben wij onder andere gedaan door het beoordelen van de gehanteerde overlevingstafels, rekenrente, ervaringssterfte en kostenopslagen. Als onderdeel van onze werkzaamheden hebben wij eveneens de competentie, capaciteiten en objectiviteit van de door het bestuur ingeschakelde certificerend actuaris beoordeeld. Wij hebben bij de controle van de juistheid en toereikendheid van de technische voorzieningen gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van het pensioenfonds. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruik gemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2022. Hierbij hebben wij de redelijkheid van de aannames van het bestuur met betrekking tot de actuariële grondslagen beoordeeld en besproken met de certificerend actuaris. De gehanteerde grondslagen en veronderstellingen, zoals vermeld op pagina 80 van de jaarrekening en de hierbij behorende toelichtingen op pagina 87 en 88 hebben wij getoetst aan de hand van de vereisten van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Waardering en toelichting van niet- (beurs) genoteerde beleggingen	Onze controleaanpak
De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en worden gewaardeerd op marktwaarde. Door het pensioenfonds wordt voornamelijk belegd via Mn Services Vermogensbeheer B.V. Voor een groot gedeelte van de beleggingen wordt de actuele waarde bepaald op basis van de intrinsieke waarde per participatie voor de posities in fondsen. De waarderingsonzekerheid neemt toe bij de posities in niet-(beurs) genoteerde beleggingsfondsen doordat de waarde wordt ontleend aan de opgaven van fondsmanagers. Gezien de omvang van de post hebben wij dit als kernpunt geïdentificeerd in onze controle. Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen beschreven in het hoofdstuk "Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling" op pagina 79 van het jaarverslag.	Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen getoetst en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2022. Wij hebben controle-instructies gestuurd naar de accountant van de vermogensbeheerder Mn Services Vermogensbeheer B.V. waar de stichting voornamelijk via belegt. Wij hebben de ontvangen rapportages getoetst aan onze instructies en hebben de controlebevindingen op basis van onze eigen materialiteitsgrenzen geëvalueerd. De posities in niet-(beurs)genoteerde beleggingen hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant, gecontroleerde jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds ten opzichte van die van de fondsen waarin wordt belegd alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant. Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

C. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- bestuur en organisatie;
- het voorwoord;
- het meerjarenoverzicht;
- het verslag van het bestuur
- het verslag van de visitatiecommissie
- het verslag verantwoordingsorgaan;
- het verslag van de compliance officer;
- het vooruitblik 2023;
- de overige gegevens;
- de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

D. Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door het bestuur benoemd als accountant van Stichting Pensioenfonds Forbo vanaf de controle van het boekjaar 2021 en zijn sinds dat boekjaar tot nu toe de externe accountant.

E. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt

wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amstelveen, 8 juni 2023

BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

W.J.P. Hoeve RA

Bijlagen

Overzicht belegd vermogen

(in duizenden euro)

	2022		2021	
	€	%	€	%
Onroerende zaken				
Indirecte vastgoedbeleggingen	16.067	4,2	33.050	5,6
	16.067	4,2	33.050	5,6
Zakelijke waarden				
Aandelenbeleggingsfondsen	108.767	28,2	153.102	26,1
	108.767	28,2	153.102	26,1
Vastrentende waarden				
Vastrentende beleggingsfondsen	173.568	44,9	196.627	33,6
Deposito's	0	0,0	0	0,0
Leningen op schuldbekentenis	9.781	2,5	11.680	2,0
Obligaties	98.808	25,6	149.725	25,6
	282.157	73,0	358.032	61,2
Derivaten en overige beleggingen				
Valutatermijncontracten	1.890	0,5	-1.614	-0,3
Swaps	-29.888	-7,7	35.879	6,1
	-27.998	-7,2	34.265	5,8
Liquide middelen				
Depotbanken	6.758	1,8	7.657	1,3
	6.758	1,8	7.657	1,3
Totaal belegd vermogen excl. vorderingen en schulden inzake beleggingen	385.751	100,0	586.106	100,0

	2022	2021
	€	€
Lopende interest derivaten	0	90
Lopende interest overige beleggingen	0	-5
Beleggingsdebiteuren	28.662	61
Totaal vorderingen inzake beleggingen	28.662	146
Lopende interest vastrentende waarden	-1.738	-1.252
Lopende interest derivaten	-22	0
Credit support annex verplichtingen	-420	-36.010
Beleggingscrediteuren	-80	-90
Totaal schulden inzake beleggingen	-2.260	-37.352
Totaal belegd vermogen incl. vorderingen en schulden inzake beleggingen	412.153	548.900

Model voor de periodieke informatieverstrekking voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Pensioenfonds Forbo

Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): A9N92MHJZZF96CEYLH48

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten** is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie.

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S kenmerken)

Had dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

☒ ☒ ☐ **Ja**

☐ Er zijn **duurzame beleggingen met een milieudoelstelling** gedaan: ____%

☐ in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

☐ in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

☐ Er zijn **duurzame beleggingen met een sociale doelstelling** gedaan: ____%

☒ ☐ ☒ **Nee**

☐ Het product **promootte ecologische/social (E/S) kenmerken** en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaal aandeel duurzame beleggingen van.

☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

☐ met een sociale doelstelling

☒ Het product promootte E/S-kenmerken, maar **deed geen duurzame beleggingen**

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Pensioenfonds Forbo belegt voor een goed pensioen. Dat doet Pensioenfonds Forbo verantwoord, zodat gepensioneerden hun pensioen ontvangen in een wereld die toekomstbestendig, rechtvaardig en leefbaar is. Pensioenfonds Forbo heeft zicht met name gericht op:

1. Het uitsluiten van ongewenste activiteiten zoals tabak, controversiële wapens, handvuurwapens voor civiel gebruik, adult entertainment, en bont. Deze ongewenste activiteiten waren geen onderdeel van de beleggingen van Pensioenfonds Forbo in het jaar 2022¹.
2. Het beperken van negatieve effecten van beleggingen door het betrekken van milieu- en sociale factoren en ondernemingsbestuur (ESG) bij beleggingsbeslissingen. Pensioenfonds Forbo heeft in 2022 hoofdzakelijk belegd in ondernemingen en landen die op basis van ESG indicatoren van externe dataproviders relatief beter hebben gescoord dan gemiddeld.
3. Klimaat: Pensioenfonds Forbo heeft de financiële risico's en mogelijke negatieve gevolgen van haar beleggingen op de leefomgeving in kaart gebracht en heeft beleid met als doel klimaatrisico's te beheersen en bij te dragen aan de energietransitie. Daarnaast is Pensioenfonds Forbo in gesprek gegaan met ondernemingen die veel kunnen betekenen voor de energietransitie en een groot risico lopen als zij hun bedrijfsmodel niet aanpassen. Ook heeft Pensioenfonds Forbo gestemd op aandeelhoudersvergaderingen over milieu-onderwerpen.
4. Arbeidsrechten en mensenrechten: Pensioenfonds Forbo beschouwt haar dialoogbeleid als een belangrijk instrument bij het aanpakken van sociale aspecten. Zo is Pensioenfonds Forbo in gesprek gegaan met ondernemingen over leefbare lonen en inkomens in toeleveringsketens en ondernemingen waar zich ernstige misstanden voordoen en die derhalve de OESO-richtlijnen, UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's) en de UN Global Compact Principles schenden. Daarnaast is de impact van technologische ontwikkelingen op banen een belangrijk onderwerp geweest. Ook in het stembelief neemt Pensioenfonds Forbo het onderwerp mensenrechten mee. In het algemeen heeft Pensioenfonds Forbo voor aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van sociale aangelegenheden gestemd als deze maatschappelijk verantwoordelijk gedrag stimuleren en langetermijnwaarde van ondernemingen voor aandeelhouders en andere belanghebbenden verbeteren.

De pensioenregeling als zodanig heeft niet een referentiebenchmark zoals bedoeld in SFDR.

Meer informatie over de gerealiseerde duurzame ambities is opgenomen in het jaarverslag van Pensioenfonds Forbo.

Duurzaamheidsindicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

● **Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?**

De duurzaamheidsindicatoren die Pensioenfonds Forbo hanteert hebben als volgt gepresteerd:

- Gewogen gemiddelde MSCI Industry Adjusted ESG score (beursgenoteerde aandelen & bedrijfsobligaties). Dit bedroeg voor de aandelenportefeuilles 7,13 en voor de bedrijfsobligatieportefeuilles 7,28. Deze score geeft een indicatie van hoe goed ondernemingen in de portefeuille hun materiële ESG risico's beheren ten opzichte van

¹ De uitsluitingen zijn gedaan op basis van data van externe dataproviders. De volledigheid van de uitsluitingen op deze activiteiten is afhankelijk van de volledigheid van de beschikbare data van de dataprovider.

sector peers². De schaal van de MSCI ESG Industry Adjusted score loopt van 10 (best presterend) tot 0 (slechtst presterend).

- CO₂-uitstoot (beursgenoteerde aandelen & bedrijfsobligaties): De absolute uitstoot van de totale portefeuille was ultimo 2022 16,516tCO₂e. De absolute uitstoot van de aandelenfondsen was 11,543tCO₂e, voor de bedrijfsobligatiefondsen was dit 4,973tCO₂e.
- Het aantal bedrijven waarmee ultimo 2022 engagement werd gevoerd:

Engagementthema	Aantal ondernemingen
Arbeidstransitie & automatisering	5
Beloningsbeleid ³	-
Biodiversiteit	5
Energietransitie 2021 – 2023	37
IMVB cases	6
Incidenten & controverses	50
Leefbaar inkomen in agrifood	5
Leefbaar loon in textiel	6
Mensenrechten in mijnbouw en hernieuwbare energie	4
Nederlandse Beursgenoteerde Ondernemingen	8
Tax (belasting)	5

- Gewogen gemiddelde score op indicatoren landenraamwerk (staatsobligaties):

Aspect ESG ontwikkeling	Indicator	Schaal*	Uitleg	Score Fonds
Governance & sociaal	Corruption Perception Index	0-100	0 = laagste niveau van corruptie 100 = hoogste niveau van corruptie	37,72
	Democracy Index	0-100	0 = laagste niveau van democratie 100 = hoogste niveau van democratie	64,51
Sociale ontwikkeling	Human Development Index	0-100	0 = laagste ontwikkelingsniveau 100 = hoogste ontwikkelingsniveau	75,81
Milieurisico	Vulnerability Index	0-100	0 = niet kwetsbaar 100 = kwetsbaar	40,98
	Readiness Index	0-100	0 = niet gereed 100 = volledig voorbereid	38,69

* In bovenstaande tabel zijn scores geconverteerd naar een schaal van 0-100.

² In volgend document wordt de methodologie van deze score beschreven [MSCI ESG Metrics Calculation Methodology](#)

³ Voor het programma beloningsbeleid zijn in 2022 geen gesprekken gevoerd met de bedrijven binnen het programma. Wel is er invloed uitgeoefend binnen dit thema door actief op dit onderdeel te stemmen bij algemene aandeelhoudersvergaderingen. In 2023 wordt onderzocht hoe de dialoog binnen dit programma op een effectieve wijze kan worden voortgezet.

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

● **...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?**

Dit is het eerste jaar dat aan de hand van dit gedetailleerde template gerapporteerd dient te worden voor SFDR. Daarom kan er nog geen vergelijking ten opzichte van vorig jaar laten zien worden.

● **Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?**

Pensioenfonds Forbo heeft vooralsnog geen commitment afgegeven naar duurzame beleggingen en rapporteert hier daarom ook niet over.

● **Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?**

n.v.t.

— Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

n.v.t.

— Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

n.v.t.

In de EU-taxonomie is het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” vastgesteld, dat inhoudt dat op taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie en dat vergezeld gaat van specifieke EU-criteria.

Het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen ook geen ernstige afbreuk doen aan milieu- of sociale doelstellingen.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Pensioenfonds Forbo hecht bij haar beleggingsbeslissingen belang aan de samenhang met mens en milieu. Echter, neemt Pensioenfonds Forbo niet precies de 18 ongunstige effecten in acht die wettelijk zijn gedefinieerd. Pensioenfonds Forbo maakt hierin voorlopig nog haar eigen keuzes: als pensioenfonds bestaat er de mogelijkheid om te bepalen welke duurzaamheidsfactoren voor Pensioenfonds Forbo en de deelnemers van belang zijn. Deze keuzes kunnen worden aangepast als dat nodig is, bijvoorbeeld wanneer daar bij de deelnemers behoefte aan is of wanneer er beter zicht is op de inhoud van de Verklaring omtrent ongunstige effecten duurzaamheidsfactoren.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

De lijst bevat de beleggingen die het grootste aandeel beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten:

Grootste beleggingen	Sector	% Activa	Land
Staatsobligaties Duitsland	Government	7,18%	Duitsland
Staatsobligaties Nederland	Government	6,29%	Nederland
Staatsobligaties Oostenrijk	Government	3,22%	Oostenrijk
Staatsobligaties Frankrijk	Government	1,48%	Frankrijk
Staatsobligaties Finland	Government	1,42%	Finland
Staatsobligaties België	Government	1,33%	België
Staatsobligaties Portugal	Government	1,18%	Portugal
Staatsobligaties Brazilië	Government	1,09%	Brazilië
Staatsobligaties Zuid-Afrika	Government	1,02%	Zuid-Afrika
Staatsobligaties Mexico	Government	0,94%	Mexico
Staatsobligaties Indonesië	Government	0,77%	Indonesië
Staatsobligaties Ierland	Government	0,64%	Ierland
Staatsobligaties Europese Unie	Government	0,62%	Europese Unie
Staatsobligaties Thailand	Government	0,60%	Thailand
Staatsobligaties Colombia	Government	0,50%	Colombia

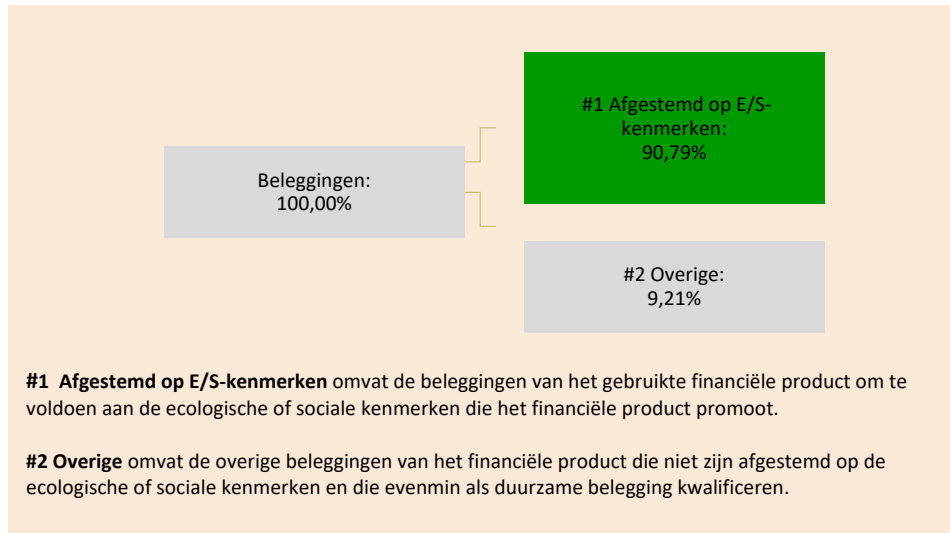

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Het percentage beleggingen die in afstemming was met ecologische en sociale kenmerken bedroeg per ultimo 2022 90,79%.

De activa-allocatie beschrijft het aandeel beleggingen in bepaalde activa.

● **Hoe zag de activa-allocatie eruit?**

De meeste beleggingen van de pensioenregeling van Pensioenfonds Forbo dragen bij aan de ecologische – of sociale kenmerken van de pensioenregeling (#1). Deze categorie bedroeg per ultimo 2022 90,79%. Hieronder vallen de volgende beleggingsproducten: beursgenoteerde aandelen ontwikkeld, beursgenoteerde aandelen opkomend, high yield bedrijfsobligaties (Euro & US), investment grade bedrijfsobligaties (euro), emerging market debt, staatsobligaties ontwikkeld. Om het risicoprofiel van de pensioenregeling te beheersen, de beleggingsportefeuille te diversifiëren of om de beleggingsportefeuille op een efficiënte manier te beheren worden financiële instrumenten ingezet die geen ecologische en sociale kenmerken promoten. Hierbij kan worden gedacht aan financiële instrumenten zoals cash en derivaten. Deze instrumenten zijn opgenomen in de categorie “Overige” (#2), en worden later in het template beschreven. Deze categorie bedroeg per ultimo 2022 9,21%.

● **In welke economische sectoren werd belegd?**

Economische sectoren die hieronder niet zijn opgenomen hadden op het moment van rapporteren geen beleggingen. Economische sectoren die hieronder niet zijn opgenomen hadden op het moment van rapporteren geen beleggingen. Het percentage “unknown” is substantieel. Hieronder vallen met name staatsobligaties, liquiditeiten en bankleningen.

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een milieudoelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissies hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>	<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>
Commercial Banks & Capital Markets	5,27%	Industrial Machinery & Equipment	0,78%
Pharmaceuticals & Biotechnology	3,43%	Auto Components	0,66%
Telecommunications	2,62%	Air Freight & Logistics	0,65%
Real Estate	2,26%	Transportation Infrastructure	0,62%
Retail	1,98%	Trading Companies & Distributors	0,59%
Interactive Media & Online Consumer Services	1,85%	Multi-Utilities	0,59%
Chemicals	1,79%	Heavy Trucks & Construction & Farm Machinery	0,57%
Insurance	1,75%	Asset Management & Brokerage	0,53%
Beverages	1,52%	Restaurants	0,52%
Health Care Equipment & Supplies	1,44%	Construction Materials	0,51%
Food Products	1,38%	Mining & Integrated Production	0,46%
Gas and Electricity Network Operators	1,31%	Research & Consulting Services	0,46%
Integrated Oil & Gas	1,24%	Textiles & Apparel	0,42%
Electric Utilities	1,19%	Commercial Support Services	0,38%
Semiconductors	1,16%	Financial Exchanges	0,38%
Electronic Devices & Appliances	1,12%	Packaging	0,37%
Electronic Components	1,07%	Semiconductor Equipment	0,36%
Software & Diversified IT Services	1,05%	Construction	0,36%
Household & Personal Products	0,97%	Mortgage & Public Sector Finance	0,34%
Automobile	0,95%	Leisure	0,33%
Media	0,95%	Health Care Facilities & Services	0,32%
IT Consulting & Other Services	0,86%	Rail Transportation	0,32%
Digital Finance & Payment Processing	0,79%	Industrial Conglomerates	0,27%
		Paper & Forest Products	0,27%
		Auxiliary Financial Services & Data	0,25%

<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>	<i>Economische sectoren</i>	<i>% Activa</i>
Oil & Gas Exploration & Production	0,24%	Human Resource & Employment Services	0,10%
Electrical Equipment	0,23%	Development Banks	0,08%
Multi-Sector Holdings	0,23%	Oil & Gas Refining & Marketing	0,07%
Public & Regional Banks	0,22%	Leisure Products	0,06%
Oil & Gas Equipment/Services	0,21%	Road Transportation	0,06%
Specialized Finance	0,18%	Marine Transportation	0,06%
Metals Processing & Production	0,16%	Furniture & Fittings	0,05%
Industrial Support Services	0,15%	Oil & Gas Storage & Pipelines	0,03%
Airlines	0,15%	Education Services	0,03%
Aerospace & Defence	0,14%	Renewable Electricity	0,03%
Water and Waste Utilities	0,13%	Health Care Technology & Services	0,01%
Managed Health Care	0,12%	Unknown	47,97%

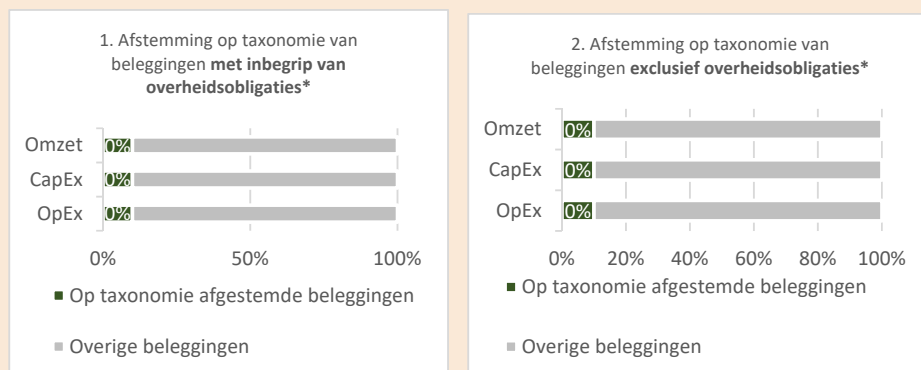
zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die geen rekening houden met de criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

waarin is belegd die relevant zijn voor een transitie naar een groene economie; - de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen.

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Aangezien er geen geschikte methode is om te bepalen of overheidsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie*, toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van overheidsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor uitsluitend de beleggingen van het financiële product anders dan in overheidsobligaties.

*Voor deze grafieken omvatten "overheidsobligaties" alle blootstellingen aan overheidsschulden.

Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten

n.v.t.

Hoe verhoudt het percentage beleggingen dat is afgestemd op de EU-taxonomie zich tot het percentage tijdens eerdere referentieperiodes?

n.v.t.

Wat was het minimumaandeel duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die niet waren afgestemd op de EU-taxonomie?

n.v.t.

Wat was het minimumaandeel sociaal duurzame beleggingen?

n.v.t.

Welke beleggingen zijn opgenomen in "overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Een aantal van de beleggingen is opgenomen onder categorie "#2 Overige". Deze beleggingen zijn nodig om de portefeuille op een efficiënte manier te beheren (1), om het risicoprofiel van de pensioenregeling te beheersen (1 & 2), en om te diversifiëren (3, 4 & 5). Bij deze instrumenten is er geen sprake van promotie van ecologische of sociale kenmerken:

1. De marktwaarde van derivaten
2. Liquide middelen
3. Bank loans
4. Onderhandse Leningen
5. Beursgenoteerd Onroerend Goed

Het totale percentage naar deze beleggingen bedroeg per ultimo 2022 9,21%.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De volgende maatregelen zijn getroffen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling van Pensioenfonds Forbo:

- Pensioenfonds Forbo integreert ESG factoren in de aandelenportefeuilles en heeft middels deze portefeuilles hoofdzakelijk belegd in bedrijven die relatief goed presteren ten aanzien van ESG factoren. Dit is bepaald aan de hand van data van externe dataproviders. Sinds eind 2022 worden deze ESG factoren ook geïntegreerd in de bedrijfsobligatiesportefeuilles.
- Overheden zijn getoetst op basis van ecologische en sociale kenmerken. Er is niet belegd in overheden die onvoldoende scoren op onderwerpen zoals de kwetsbaarheid voor klimaatrisico's, de bereidheid en mogelijkheid van landen zich aan te passen aan klimaatverandering, de mate van democratie en de sociale ontwikkeling van een land. Ook dit is bepaald aan de hand van data van externe dataproviders.
- Pensioenfonds Forbo heeft engagement gevoerd op verschillende ecologische en sociale thema's zoals energietransitie, biodiversiteit, leefbaar loon en inkomen. Hiermee heeft Pensioenfonds Forbo haar invloed als aandeelhouder aangewend om ondernemingen aan te zetten tot een duurzame strategie. Dit jaar heeft er een intensivering plaatsgevonden op klimaatengagement. Ook heeft Pensioenfonds Forbo het engagement op Incidenten & Controverses uitgebreid in 2022 dat zich richt op schenders van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de United Nations Global Compact Principles en de Guiding Principles on Business and Human Rights.
- Pensioenfonds Forbo heeft gestemd op aandeelhoudersvergaderingen over onderwerpen als goed ondernemingsbestuur en klimaat.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Om de beleggingsportefeuille van Pensioenfonds Forbo vorm te geven en om prestaties van de beleggingen te meten, worden verscheidene benchmarks gebruikt afhankelijk van de beleggingscategorie. Voor de liquide beleggingen geldt het streven om duurzaamheidskenmerken zoveel mogelijk in de benchmark te implementeren, middels maatwerk ESG benchmarks. Op deze wijze is er sprake van een eenduidig ESG-beleid voor de liquide portefeuilles. Voor illiquide

Referentiebenchmarks

zijn indices waarmee wordt gemeten of het financiële product voldoet aan de ecologische of sociale kenmerken die dat product promoot.

portefeuilles worden reguliere benchmarks gebruikt zonder duurzaamheidskenmerken. De pensioenregeling als zodanig heeft niet een referentiebenchmark zoals bedoeld in SFDR.

- ***In welk opzicht verschilt de referentiebenchmark van een brede marktindex?***
n.v.t.
- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten aanzien van de duurzaamheidsindicatoren voor het bepalen van de afstemming van de referentiebenchmark op de gepromote ecologische en sociale kenmerken?***
n.v.t.
- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?***
n.v.t.
- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de brede marktindex?***
n.v.t.

Begrippenlijst

ABTN

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. Ook wel bedrijfsplan genoemd. Hierin komen drie hoofdonderwerpen aan de orde: de wijze van vaststelling van de verplichtingen jegens de deelnemers, de beleggingsportefeuille en het intern risicobeheersingssysteem.

Actuaris

Een actuaris kan antwoord geven op de vraag wat de toekomst aan pensioenuitkeringen gaat kosten. De actuaris is bij uitstek degene die financiële risico's op de agenda plaatst en adequate oplossingen bedenkt.

Actuele waarde

De actuele waarde is voor beleggingen waarvoor dagelijks openbare prijzen worden vastgesteld, zoals aandelen en obligaties, de beurswaarde. Voor andere vastrentende waarden, zoals onderhandse leningen en hypotheekleningen, wordt de actuele waarde benaderd als de contante waarde van de toekomstige nettokasstromen. Als actuele waarde van de beleggingen in vastgoedfondsen wordt de intrinsieke waarde gehanteerd. Voor direct onroerend goed wordt de taxatiewaarde als actuele waarde gehanteerd.

ALM

Afkorting voor Asset Liability Management. Een ALM-studie betreft de analyse van het risicobeheer van de balans tussen activa en de passiva van een pensioenfonds. Deze studie dient te resulteren in de formulering van een strategisch beleggingsbeleid.

Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over zakelijke en vastrentende waarden.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de afgelopen 12 maandeinde-dekkingsgraden.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld.

Contante waarde

De contante waarde op een bepaald moment van (een serie) betalingen in de toekomst, is het bedrag dat op dat moment aanwezig zou moeten zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, deze toekomstige betalingen te kunnen verrichten.

Dekkingsgraad

Een maat voor de solvabiliteit van een pensioenfonds. De dekkingsgraad wordt bepaald door de mate waarin het beschikbaar vermogen (BV) de voorziening opgebouwde rechten (VOR) overtreft, uitgedrukt in een percentage.

Een dekkingsgraad van 100% geeft aan dat het beschikbaar vermogen juist toereikend is om de voorziening opgebouwde rechten te dekken, terwijl een percentage lager dan 100 aangeeft dat er sprake is van onderdekking. Fondsen gaan in hun financiële opzet veelal van een minimumdekkingsgraad uit die ruim boven 100% ligt.

De Nederlandsche Bank (DNB)

Bij wet ingesteld toezichthoudend orgaan, dat onder andere het naleven van de Pensioenwet bewaakt.

Derivaten

Financiële contracten waarvan de waarde afhankelijk is van een of meer onderliggende activa, referentieprijzen of indices. Voorbeelden van derivaten zijn opties, termijncontracten en rente- en valutaswaps.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan: huur-, dividend- en renteopbrengsten van de beleggingen.

Duration

De gewogen gemiddelde looptijd van de kasstromen van een obligatie, waarbij weging geschiedt op basis van de contante waarde van iedere kasstroom. Duration is een graadmeter voor de rentegevoeligheid van een obligatie. In de regel: hoe langer de looptijd van een obligatie, hoe gevoeliger de koers van die obligatie voor renteveranderingen.

Franchise

In veel pensioenregelingen is een bepaald drempelbedrag opgenomen waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt omdat de AOW geacht wordt hierover pensioen te verlenen. Dit bedrag is veelal afgeleid van de uitkeringen krachtens de AOW en wordt dan 'franchise' genoemd.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van extra hoge risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijden- en invaliditeitsrisico's van deelnemers.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten vallen de gerealiseerde verkoopresultaten inclusief valutaresultaten en de niet gerealiseerde herwaarderingsresultaten.

Kansstelsels

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loonontwikkeling.

Koopsom

Een koopsom is een eenmalige betaling die aan de uitvoerder van de pensioenregeling is verschuldigd en waarvoor een bepaalde pensioenaanspraak wordt ingekocht. In beginsel is een koopsom dus een eenmalige betaling, en een premie een periodieke betaling. Zowel premies als koopsommen dienen hetzelfde doel, namelijk de financiering van de pensioenen.

Nominale waarde

De op het stuk (aandeel of obligatie) aangegeven waarde. Bij een koers van 100 (= 100%) is de prijs van het waardepapier gelijk aan de nominale waarde.

Overlevingstafels

Geven aan wat de levens- en sterftekansen zijn van mannen en vrouwen in Nederland, afhankelijk van de bereikte leeftijd. Ze worden gebruikt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen door de actuaris.

Pensioengrondslag

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Vaak is dit het voor pensioen meetellende jaarsalaris minus de franchise.

Performance

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde pensioenvermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarde wordt uitgegaan.

Rendement

Het positieve of negatieve resultaat dat een verzekeringsmaatschappij of een pensioenfonds behaalt met de belegging van daartoe beschikbare middelen.

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Toeslag

Een toeslag is een verhoging van een pensioen of een aanspraak op pensioen, welke is gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven regeling, dan wel op incidentele basis wordt verleend.

Totaal rendement

Het totaal rendement van een belegging is samengesteld uit de koerswinst of het koersverlies (indirecte beleggingsopbrengsten) over de beschouwde periode, terwijl de directe beleggingsopbrengsten (dividend, rente, aflossingen, huur en dergelijke uitkeringen) meteen worden herbelegd en tijdsgewogen in het totaal rendement worden meegenomen. Het totaal rendement wordt uitgedrukt in een percentage ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen.

Vastrentende waarden

Hypotheek, leningen op schuldbekentis en obligaties.

Verzekeringstechnische analyse

Ook wel actuariële analyse genoemd. In deze analyse wordt door de actuaire de invloed van opgetreden verschillen tussen de gehanteerde actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen verklaard.

Verzekeringstechnische risico's

Bij het verzekeren van pensioenaanspraken loopt een fonds een langlevensrisico voor het ouderdomspensioen als verzekerden langer leven dan volgens de gebruikte overlevingstafel wordt verwacht. Voor het nabestaandenpensioen loopt het fonds een kortlevensrisico als de verzekerden korter leven dan volgens de overlevingstafel wordt verwacht. Ook kan het invaliditeitsrisico worden gerekend tot de verzekeringstechnische risico's van fondsen.

Zakelijke waarden

Aandelen, converteerbare obligaties en onroerend goed(fondsen).